

(ON)VERMOGEN!?

Onderzoek naar de hulpbehoefte van eenoudergezinnen
die onder de armoedegrens leven in Banda Abou.

Uitgevoerd door Hilde Kruit en Joanne Groeneveld
In opdracht van Kees Velker, Curaçao
Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, CHE Ede
Mei 2009

Curaçao

Het land met helderblauwe baaien,
waar kleurrijke vissen hun thuis vinden
en de gejaagde mens of barbecueënde Antilliaan,
ontspant aan het witte strand.
Het land waar kleurrijke huizen,
de weg als een regenboog sieren
en de zee, die op de rotsen slaat,
het hart stil maakt uit verwondering.

Maar het is ook het land
waar de pracht van de natuur je inpakt,
terwijl je de inhoud van het landschap niet kent.

Want, wanneer de geasfalteerde weg
onverhard wordt
en de bomen, de huizen
doen verdwijnen.
Of waar de uiterlijke schijn
een sluier werpt, over de werkelijkheid,
daar liggen armoede en verdriet verscholen.

Daar leeft het kind,
zonder vader
en prostitueert een moeder,
voor de onderhoud van haar gezin.

Daar wordt de maag
gevuld met schaamte,
en liggen hoop en wanhoop
elke dag strijdend in de weegschaal.

Ja, het is een land, zoals zovelen zijn
een land vol schrijnende tegenstrijdigheden...

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Voorwoord	5
Leeswijzer.....	6
Hoofdstuk 1 Inleiding/achtergronden van het project	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Probleemstelling	7
1.3 Hoofdvraag	10
1.4 Deelvragen.....	12
1.5 Doelstellingen	12
1.6 Relevantie	13
Hoofdstuk 2 Methode.....	15
2.1 Methode/respondentengroep/meetinstrumenten	15
2.2 Analyse	19
2.3 Kanttekeningen bij het onderzoek.....	19
Hoofdstuk 3 De Curaçaose cultuur	20
3.1 Geschiedenis.....	20
3.2 Huidige situatie	20
3.3 Gezinstype	20
3.4 Relatiecultuur.....	21
3.5 Armoede	21
3.6 Opvoeding.....	22
3.7 Onderwijs.....	22
3.8 Cultuur van angst versus de cultuur van het zwijgen.....	22
3.9 Makamba's	23
3.10 Machocultuur.....	23
3.11 Taal	24
3.12 Werkgelegenheid en werkeloosheid.....	24
Hoofdstuk 4 Onderzoeksresultaten eenoudergezinnen.....	25
4.1 Huisvesting.....	26
4.2 Financiële situatie	28
4.3 Sociaal functioneren.....	32
4.4 Psychisch functioneren.....	37
4.5 Zingeving.....	39

4.6 Lichamelijk functioneren	41
4.7 Praktisch functioneren	43
4.8 Dagbesteding	45
4.9 Hulpverlening.....	48
4.10 Conclusie.....	50
Hoofdstuk 5 Verbanden tussen de hulpbehoeften	51
5.1 Interne factoren	51
5.2 Externe factoren	56
5.3 Overige verbanden.....	57
5.4 Conclusie.....	58
Hoofdstuk 6 Onderzoeksresultaten organisaties	59
6.1 Inhoud en doel van het werk.....	59
6.2 Ervaring met het werken in eenoudergezinnen	60
6.3 Problemen van eenoudergezinnen	61
6.4 Visie voor het werken met eenoudergezinnen.....	62
6.5 Conclusie.....	64
Hoofdstuk 7 Interview met de opdrachtgever	65
7.1 Inhoud en doel van de organisatie.....	65
7.2 Ervaring met het werken en de problemen van eenoudergezinnen	65
7.3 Visie voor het werken met eenoudergezinnen.....	65
7.4 Conclusie.....	66
Hoofdstuk 8 Conclusie	67
Hoofdstuk 9 Aanbevelingen	70
9.1 Vorm hulpverlening.....	70
9.2 Grondslag hulpverlening	72
9.3 Doelgroep	74
9.4 Opdrachtgever	74
Literatuurlijst	76
Bijlagen.....	79
Bijlage 1: Nederlandstalige interviewlijst voor de eenoudergezinnen	80
Bijlage 2: Papiamentstalige interviewlijst voor de eenoudergezinnen.....	87
Bijlage 3: Interviews met eenoudergezinnen	93
Bijlage 4: Abraham Maslows hiërarchie van behoeften	110
Bijlage 5: Topiclijst voor de interviews met de organisaties en de opdrachtgever	111

Bijlage 6: Interviews met de organisaties.....	112
Bijlage 7: Begrippenlijst.....	132

Samenvatting

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: “Wat is de hulpbehoefte van eenoudergezinnen die onder de armoedegrens leven in Banda Abou?”

Dit is onderzocht aan de hand van interviews die gehouden zijn met eenoudergezinnen, de opdrachtgever, organisaties en met de beoogde samenwerkingspartners van de opdrachtgever. Vanuit een vooronderzoek en literatuurstudie is de opzet en inhoud van deze interviews bepaald. In het onderzoek stonden de interviews van de eenoudergezinnen centraal. De interviews met de overige personen vormden een aanvulling, om een breder beeld te kunnen geven van de situatie waarin de eenoudergezinnen zich bevinden.

Vanuit de bovengenoemde onderzoeksgegevens is dit rapport opgesteld. Hierin worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd en wordt er, aan de hand van de literatuur, dieper ingegaan op de verkregen gegevens. Het doel van dit rapport is dat men een beeld krijgt van de hulpbehoeften die de eenoudergezinnen ervaren en de mogelijke onderliggende oorzaken.

De hulpbehoeften van de eenoudergezinnen zijn: 1) meer financiële middelen tot hun beschikking hebben, 2) opvoedingsondersteuning krijgen en 3) verbeterde maatschappelijke voorzieningen. Deze hulpbehoeften worden herkend door de opdrachtgever, organisaties en beoogde samenwerkingspartners van de opdrachtgever. Voor hen ligt echter het kernprobleem in de opvoeding, terwijl de eenoudergezinnen meer hulpbehoeften ervaren op financieel gebied. Dit vormt meteen het grootste meningsverschil. De opdrachtgever, organisaties en beoogde samenwerkingspartners van de opdrachtgever zien, waar het bij de respondenten voornamelijk gaat om materiële hulpbehoeften, ook andere, meer immateriële hulpbehoeften. Zo geven zij aan dat er veel incest is en dat kinderen geen psychosociale begeleiding krijgen in de opvoeding, waardoor ze belemmerd worden in hun ontwikkeling. Verder zien ze veel eenzaamheid en verwaarlozing in de gezinnen. Oplossingen zien zij voornamelijk liggen in langdurige hulpverlening.

Onze eigen visie sluit hierop aan. We geloven dat als alleen de materiële problemen aangepakt worden, alleen de bevrediging van behoefte op korte termijn voorzien wordt. Uiteindelijk brengt dit geen structurele ontwikkeling teweeg, maar ontstaan er weer nieuwe materiële behoefte. Er is echter een dieper immateriële problematiek die hieraan ten grondslag ligt. De vraag is wat de inhoud van deze problematiek precies is. Naar ons idee ligt die verscholen in de cultuur en wordt deze ten dele in stand gehouden door de opvoeding. Om een uitsluitsel over de precieze onderliggende oorzaak te kunnen geven moet er meer onderzoek gedaan worden. De problematiek is ons inziens voornamelijk op te lossen door integrale langdurige hulpverlening op te zetten met een multidisciplinair team. Voor deze hulpverlening raden wij een contextuele benadering aan. Hierin staat de cliënt en haar context centraal en wordt er geprobeerd het hele systeem een verandering door te laten maken, zodat er een structurele verandering ontstaat. Daarbij is het belangrijk om alle aspecten van het leven van de cliënt mee te nemen in de hulpverlening. Dit kan door de acht leefgebieden uit het 8-fasenmodel te benutten, zodat de hulpverlening integraal is en een doorgemaakte verandering door het hele leven verweven is. In het hulpverleningsproces is het goed om gebruik te maken van de taakgerichte hulpverlening. Hierbij worden ‘taken’ gebruikt om de eigen activiteit van de cliënt te stimuleren, de zelfredzaamheid te vergroten en daardoor ontwikkeling te bewerkstelligen. Ook is het belangrijk om nazorg aan te bieden. Dit om terugval te voorkomen.

Voorwoord

Dit rapport is het eindresultaat van onze studie Maatschappelijk Werk en Dienstverlening aan de Christelijke Hogeschool te Ede.

Het onderzoek dat voor u ligt is op Curaçao gedaan in opdracht van Kees Velker, die daar zending is. Hij heeft hart voor de kinderen op Curaçao en ziet de noodlijdende toestand waarin zij verkeren. Velen wonen in eenoudergezinnen, die onder de armoedegrens leven. Samen met zijn vrouw zet hij zich hiervoor in en samen willen ze graag in de toekomst hulpverlening opzetten die inspeelt op de hulpbehoefte van de gezinnen.

Vanuit deze wens is onze onderzoeksvraag ontstaan, welke luidt: 'Wat is de hulpbehoefte van eenoudergezinnen die onder de armoedegrens leven in Banda Abou?'

De titel van dit rapport is '(on)vermogen!'. De vraag is namelijk of de hulpbehoefte die de eenoudergezinnen ervaren voortkomt uit onvermogen of uit onwil.

Wanneer het uit onvermogen voortkomt is het belangrijk om dit met hulpverlening te ondervangen. Er kan dan met het vermogen van de hulpverlener ingespeeld worden op het onvermogen van de cliënt, met als doel dat het vermogen van de cliënt groeit en de hulpverlener steeds meer uit beeld kan verdwijnen.

Wanneer het echter uit onwil ontstaat, heeft men dus wel het vermogen, maar niet de wil om de eigen hulpbehoefte aan te pakken. Dit vormt een ander probleem waarbij gekeken moet worden naar een vorm van hulpverlening waarin er een focus ligt op bewustwording en de eigen activiteit van de cliënt.

Het onderzoek is goed verlopen en in het bijzonder willen wij Kees Velker hiervoor bedanken. Zonder zijn hulp, kennis en inzichten was dit onderzoek niet zo volledig geworden als het nu is. Samen met zijn vrouw stond hij altijd voor ons klaar als we vragen hadden en wanneer we tegen problemen aanliepen zochten zij mee naar een oplossing.

Ook willen we Bep en Herman Gijsbers bedanken voor het bieden van onderdak tijdens ons verblijf op Curaçao. We hebben een mooie tijd gehad!

Daarnaast willen onze dank betuigen aan alle eenoudergezinnen die ons te woord hebben gestaan tijdens de interviews en ons ontvangen hebben in hun thuis. Zonder hun openheid had dit onderzoek op niets uitgelopen.

Verder willen we de organisaties bedanken die ons te woord hebben gestaan tijdens een interview. Door jullie aandeel heeft het onderzoek een vollediger beeld gekregen van de doelgroep.

Tevens willen we Els van Zwet, Elzo Trapman, Lennert de Heer en Hadassa Lok bedanken voor de hulp bij de taalkundige opbouw van het rapport.

En waar waren we geweest zonder Alva den Doelder en Ruthcela Rosalie, die alle gesprekken hebben bijgewoond, het geduld hebben gehad om alles voor ons te vertalen en onze vragen keer op keer hebben beantwoord? Erg bedankt voor alle tijd en energie die jullie voor ons vrijgemaakt hebben. Naast al het serieuze werk hebben we samen veel kunnen lachen!

Als laatste, maar niet als minste, willen we Ard Vreugdenhil bedanken, onze afstudeerbegeleider vanuit de Christelijke Hogeschool Ede. Hij heeft met zijn enthousiaste, doch kritische blik veel verdieping in het onderzoek gebracht.

Leeswijzer

- In bijlage 7 is een begrippenlijst opgenomen die de leesbaarheid van dit rapport vergroot.
- Wanneer er in dit rapport gebruik wordt gemaakt van de term 'respondent(en)' gaat het over de moeder in het gezin. Zij is degene die antwoord heeft gegeven tijdens het interview.
- Op Curaçao is de munteenheid de 'Antilliaanse gulden' (NAf). In het rapport wordt de financiële situatie in deze munteenheid belicht. 1 euro is ongeveer NAf 2,35.

Hoofdstuk 1 Inleiding/achtergronden van het project

In dit hoofdstuk kunt u lezen hoe wij bij onze onderzoeksopdracht zijn gekomen en wat wij hopen te gaan onderzoeken. Dit doen wij aan de hand van een hoofdvraag, die wij onderverdeeld hebben in deelvragen. Deze hoofd- en deelvragen zijn terug te vinden in §1.3 en §1.4. Verder beschrijven we de relevantie van dit onderzoek en besteden we aandacht aan het doel van dit onderzoek.

1.1 Aanleiding

Via het internet zijn wij – Hilde Kruit en Joanne Groeneveld - in contact gekomen met het zendingsechtpaar Kees en Annemieke Velker. Een aantal jaren terug werden zij geraakt door de grote menigte kinderen op Curaçao die in psychische en fysieke nood verkeren. Dit baarde hen grote zorgen. Daarom zijn Kees en Annemieke in november 2006 naar Curaçao vertrokken met het verlangen om voor deze groep kinderen iets te mogen betekenen.

In de gesprekken met Kees komt naar voren dat hij in de toekomst een holistische wijze van hulpverlening op wil zetten naar het idee van Hans van der Lee, gepresenteerd in zijn boek 'Verkondig het koninkrijk'. De hulpverlening zal gericht zijn op de kinderen op Curaçao en de gezinnen waar zij uitkomen. Deze manier van hulpverlening biedt, volgens Kees, toekomstperspectief voor Curaçao. Echter, om de juiste hulp, begeleiding en zorg aan te kunnen bieden is het voor Kees belangrijk dat er onderzoek gedaan wordt naar de precieze hulpbehoeften van deze doelgroep, zodat hij hier in de toekomst op kan inspelen. Naar aanleiding van deze gesprekken is het idee geboren dat wij dat onderzoek gaan verrichten in samenwerking met Kees Velker.

1.2 Probleemstelling

Zoals op veel plaatsen op de wereld heeft ook Curaçao twee verschillende gezichten. De meeste mensen kennen Curaçao van de paradijselijke stranden, prachtige baaien, de monumentale panden en de vele koloniale kenmerken. De fraaie, toeristische kant onttrekt echter te vaak het zicht op de vele problemen van Curaçao.

Zo is er veel armoede op Curaçao. Dat is echter niet goed zichtbaar in de cijfers van de UN, waar meestal gekeken wordt naar de gemiddelden. Door een groot aantal (zeer) rijke Europeanen en Amerikanen wordt de armoede in financiële termen gecompenseerd, waardoor Curaçao als land niet opvalt. Toch leeft ruim één derde van de huishoudens op Curaçao onder de armoedegrens, blijkt uit een onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) uit 2008.

Ondanks een CBS kantoor zijn er maar weinig cijfers bekend over de armoede en de andere problemen op Curaçao. Dit wordt bevestigd door de Directie Jeugd en Jongerenontwikkeling (1999). Zij geven aan dat het ontbreken van gegevens een ernstige bottleneck is. Er is wel kennis, alleen is dit verspreid onder de werknemers in het veld, waardoor de kennis niet optimaal gebruikt kan worden. Volgens hen moet deze kennis systematisch worden verzameld en verwerkt worden tot inzichten waar het beleid op kan steunen.

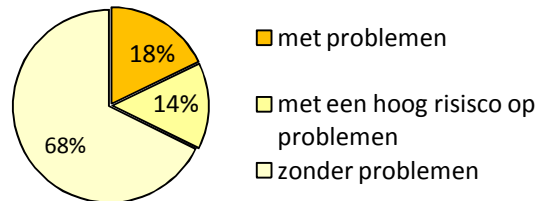
Daarbij zijn de cijfers, die er wel zijn, vaak gedateerd en hebben ze soms betrekking op de hele Nederlandse Antillen (dus vermenging met St. Maarten, Saba, Bonaire, etc.).

Uit de beschikbare cijfers van het CBS, de FAJ en uit cijfers van directies van de landsregering blijkt dat er wel degelijk problemen zijn op Curaçao.

Een aantal cijfers:

- Curaçao heeft ruim 140.000 inwoners.¹ Dat aantal is niet absoluut, door veel illegalen die in principe buiten de telling vallen. Er wordt niet adequaat opgetreden en controles zijn minimaal, dus de exacte populatie is niet nauwkeurig te bepalen.
- Curaçao heeft ruim 63.000 inwoners onder de 24 jaar. Van deze jongeren hebben er meer dan 11.000 serieuze problemen. Hierbij valt te denken aan mishandeling, jeugdzwangerschappen, verslavingsproblemen, slachtoffer van zedendelicten in de familie of actief in de criminaliteit.²
- Nog eens 9.000 jongeren 'leven' in dusdanige omstandigheden dat het redelijk te verwachten is dat zij met hierboven genoemde problemen in aanraking zullen komen als er niet tijdig en krachtig wordt ingegrepen.³
- Ongeveer 40% van alle gezinnen is eenoudergezin. Van deze moeders is tien procent tussen de dertien en negentien jaar oud. In de achterstandswijken ligt dit percentage hoger; bijna zestien procent.⁴ In de gezinnen komt het veel voor dat de kinderen van verschillende mannen zijn. Kinderen worden opgevoed door hun moeder en andere familie of oma. Mannen zijn er wel, maar vervullen de vaderrol niet. Seks lijkt over het algemeen belangrijker dan trouw.
- Meer dan 60% van de kinderen is buitenechtelijk verwekt. Het zegt iets over normen en waarden en de (seksuele) moraal.⁵
- Schoolbezoek in de stad is redelijk, hoewel kinderen gemakkelijk thuis worden gehouden. In Westpunt (een wijk op Curaçao) is de school gesloten en gaat 70% van de kinderen niet naar school.⁶
- Een kleine 42 procent van de jongeren in de leeftijd van vijftien tot en met vierentwintig jaar is een drop-out.⁷
- Een derde van de inwoners op Curaçao leeft onder de armoedegrens.⁸
- Van de totale bevolking leven 25.000 mensen in zeer slechte levensomstandigheden.⁹

Percentage probleem jongeren

Figuur 1

De bovengenoemde cijfers geven aan dat er veel problematiek is op Curaçao en dat het inzetten van hulpverlening geen overbodige luxe is. Als zendingsechtpaar willen Kees en Annemieke graag hulp bieden, die aansluit bij de kinderen en de gezinnen waaruit zij komen. Dit is volgens Kees en Annemieke hard nodig. Op het Rode Kruis na, zijn er namelijk weinig bekende en betrouwbare hulpverleningsorganisaties. Er zijn veel lokale initiatieven die helpen, echter wordt er niet of nauwelijks samengewerkt, ze weten de daadwerkelijke hulpbehoefte niet en overlappen elkaar vaak in het werk, waardoor een structureel effect op bijvoorbeeld welzijnsverbetering en/of zelfstandigheid bij kinderen en jongeren zeer beperkt blijft.

¹ Bron: www.cbs.an/population/population_b2.asp

² Bron: Directie Jeugd- en Jongerenontwikkeling (2003)

³ Bron: Directie Jeugd- en Jongerenontwikkeling (2003)

⁴ Bron: www.stichtingmai.org/armoede_op_curacao.php

⁵ Bron: K. Velker, persoonlijke mededeling, 13 april 2009

⁶ Bron: Berggraaf-karsters, I. & Jansen, P. (2006)

⁷ Bron: Centraal Bureau voor Statistiek (2003)

⁸ Bron: www.trouw.nl/nieuws/nederland/article1920163.ece/Een_op_drie_huishoudens_Cura_ccedil_ao_onder_armoedegrens.html

⁹ Bron: www.hulp-aan-curacao.org/hulp-aan-curacao-armoede.htm

Op dit moment bieden Kees en Annemieke aan deze groep vrijwel alleen praktische hulpverlening. Naast de psychosociale hulpverlening die geboden dient te worden, zijn Kees en Annemieke ervan overtuigd dat deze gezinnen bovenal het evangelie van Jezus Christus nodig hebben. Alleen Hij kan hen werkelijk vrij maken. Zij zien hierin een duidelijke roeping en taak als zendingsechtpaar. In het onderzoek zullen wij hier overigens minder aandacht aan besteden. Kees en Annemieke zullen dit zelf oppakken bij de eventuele realisatie van hulp.

Samen met de opdrachtgever, Kees Velker, hebben wij besloten om het onderzoek te richten op de hulpbehoefte van eenoudergezinnen. Een mogelijke oorzaak van het hoge percentage eenoudergezinnen kan misschien gevonden worden in de woorden van Derksen (2004). *“Vooral onder de lagere sociaal-economische klassen van de bevolking van Aruba en de Nederlandse Antillen komen relatief veel eenoudergezinnen voor. In vrijwel alle gevallen bestaan deze gezinnen uit de moeder en een of meer kinderen van een of meer vaders. Kinderen van verschillende vaders worden gewoon naast en met elkaar opgevoed. In de antropologie staat dit gezinstype wel bekend als het ‘Caribische gezinstype’. De moeder neemt hierin de centrale plaats in. Woont zij echter weer bij haar eigen moeder, dan is deze de centrale figuur in het gezin. De mannen hebben een marginale positie in de gezinsstructuur; er wordt wel gesproken van ‘passagierende’ vaders. Hij komt vaak alleen thuis om te eten en te slapen. De vrouw gaat niet met hem uit, maar blijft thuis om op de kinderen te passen. Het is dus niet verwonderlijk dat de band tussen moeder en kind(eren) in deze gezinnen veel sterker is dan die tussen de vrouw en de man en de kinderen als hun vader. Verdwijnt de man weer uit het gezin, dan wordt de vrouw door vrouwelijke familieleden, haar moeder en burens geholpen. Veel vrouwen moeten buitenshuis werken omdat de financiële bijdrage van de vader(s) meestal onvoldoende zijn. Veel moeders ijveren ervoor dat hun zonen en dochters hun best doen op school en een vak leren, zodat ze later door hen verzorgd kunnen worden. Een Antropologische verklaring voor het Caribische gezinstype is dat de invloed van de slavernij zich nog steeds doet gelden. De slaven konden vroeger nauwelijks stabiele gezinnen vormen. Ze mochten doorgaans geen vaste relaties aangaan en een huwelijk tussen twee slaven werd niet erkend. Voortplanten werd wel toegestaan, zodat de koloniën ook in de toekomst van arbeidskrachten verzekerd waren. De vaders konden hun kinderen echter niet opvoeden. Ze moesten werken en konden bovendien op elk gewenst ogenblik doorverkocht worden. Het ontbreken van vaste gezinsstructuren heeft zich volgens deze antropologische theorie na de afschaffing van de slavernij voortgezet.”*

Een ander aspect dat mogelijk invloed heeft op de situatie op Curaçao wordt beschreven door Marcha en Verweel (2000). *“Er is tegenwoordig geen respect meer. Dat is samenvattend wat er hier op Curaçao gebeurt: er is geen respect meer voor elkaar. Er is een gat in de communicatie ontstaan tussen de oudere en de jonge generatie. Ook de leraren dragen niets meer over. We hebben onszelf verloren. Ik zie de weerspiegeling in mijn kinderen. Er is geen continuïteit meer in het geven van goede voorbeelden. En daarom krijgen we te maken met de huidige problemen zoals criminaliteit, werklozen, mensen die niet willen werken. Het voorbeeld dat onze generatie moest geven is aan het vervagen. Dat is de ramp waarin wij verkeren.”*

In overleg met de opdrachtgever is er voor de doelgroep ‘eenoudergezinnen’ gekozen omdat ze zich vaak in een kwetsbare positie bevindt. De moeders staan vaak alleen voor de opvoeding en moeten over het algemeen van een laag inkomen rond zien te komen. Meestal worden ze niet begeleid en wanneer dit wel het geval is, is dit vaak zonder voldoende inzicht in de werkelijke problematiek (en dus de werkelijke behoefte). Hierdoor is succes toevallig. Ook is het belangrijk om de kinderen in deze gezinnen te helpen, aangezien de kans groot is dat zij het gedrag van hun ouders overnemen, waardoor de volgende generatie weer in de problemen belandt.

Al zullen we tijdens dit onderzoek ook kijken naar de visie van verschillende organisaties, is het goed om aan te geven dat we de hulpbehoeften van de eenoudergezinnen zelf centraal stellen. Van

daaruit wordt er door ons verder geanalyseerd. Dit is een belangrijk uitgangspunt, aangezien het tijdens het lezen mogelijk, bij u als lezer, vragen op kan roepen of hun hulpbehoeften wel terecht en objectief zijn. Hierover willen wij echter geen uitspraak doen, aangezien dat niet aan ons is en een onderzoek op zich waard is. Tevens is het de vraag of wij, als Westerse onderzoekers, dat kunnen, aangezien we, ook al willen we dat misschien niet, altijd met een gekleurde bril naar de situatie kijken. In de gevallen waar wij de hulpbehoefte van de eenoudergezinnen wel nuanceren, gaat het om een hulpbehoefte die tegenstrijdig is met feitelijke wetenswaardigheden.

Als laatste rest het ons te zeggen dat wij het als een uitdaging zien om op zoek te gaan naar de daadwerkelijke hulpbehoefte van deze doelgroep, zodat onze opdrachtgever hiermee in de toekomst aan de slag kan gaan!

1.3 Hoofdvraag

De hoofdvraag waar ons onderzoek antwoord op zal geven luidt:

“Wat is de hulpbehoefte van eenoudergezinnen die onder de armoedegrens leven in Banda Abou”?

Om deze hoofdvraag inzichtelijk te maken worden hieronder de begrippen, die in de hoofdvraag naar voren komen, uitgelegd.

Eenoudergezin:

Er bestaat een enorme variëteit in de definitie van eenoudergezinnen. Door het bijzondere karakter van de eenoudergezinnen in de Curaçaose cultuur is de definitie bepaald zoals hieronder beschreven staat. In het kader van het onderzoek zal hiermee gewerkt worden:

Onder een eenoudergezin verstaan we die ouder die:

- alleen de ouderrol vervult in de opvoeding;¹⁰
- die geen wettelijke relatie heeft met een partner op het moment van meten;¹¹
- minimaal 1 kind heeft onder de 19 jaar die geen wettelijke relatie met een partner heeft.¹²

Armoedegrens:

De armoedegrens voor Curaçao voor een huishouden van twee volwassenen en twee kinderen is 2195 gulden per maand (besteedbaar inkomen) in 2008. Dit heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) berekend. Voor een alleenstaande is het bedrag NAf 1045 en voor een volwassene met twee kinderen NAf 1672. Dit is het inkomensniveau waarbij een huishouden nog net voldoende middelen kan aanschaffen om een gezond leven te kunnen leiden.

Op de volgende pagina is een tabel te vinden, waar de armoedegrens voor eenoudergezinnen af te lezen is.

¹⁰ Uitleg: In de Curaçaose cultuur komt het geregeld voor dat familieleden een ondersteunende rol hebben in de opvoeding van de desbetreffende kinderen. In dit onderzoek wordt er vanuit gegaan dat de ouders de opvoedende en onderhoudende rol dienen te hebben richting hun kinderen. Daarom willen we de ondersteunende familieleden buiten beschouwing laten tijdens het selecteren van de eenoudergezinnen en uitgaan van de bovenstaande definitie van het begrip.

¹¹ Uitleg: Op Curaçao hebben de mensen veel wisselende relaties. Aangezien het moeilijk is om vast te stellen in hoeverre deze relaties van lange duur zijn en wat de inhoud van deze relaties is hebben we ervoor gekozen om eenoudergezinnen officieel te selecteren op een wettelijke verbondenheid met een partner.

¹² Uitleg: Deze leeftijdscategorie is vastgesteld naar aanleiding van de leeftijdscategorieën die het CBS als uitgangspunt neemt.

Voor eenoudergezinnen geldt de volgende armoedegrens:¹³

Gezinssamenstelling	Berekening	Armoedegrens (afgerond in guldens)
1 ouder 1 kind	1045,238 x 1,3	NAf 1384
1 ouder 2 kinderen	1045,238 x 1,6	NAf 1672
1 ouder 3 kinderen	1045,238 x 1,9	NAf 1986
1 ouder 4 kinderen	1045,238 x 2,2	NAf 2300
1 ouder 5 kinderen	1045,238 x 2,5	NAf 2613
1 ouder 6 kinderen	1045,238 x 2,8	NAf 2927
1 ouder 7 kinderen	1045,238 x 3,1	NAf 3240
1 ouder 8 kinderen	1045,238 x 3,4	NAf 3554

Hulpbehoefte:

Wens voor hulp die een eenoudergezin ervaart op een bepaald leefgebied.

De hulpbehoeften van de eenoudergezinnen zal bepaald worden aan de hand van de acht leefgebieden uit het 8-fasenmodel. Meer informatie hierover is te vinden in § 2.1.

Banda Abou

Het economisch en politieke hart van Curaçao ligt in Willemstad, wat tevens ook de hoofdstad is. Hier wonen de meeste mensen en zijn de beste voorzieningen. Het overige gedeelte van het eiland is onder te verdelen in Band'Ariba (ten oosten van Willemstad) en Banda Abou (ten westen van Willemstad, op de kaart links van de zwarte streep), waarvan Banda Abou het grootste gedeelte is.

Banda Abou kan gezien worden als 'het platteland' van Curaçao. Het gebied blijft in ontwikkeling op allerlei punten achter ten opzichte van Willemstad. Voorbeelden hiervan zijn het ontbreken van winkels, verharde wegen en werkgelegenheid.

Figuur 2

De geografische gegevens van Banda Abou zijn:

Breedtegraad: 69° 7'6.92"W en Lengtegraad: 68°58'1.47"W.

Het volledige gebied ten westen van die coördinaten is Banda Abou.

¹³ Uitleg: Voor deze berekening is gebruik gemaakt van de zogenaamde OECD equivalentiemethode, waarbij door middel van schaafactoren de algemene armoedegrens kan worden herleid naar specifieke huishoudtypen. Deze methode wordt in veel landen gebruikt. De schaafactoren zijn als volgt: de eerste volwassene in het huishouden krijgt een factor 1; alle volgende volwassenen (personen van achttien jaar en ouder) krijgen elk een factor 0,5; alle kinderen (personen jonger dan achttien jaar) krijgen een factor 0,3. Het standaard huishouden heeft een schaalwaarde van 2,1 (1+0,5+0,3+0,3). Elk huishouden kan op deze wijze een schaalwaarde toegewezen krijgen. Door deze schaalwaarde ten opzichte van de standaardwaarde als vermenigvuldigingsfactor te gebruiken kan de armoedegrens voor elk type huishouden worden vastgesteld.

Bron: www.arcocarib.com/article/armoedegrens-curaçao-naf.-2.195/

1.4 Deelvragen

Om de hoofdvraag, die in de vorige paragraaf is behandeld, te kunnen beantwoorden hebben we deelvragen opgesteld, die ons uiteindelijk zullen leiden naar het antwoord op de hoofdvraag.

De deelvragen die wij gaan onderzoeken zijn:

- Wat wordt er verstaan onder hulpbehoefte?
- Wat zijn eenoudergezinnen?
- Wat is de armoedegrens op Curaçao?
- Wat is, geografisch gezien, Banda Abou?
- Wat zijn belangrijke aspecten van de Curaçaose cultuur?
- Wat is de hulpbehoefte van de eenoudergezinnen?
- Wat is het beeld dat hulpverleningsorganisaties hebben van de eenoudergezinnen?
- Wat is het beeld dat de familie Velker heeft van de eenoudergezinnen?
- Conclusie
- Aanbevelingen voor de opdrachtgever

De deelvragen hebben we onderverdeeld in verschillende hoofdstukken:

Hoofdstuk 1:	Wat wordt er verstaan onder hulpbehoefte?
	Wat zijn eenoudergezinnen?
	Wat is de armoedegrens op Curaçao?
	Wat is, geografisch gezien, Banda Abou?
Hoofdstuk 3:	Wat zijn belangrijke aspecten van de Curaçaose cultuur?
Hoofdstuk 4 & 5:	Wat is de hulpbehoefte van de eenoudergezinnen?
Hoofdstuk 6:	Wat is het beeld dat andere organisaties hebben van eenoudergezinnen?
Hoofdstuk 7:	Wat is het beeld dat familie Velker heeft van eenoudergezinnen?
Hoofdstuk 8:	Conclusie
Hoofdstuk 9:	Aanbevelingen voor de opdrachtgever

1.5 Doelstellingen

Het eindproduct dat wij en de opdrachtgever voor ogen hebben is een onderzoeksrapport met daarin de uitkomsten van ons onderzoek. Het gaat daarbij niet om statistische gegevens, maar om het verkennen en inzichtelijk maken van de hulpbehoeften op kwalitatieve wijze. Er zal wel gebruik worden gemaakt van statistische gegevens, maar dit is bedoeld als aanvulling op de tekst en is het geen uitgangspunt in het rapport.

Door het onderzoek willen wij antwoord geven op de vraag: 'Wat is de hulpbehoefte van eenoudergezinnen die onder de armoedegrens leven in Banda Abou?' Op grond van de uitkomsten van dit onderzoek wil Kees Velker ook graag aanbevelingen ontvangen voor de hulpverlening die hij op wil zetten voor de eenoudergezinnen.

Het doel met dit product is dat Kees Velker een beeld krijgt van de hulpbehoeften van deze eenoudergezinnen. Dit wil hij gaan gebruiken als vooronderzoek en als opstap voor het realiseren van hulp voor deze doelgroep. Hij heeft hiermee als doel dat er verbetering in het welzijn en de toekomstmogelijkheden optreedt van kinderen in de leeftijdscategorie 0 t/m 12 jaar. Voor hem is dit niet bereikt wanneer een gezin alleen boven het bestaansminimum wordt gebracht. Het gaat om een combinatie van welzijn, geestelijke stabiliteit en toekomstmogelijkheden. De doelgroep onafhankelijk maken van de geboden hulp is voor hem een subdoelstelling. Hij ervaart dat de doelstelling bereikt is wanneer een kind een zelfstandige en positieve (psychosociaal) volwassene wordt met maatschappelijke toekomstmogelijkheden (opleiding) en een geestelijke ontwikkeling (geloof) en zich daarbij staande weet te houden in de maatschappij.

1.6 Relevantie

Over de situatie en knelpunten van de hulpverlening aan (eenouder)gezinnen zijn weinig tot geen recente gegevens te vinden. De gegevens die er wel zijn, zijn gedateerd.

Zo zegt de Directie Jeugd en Jongerenontwikkeling (1999) in haar samenvatting van het nationaal beleidsplan 1999 – 2003: *“Een groeiend deel van de jeugd integreert niet in de samenleving. Ook de criminaliteit onder jeugdigen neemt toe. Deze gedachte vervult ons met zorg. Daarom heeft de jeugd prioriteit op de politieke agenda.”*

Het beleid dat zij hebben voor de jaren 2004 tot 2006 is als volgt:

- *“Bijzondere ondersteuning van kinderen bij hun ontwikkeling in de eerste 8 jaren van hun leven en meer algemene ondersteuning voor de latere levensjaren door samenwerking tussen buurt, school, gezondheidszorg, kerk en jeugdorganisatie te creëren;*
- *Handhaving van de leerplicht en introductie van leerlingenzorg;*
- *Het bieden van opvoedingsondersteuning aan ouders. Indien nodig zal bij ouders van onder toezicht gestelde (OTS) kinderen drang worden uitgeoefend, om aan de oudercursussen en -trainingen deel te nemen;*
- *Vernieuwing van de hulpverlening en de totstandbrenging van een integraal hulptraject voor het kind en zijn ouder of directe opvoeder;*
- *Het ontwikkelen van een speciale aanpak voor jongeren die het risico lopen in de criminele sfeer te belanden;*
- *Het ontwikkelen van forensisch onderzoek en diagnostiek ten behoeve van jeugdige daders met een stoornis;*
- *Het opzetten van een stelselmatige en verplichte nazorg na jeugddetentie.”¹⁴*

Voornamelijk het punt ‘vernieuwing van de hulpverlening en de totstandbrenging van een integraal hulptraject voor het kind en zijn ouder of directe opvoeder’ sluit aan bij dit onderzoek, aangezien dit één van de doelen is. Dit onderzoek helpt mogelijk dus bij het realiseren van dit beleid.

In het hoofdartikel in het AD, van 23-08-00, zegt minister Lamp (Onderwijs en flankerend beleid) over de machtigingswet: *“Het is zaak het vizier niet uitsluitend te richten op de ontwikkeling van de economie, maar er dient ook aandacht te worden geschonken aan de vorming en educatie van de mensen in onze samenleving.”¹⁵* Ook Buitink (2000) zegt, na een werkbezoek in 2000 aan Curaçao, dat er vaak teveel gekeken wordt naar de financiële en economische kant van Curaçao, terwijl hij vindt dat er een minimaal evenwicht tussen de economie op orde krijgen en het investeren in de sociale infrastructuur noodzakelijk is. Tijdens één van de gesprekken die Jaap Buitink heeft met Pater Römer van de Rooms Katholieke Kerk op Curaçao, komt naar voren dat het gebrek aan vorming als de belangrijkste oorzaak wordt gezien van de hoge nood in de gezinnen: *“We zitten in een moeras, ieder gaat zijn eigen gang. We geven nog slechts aspirientjes, fundamenteel doen we niets voor de mensen. De invloed van gezinnen is verloren gegaan. En de kerk stelt daar niets tegenover: de kerk heeft geen grip meer op het sociaal leven en is sociaal dood.”¹⁶* Verder signaleert Pater Römer dat er geen visie en perspectief meer is. *“Waar de kerk en de gezinnen vroeger structuur aanbrachten in gezinnen, is dat niet meer zo. Niemand gelooft meer in zich zelf en in de ander.”¹⁷*

Door ons in dit onderzoek te richten op de hulpbehoeften van de eenoudergezinnen, geven we ook indirect aandacht aan de vorming en educatie van de mensen in de samenleving en aan de sociale infrastructuur op Curaçao.

¹⁴ Bron: www.jeugd.an/nederland/html/indexfantilliaanse.html

¹⁵ Bron: Buitink, J. (2000)

¹⁶ Bron: Ibidem

¹⁷ Bron: Ibidem

Volgens Yadira Bakhuis, hoofd van de Directie Jeugd- en Jongerenontwikkeling staat de politiek nog niet genoeg open voor een integraal jeugdbeleid. Ze zegt: *"Ik hoop dat het steeds duidelijker wordt dat je de jeugd niet alleen kunt helpen door van goede wil te zijn. Het is nodig om beleidsruimte en financiële ruimte te creëren. En je moet zorgen dat er een dusdanige structuur ontstaat dat er ook invoering kan plaatsvinden vanuit een centraal aangestuurde optiek."* Vanuit de jeugdmonitor in 2006 is gebleken dat bij jongeren op Curaçao vooral sprake is van problemen die betrekking hebben op riskant seksueel gedrag en spijbelen. *"Volgens Bakhuis is op de Antillen is het gezin het meest bepalend voor de jeugd. Bakhuis wil daarom het gezin meer ondersteunen vanuit de overheid. Juist omdat er op school en in de wijk minder bescherming is en meer risico's op de loer liggen. Zo is spijbelen een groot punt van zorg op scholen. Meer investeren in de 'band' met de leerling kan het spijbelgedrag verminderen."*¹⁸

Ook vanuit Nederland wordt er aangegeven dat Curaçao kampt met problemen, waar geen eenduidige oplossing voor is. In 2006 zegt VVD-minister Alzo Nicolai: *"zich terdege bewust te zijn van de vele problemen waar het eiland mee kampt en dat ook de relatie met Nederland soms moeizaam is. Tegelijkertijd ziet hij ook de betrokkenheid van Curaçaose politici die kansen aangrijpen om tot werkbare nieuwe verhoudingen te komen."* Ook benadrukt hij *"dat de nieuwe staatkundige structuur in feite ondergeschikt is aan de aanpak van de problemen op de eilanden als armoede, criminaliteit en schooluitval. De nieuwe verhoudingen zijn in feite een middel om orde op zaken te stellen."*¹⁹

Samengevat kan gezegd worden dat er vanuit verschillende politieke kanten gekeken wordt naar de problematiek op Curaçao. Daaruit blijkt ook dat er nog geen daadwerkelijke veranderingen zijn opgetreden en er nog steeds sprake is van een verontrustende situatie wat betreft de kinderen, jongeren en gezinnen op Curaçao. Ons onderzoek is daarmee zeker op zijn plek. We richten ons namelijk op deze doelgroep en hopen dat uiteindelijk, met ons onderzoek als basis, een hulpverleningsproject opgezet kan worden die structurele verbetering van welzijn en toekomstmogelijkheden teweeg brengt.

¹⁸ Bron: www.integratie.net/skcn/nieuwsopdatum/Veiligheid/Criminaliteit/jeugd-Bovenwindse-eilanden-gewelddadig_1126.html

¹⁹ Bron: http://antilliaans.caribiana.nl/politiek/car20061908_nicolai.html

Hoofdstuk 2 Methode

In dit hoofdstuk kunt u lezen hoe het onderzoek is opgezet en uitgevoerd. We zullen aandacht besteden aan de methode, de meetinstrumenten, de respondentengroep, de analyse en de kanttekeningen van het onderzoek.

2.1 Methode/respondentengroep/meetinstrumenten

Om de hoofdvraag te onderzoeken is er gekozen voor een behoefteonderzoek. Met dit onderzoek wordt geprobeerd te inventariseren wat de bestaande en de gewenste leefsituatie van de eenoudergezinnen is. Dit onderzoek is kwalitatief. Het gaat niet om statistische gegevens, maar om het verkennen en inzichtelijk maken van de hulpbehoefte van de eenoudergezinnen.

Voordat er uitgelegd wordt wat voor methode er gebruikt wordt tijdens dit onderzoek, is het goed om de drie respondenttypen te benoemen die tijdens het onderzoek naar voren zullen komen.

1. Eenoudergezinnen

Tijdens het onderzoek staat deze groep centraal. Het gaat om de eenoudergezinnen die onder de armoedegrens leven in Banda Abou.

Deze respondentengroep hebben we geïnterviewd. We hebben ze bereikt door het contact met twee beoogde samenwerkingspartners van de opdrachtgever die praktische hulp verlenen en advies geven in de wijken. Zij bereiken op dit moment ruim 500 gezinnen. Zij hebben de eenoudergezinnen, die aan de eisen van het begrip voldoen (vermeld in §1.3), willekeurig voor ons geselecteerd.

In eerste instantie was het idee om twintig respondenten te interviewen, echter zijn dit er uiteindelijk twaalf geworden. Dit had voornamelijk te maken met het gebrek aan tijd. De afspraken die we met de respondenten maakten werden niet altijd nagekomen. Tevens bleek dat het gros van de respondenten één keer in de twee weken op dinsdag en woensdag niet bereikbaar was, aangezien zij onderstand gingen halen. Deze factoren hebben er voor gezorgd dat we vertraging hebben opgelopen en niet de totale groep hebben kunnen interviewen. Verder hebben we bij één respondent het interview niet af kunnen maken, aangezien de werker die voor ons tolkte, het gevoel had dat het niet veilig was om hier nog een tweede maal langs te gaan.

Ook al is er een mindering opgetreden in het aantal respondenten die we hebben kunnen interviewen, zien we dit niet als kwaliteitsverlies van het onderzoek. Uiteindelijk bleek in de loop van de tijd dat er geen of weinig verschillen meer naar voren kwamen, waardoor de antwoorden inhoudelijk representatief bleken. Daarmee kunnen we stellen dat de groep van twaalf respondenten grotendeels inhoudelijke representatief is voor de totale groep eenoudergezinnen, die onder de armoedegrens leven in Banda Abou.

2. Instanties en andere beoogde samenwerkingspartners opdrachtgever

Tijdens het onderzoek zullen wij een aantal instanties en beoogde samenwerkingspartners van de opdrachtgever interviewen, om te horen wat hun visie op de problematiek en hulpbehoeften van eenoudergezinnen is. Tevens zullen we hen vragen wat zij als mogelijke oplossing zien om deze problematiek en hulpbehoeften te bestrijden.

Al deze gegevens zullen wij in de verdere analyse gebruiken als aanvulling op de gegevens die wij van de eenoudergezinnen zelf hebben ontvangen.

3. Opdrachtgever

De opdrachtgever, Kees Velker, vormt ook een respondent in dit onderzoek. We zullen hem interviewen om zijn visie te horen op de problematiek en hulpbehoeften van eenoudergezinnen. Tevens zullen we hem vragen wat hij als mogelijke oplossing ziet om deze problematiek en hulpbehoeften te bestrijden.

Om tot een antwoord te komen op de hoofdvraag is er gebruik gemaakt van een drietal onderzoeksmethoden:

Vooronderzoek

In het vooronderzoek zijn we, met beoogde samenwerkingspartners van de opdrachtgever, Alva den Doelder en Ruthcela Rosalie, bij een aantal eenoudergezinnen thuis langs geweest. We hebben toen, doordat de beoogde samenwerkingspartners als tolk fungeerde, gesproken met de eenoudergezinnen. Ook zijn we in Sentro di Bario langs geweest om kennis te maken met deze doelgroep en korte interviews af te nemen. Tevens hebben we met onze opdrachtgever, Alva den Doelder en Ruthcela Rosalie, gesproken over hun ervaringen met de eenoudergezinnen. De verkregen informatie hebben we gebruikt om ons officiële veldonderzoek verder op te zetten.

Veldonderzoek

- *Interviewen eenoudergezinnen*

In de interviews met gezinnen wordt er gebruikt gemaakt van een gestructureerd open interview. Dit type interview is opgebouwd uit een serie vragen die van te voren zijn vastgesteld. De vragen worden tijdens het interview in een vaste volgorde aan de respondent voorgelegd. De respondent is vrij om de inhoud van haar antwoord te bepalen.²⁰

Voor deze manier van interviewen is gekozen, omdat uit vooronderzoek is gebleken dat de Curaçaoënaar het bespreken van lastige thema's vermijdt. Wanneer er bijvoorbeeld een algemene vraag wordt gesteld over relaties, geven zij soms ontwijkende antwoorden. Terwijl ze bij specifieke open en/of gesloten vragen, wel gericht antwoord geven.

Het gestructureerde open interview, bevat ook aspecten van een gestructureerde vragenlijst. Dit om bij bepaalde aspecten duidelijke verschillen en/of overeenkomsten te kunnen weergeven tussen de respondenten. Echter hebben wij dit type niet als uitgangspunt genomen, daar we graag de echte behoeften van de gezinnen aan bod willen laten komen en ze niet door vooropgestelde antwoorden in een keurslijf te dringen.

De vragen zijn opgesteld aan de hand van de leefgebieden uit het acht fasemodel. Hier liggen twee redenen aan ten grondslag. Ten eerste is het de wens van de opdrachtgever om een holistische hulpverleningswijze op te zetten, waarin alle aspecten van het leven van de mens zijn verwerkt. Daarmee moet het onderzoek breed worden opgezet, zodat alle aspecten onderzocht kunnen worden. In de leefgebieden van het acht fasemodel lijken, na overleg met de opdrachtgever, alle aspecten van het leven de mens behandeld te worden. De tweede reden is dat de Curaçaoënaar in eerste instantie vaak materialistisch is ingesteld en er sprake is van een machocultuur. Het uiterlijk van de Curaçaoënaar en hoe men over komt op een ander lijkt vaak belangrijker te zijn dan de werkelijke situatie waarin iemand zich bevindt.²¹ Om te voorkomen dat de hulpbehoefte van eenoudergezinnen zich alleen richt tot de praktische en financiële nood, is de vragenlijst (zie bijlage1) samengesteld aan de hand van de acht leefgebieden uit het acht fasemodel²², zodat ook andere aspecten van het leven worden belicht.

²⁰ Bron: Migchelbrink, F. (2006)

²¹ Bron: <http://hbo-kennisbank.uvt.nl/cgi/hh/show.cgi?fid=1145>

²² Uitleg: Het 8 fasemodel is een model waarin 8 fasen (aanmelding, intake, enzovoort) centraal staan. Binnen deze fasen wordt er gebruikt gemaakt van 8 leefgebieden, die uitgangspunt vormen voor de hulpverlening.

- *Het 8-fasenmodel*

Het 8-fasenmodel bestaat uit de volgende acht leefgebieden:

1. Huisvesting:

Huidige woonsituatie van de persoon

- Woonplek
- Sanitaire voorzieningen
- Gas, water en elektriciteit

2. Financiën:

Financiële situatie van de persoon

- Inkomsten
- Uitgaven
- Schulden

3. Sociaal functioneren:

Relatie tussen de persoon en zijn omgeving

- Gezin
- Familie
- Maatschappij
- Hulpverleners

4. Psychisch functioneren:

Het 'welbevinden' van de persoon

- Emotionele gesteldheid
- Gedrag
- Verslavingen en/of psychiatrische ziektebeelden

5. Zingeving:

Datgene wat de persoon motiveert om te leven

- Religie

6. Lichamelijk functioneren:

Fysieke gesteldheid van de persoon en zelfzorg

- Gezondheid
- Medische zorg
- Lichamelijke verzorging

7. Praktisch functioneren:

De praktische vaardigheden om te kunnen overleven

- Huishoudelijke vaardigheden
- Technische vaardigheden
- Taalvaardigheden

8. Dagbesteding:

Daginvulling van de cliënt

- Werk
- Onderwijs
- Hobby's
- Overige activiteiten

Er is in dit onderzoek voor gekozen om onaangekondigd bij de eenoudergezinnen thuis langs te gaan. Wanneer er mensen op visite komen zal de Curaçaoënaar zich namelijk netjes voordoen; schone kleren aan en een opgeruimd huis.²³ Door onaangekondigd langs te komen, heeft de Curaçaoënaar geen tijd om zich anders voor te doen dan dat de situatie werkelijk is. Zo wordt ervoor gezorgd dat er een volledig beeld wordt weergegeven van de eenoudergezinnen en diens leefsituatie. Een tweede reden waarom er gekozen is om het gesprek te voeren bij de eenoudergezinnen thuis, is omdat zij zich mogelijk meer op hun gemak zullen voelen in hun privé situatie, wat kan bijdragen aan de openheid van de respondenten.

Aangezien de vragenlijst uit 121 vragen bestaat, dit is exclusief de deelvragen, is ervoor gekozen om het interview in twee delen te splitsen. Per deel zal het gesprek maximaal anderhalf uur duren. Het tweede gesprek zal, indien mogelijk, een aantal dagen na het eerste gesprek plaatsvinden. Door op deze manier het totale interview af te nemen zal er genoeg tijd en energie zijn om dieper op de vragen in te gaan.

De interviewvragen zullen vertaald worden naar het Papiaments (zie bijlage 2), zodat er in elk gesprek dezelfde vragen worden gesteld. Dit voorkomt vertaalfouten. De beoogde samenwerkingspartners die de gezinnen kennen en waarmee we de gezinnen zullen opzoeken, zullen functioneren als tolk. Ze kennen de situatie van de eenoudergezinnen en hebben met deze personen een relatie opgebouwd. Dit zorgt ervoor dat er makkelijker toegang is tot de gezinnen, waardoor de gezinnen meer zullen openstaan voor de interviews.

- *Interviewen, instanties en beoogde samenwerkingspartners*

Om te komen tot een zo volledig mogelijk beeld van de onderzoeksgroep en om aanvullende gegevens te verkrijgen, hebben we tijdens het onderzoek organisaties en beoogde samenwerkingspartners geïnterviewd. Deze staan indirect of direct in contact met de doelgroep.

Doel van deze gesprekken is om hun visie te horen op de problematiek en de hulpbehoeften van de eenoudergezinnen. Tevens zullen we hen vragen wat zij als mogelijke oplossing zien om deze problematiek en hulpbehoeften te bestrijden. Dit zal een halfgestructureerd interview zijn, waarin een topiclijst (terug te vinden in bijlage 5) het uitgangspunt is voor gesprek.

- *Interviewen opdrachtgever*

Aan de hand van een topiclijst (zie bijlage 5) willen we onze opdrachtgever, Kees Velker, interviewen. Deze topiclijst valt onder het halfgestructureerde interview. Tijdens dit gesprek willen we zijn visie horen op de problematiek en hulpbehoeften van eenoudergezinnen. Tevens zullen we hem vragen wat hij als mogelijke oplossing(en) ziet om deze problematiek en hulpbehoeften te bestrijden.

Literatuuronderzoek

Om een gedeelte van de deelvragen te kunnen beantwoorden is er binnen dit onderzoek ook ruimte voor literatuurstudie. Deze literatuur zullen we voornamelijk gebruiken in hoofdstuk 1, 5, 8 en 9. In de literatuurlijst kunt u een overzicht vinden van de geraadpleegde literatuur. Tevens staan er voetnoten in dit rapport vermeld, waardoor u ook een indruk kunt krijgen wat de achtergrond van de informatie is.

²³ Bron: A. den Doelder & K. Velker, persoonlijke mededeling, 4 februari 2009

2.2 Analyse

De antwoorden van de eenoudergezinnen hebben we in eerste instantie aan de hand van twee zaken geanalyseerd. We hebben ontleed en geëxpliciteerd welke aspecten van het onderzochte verschijnsel relevant zijn en we hebben gezocht naar patronen en samenhang in het materiaal. Dit hebben we gedaan door de antwoordenlijsten te labelen en onder te verdelen in tabellen van de verschillende leefgebieden en op labels als; wensen, problemen, individuele bijzonderheden, hulpbehoeften en algemeen. Bij het opstellen van de labels, vormden de verzamelde gegevens expliciet het uitgangspunt. Zo hebben we de gegevens zo openlijk mogen willen benaderen. Vanuit de informatie hebben we per label een samenvatting gemaakt van de gegevens, welke is terug te vinden in hoofdstuk 4.

Vanuit deze eerste analyse hebben we in tweede instantie de gegevens specifiek gericht geanalyseerd. Dit om patronen, samenhang of juist tegenstellingen te vinden tussen de verschillende labels. Dit is nader uitgewerkt in hoofdstuk 5.

De interviews met de organisaties en beoogde samenwerkingspartners hebben we geanalyseerd aan de hand van labels, die voortkwamen uit de topiclijst. De resultaten zijn te vinden in hoofdstuk 6.

2.3 Kanttekeningen bij het onderzoek

Gezien de grootte van de groep respondenten zijn de onderzoeksresultaten niet zondermeer generaliseerbaar naar de totale groep eenoudergezinnen, die onder de armoedegrens leven in Banda Abou. Toch menen we, aangezien er in de laatste interviews weinig tot geen nieuwe gegevens meer op de antwoorden naar voren kwamen, dat we een redelijk representatief beeld kunnen schetsen van de problemen en hulpbehoeften van deze groep.

Wel moet worden gerealiseerd dat het verkrijgen van de juiste gegevens de nodige moeilijkheden oplevert, aangezien het in een groot deel van de vragen gaat om de subjectieve beleving van de respondent. Daarnaast kan het zo zijn, en dit geldt voor alle onderzoeken op dit gebied, dat de respondenten andere meningen en gevoelens hebben, dan zij tijdens het interview aangaven. Daarbij zijn de interviews momentopnamen. We hebben de gegevens die we van de respondenten hebben verkregen tijdens het analyseren en uitwerken als uitgangspunt genomen. Indien we aan bepaalde gegevens twijfelde en naar ons idee niet in overeenstemming waren met de 'werkelijkheid', hebben we dit er cursief bij vermeld. Dit is echter onze interpretatie van het geheel.

De officiële taal van Curaçao was tot voorkort alleen Nederlands. Sinds 2007 is ook het Papiaments een officiële taal van Curaçao geworden.²⁴ Onze respondentengroep sprak over het algemeen niet of gebrekkig Nederlands. Om dit probleem te ondervangen hebben we gebruik gemaakt van twee tolken. Deze hebben de antwoorden die de respondenten gaven, per vraag voor ons vertaald. Het overgrote deel van de gegevens die we aanhalen zijn dus vertalingen van de tolk en niet direct geciteerd vanuit het antwoord van de respondent.

²⁴ Bron: <http://www.kennislink.nl/publicaties/papiaments-officieel-erkend>

Hoofdstuk 3 De Curaçaose cultuur

In dit hoofdstuk zal beknopt worden weergegeven wat de cultuur op Curaçao is. Er wordt allereerst een stukje geschiedenis weergegeven, vervolgens zal de huidige situatie aanbod komen. Ook zullen er een aantal kenmerkende verschijnselen van Curaçao besproken worden.

3.1 Geschiedenis

Curaçao is in het allereerste begin door een Spanjaard ontdekt. Toen leefde er al een volk op het eiland, alleen Spanje had het zich toegeëigend. In 1634 veroverde de Nederlanders het eiland. Vanaf eind 17^e eeuw tot begin de 19^e eeuw was er wisselend de macht van de Engelsen en de Nederlanders, terwijl de Fransen ook het eiland probeerden te veroveren. Vanaf 1807 was Curaçao in Engelse handen, maar in 1815 herkregen de Nederlanders weer de macht op Curaçao.²⁵ In 1864 was de afschaffing van de slavernij. Dit betekende dat de slaven die toen vrijkwamen, zelf moesten uitzoeken wat ze nu gingen doen. Velen bleven werken op de plantages, anderen zochten werk overzee. Rond de eeuwwisseling vond er een massale emigratie plaats richting Cuba. Rond 1921 keerden velen van deze migranten terug naar Curaçao wegens de suikercrisis die toen heerste op Cuba. Ze leefden een armoedig bestaan op Curaçao. Toentertijd was de armoedebestrijding vooral vanuit de katholieke hoek actief, de overheid deed er weinig aan.

“Er is niet stelselmatig gewerkt aan de opbouw van een stevige sociaal-economische structuur en aan de vorming van eigen capaciteit om die structuur ook te onderhouden en verder uit te bouwen.”²⁶

In 1954 kreeg Curaçao volledig zelfbestuur binnen het koninkrijksverband.

3.2 Huidige situatie

Op 15 mei 2009 is gekozen voor een staatkundige herstructurering, van de opgekomen kiezers stemde 52 procent ‘ja’ en sprak daarmee steun uit voor de afspraken die op de Ronde Tafel Conferentie van 15 december 2008 zijn gemaakt door de Antilliaanse en Nederlandse regeringen. Hiermee wordt Curaçao autonoom in het Koninkrijk. Een onderdeel van de staatkundige herstructurering zal zijn, dat Nederland een deel van de schuld van de eilanden op zich neemt en in ruil daarvoor financieel toezicht houdt om te voorkomen dat Curaçao zich opnieuw in de schulden steekt.²⁷

3.3 Gezinstype

In het Caribisch gebied zijn er drie relatievormen die als basis voor gezinsvorming zorgen. Dit zijn het huwelijk, het concubinaat (buitenechtelijke samenleving) en de bezoekerrelatie. In het huwelijk zorgt de man voor zijn gezin. In het concubinaat en de bezoekerrelatie dragen de mannen minder bij aan het gezin. In het concubinaat gaat een klein deel van de inkomsten naar het gezin want de man moet ook zijn moeder, eventuele andere vriendinnen en buitenkinderen onderhouden. In de bezoekerrelatie draagt de man soms een klein bedrag bij of geeft cadeautjes.

In het Caribisch gebied ligt een dubbele moraal. Zo kunnen getrouwde mannen, een vriendin hebben naast hun wettelijke vrouw. Maar de vrouw mag geen relatie hebben met een andere man. De mannen mogen naast een relatie een andere relatie hebben, vrouwen mogen na een relatie pas een andere relatie beginnen. Je ziet dan ook veel vrouwen met kinderen van meerdere mannen.²⁸

Onder de bevolking van Curaçao zijn er relatief veel eenoudergezinnen. Dit gezinstype beslaat 40% van de gezinnen, zoals blijkt uit onderzoek van de FAJ.²⁹

Een verklaring voor dit gezinstype geven Marcha en Verweel (2005), in hun boek waar het gaat over de onderliggende problemen aan dit gezinstype. Zo wordt er verondersteld dat de afwezigheid van

²⁵ Bron: www.curacao-actief.nl/index.php?id=453

²⁶ Bron: Narain, G. (2008)

²⁷ Bron: http://antilliaans.caribiana.nl/curacao/car20090515_referendum-uitslag

²⁸ Bron: Keller (1985)

²⁹ Bron: Federatie Antilliaanse Jeugdzorg & Dienst Cultuur en Educatie (2005)

een man, volledig is te wijten aan een sociaal patroon. De afwezigheid van een man schijnt dus een aangeleerd verschijnsel te zijn. De wortels hiervan liggen in het koloniale tijdperk.

“Een voor de hand liggend argument dat je vaak hoort, is dat het in de slavernijperiode niet makkelijk was om een partner te hebben. Mensen werden doorverkocht aan andere plantage, ongeacht of men een familie had. Daarom was het emotioneel gevaarlijk om je te sterk te binden. Moeders en hun kinderen bleven langer bij elkaar, de mannen werden van hun gezinnen gescheiden of hun vrouwen werden ‘ingenomen’ door de plantage eigenaar. De man had daar weinig over te zeggen.

Naar mijn idee heeft de afwezigheid van de man hier ook iets te maken met een bepaalde traumatisering. De koloniale periode heeft mensen veel geweld aangedaan. Op het moment dat iemand getraumatiseerd raakt, in meerdere of mindere mate, heb je vaak als resultaat dat het moeilijk wordt om langdurige relaties aan te onderhouden. Je hebt te veel problemen om je echt aan iemand te kunnen binden. Je bent aan het vluchten voor een hele hoop emoties, je hebt niet echt meer het gevoel dat je toekomstmogelijkheden hebt, je durven binden aan iemand gaat dan heel moeilijk. Dit creëert een bepaald gedragspatroon; ouders brengen hun verdriet en hun gewoontes over op hun kinderen zonder dat ouder of kind zich daar bewust van is. Een trauma kan daarom, wanneer het niet wordt opgelost, veranderen in een gedragspatroon, dat onderdeel wordt van een cultuur. Het gaat dan van generatie op generatie over, en bestaat na tientallen jaren nog steeds.”

3.4 Relatiecultuur

Wanneer het groepsbelang voor het individualistische belang komt, spreken we van culturen die collectivistisch zijn. De meeste culturen zijn collectivistisch. Belangrijk hierbij is het contact met de familie, wat groot is.

Individualisme is het tegenovergestelde van collectivisme waarbij het belang van een persoon boven het belang van een groep gaat. In een cultuur die individualistisch is, draait het vaak om het eigen gezin, de contacten met de rest van de familie zijn een stuk minder intensief. Wanneer een land grote machtsafstanden heeft, zijn deze vaak collectivistische landen. Landen met een kleine machtsafstand zijn vaak individualistisch.³⁰

Curaçao is een collectivistisch land. Voorbeelden hiervan zijn:

- Collectieve belangen gaan boven individuele belangen
- Kinderen leren te denken in termen als wij
- Persoonlijke relaties gaan voor de taak
- Diploma's geven toegang tot groepen met een hogere status
- Keuzes worden beïnvloed door de groep waarbij je hoort
- Je ontleent je identiteit aan je sociale netwerk
- Harmonie moet altijd bewaard blijven en directe confrontaties worden vermeden
- Sociaal netwerk is de belangrijkste informatiebron

In bovengenoemde aspecten zie je terug dat de cultuur van Curaçao sterk op relatie gericht is.

3.5 Armoede

“Afgaand op het bruto maandinkomen blijkt Curaçao – op het kleine St. Eustatius na – het armste eiland van de Nederlandse Antillen. Circa 33 procent van de Antilliaanse bevolking heeft een bruto maandinkomen van niet meer dan 1 tot 500 gulden.”³¹

Dit is niet goed zichtbaar in de cijfers van de UN, waar meestal gekeken wordt naar de gemiddelden. Door een groot aantal (zeer) rijke Europeanen en Amerikanen wordt de armoede in financiële termen gecompenseerd, waardoor Curaçao als land niet opvalt. Echter leeft ruim één derde van de huishoudens op Curaçao onder de armoedegrens. Dit blijkt uit een onderzoek dat in 2008, door het

³⁰ Bron: Meijer, E. (2006)

³¹ Bron: Curaçao, armste van alle eilanden (2001, september)

Centraal Bureau voor Statistiek (CBS), naar buiten is gebracht. Ondanks een CBS kantoor zijn er maar weinig cijfers bekend over de armoede en de andere problemen op Curaçao. Dit wordt bevestigd in de samenvatting van het nationaal beleidsplan 1999 – 2003, geschreven door de directie Jeugd en Jongerenontwikkeling. Zij geven aan dat het ontbreken van gegevens een ernstige bottleneck is. Er is wel kennis, alleen is dit verspreid onder de werknemers in het veld, waardoor de kennis niet optimaal gebruikt kan worden. Volgens hen moet deze kennis systematisch worden verzameld en verwerkt worden tot inzicht waar het beleid op kan steunen.³²

Daarbij zijn de cijfers die er wel zijn, vaak gedateerd en hebben ze soms betrekking op de hele Nederlandse Antillen (dus vermenging met St. Maarten, Saba, Bonaire, etc.).

Een derde van de inwoners op Curaçao leeft onder de armoedegrens.³³

3.6 Opvoeding

De opvoeding op Curaçao wordt getekend door machtsafstand, er heerst een autoritaire opvoeding. De kinderen worden geacht te luisteren en orders van hun ouders op te volgen. De mening van de kinderen doet er niet toe, er wordt van ze verwacht dat ze gehoorzamen. Dit kan gepaard gaan met lijfstraffen.

*“De ouders geven de kinderen niet de vrijheid om zelf te bepalen wat ze willen en zien het als goed om de kinderen te dirigeren en te controleren. Bij het straffen van de kinderen, wordt de kinderen vaak niet verteld wat zij verkeerd hebben gedaan.”*³⁴ De ouders zullen nooit in dialoog of discussie treden. Kenmerkend voor deze manier van opvoeding is dat men het hele leven de sterke behoefte aan een dergelijke afhankelijkheid met zich meedraagt.

Zoals al eerder genoemd is, zijn er veel alleenstaande moeders die hun kinderen opvoeden. In de praktijk blijkt dit anders te gaan, doordat de moeder fulltime moet werken. Hierdoor verplaatst de opvoeding zich naar de grootouders, tantes en/of ooms, broers en/of zussen en de leerkrachten.³⁵

3.7 Onderwijs

Curaçao kent een groot aanbod van onderwijs tot en met het wetenschappelijk onderwijs aan toe. Het onderwijs kent veel overeenkomsten met dat van Nederland. Wel is Curaçao bezig om onderwijsvernieuwingen op te zetten.

Voor de beeldvorming, een aantal cijfers, met betrekking op het onderwijs.³⁶

- Ongeveer een kwart van alle jongeren rondt enkel lagere school af.
- 55% van de jongeren verlaat met een diploma het voorgezet onderwijs.
- Vergeleken met de Nederlandse situatie is het aantal kinderen dat doorverwezen wordt naar het speciaal onderwijs twee keer zo groot.
- Het aantal jongeren dat HAVO of VWO volgt en afrond is relatief klein.

3.8 Cultuur van angst versus de cultuur van het zwijgen

De Curaçaose cultuur kan het beste gekenmerkt worden als een cultuur van angst. Deze cultuur wordt gekenmerkt door onder andere onzekerheid en onderdanigheid. De Curaçaoënaar kan zijn gevoelens niet goed uiten, weet niet wat hij moet zeggen, durft weinig vragen te stellen, is bang om zich uit te spreken en wil, zeker in politieke zaken of bij klachten tegen instanties, anoniem blijven. Dit kenmerkt zich in passiviteit, wat bij de Curaçaoënaar overheerst. Deze passiviteit wordt ook overgedragen op de kinderen, zodat hen niets overkomt.

De angst is niet alleen in situaties wanneer men wordt beïnvloed door een ander, maar zit ook in het innerlijk. Ook is de angst ingebed in maatschappelijke systemen zoals opvoeding en onderwijs.

³² Bron: <http://www.jeugd.an/nederland/html/indexbeleiduitvoer.html>

³³ Bron: www.trouw.nl/nieuws/nederland/article1920163.ece/Een_op_drie_huishoudens_Cura_ccedil_ao_onder_armoedegrens.html

³⁴ Bron: Reda Sosial (1999)

³⁵ Bron: Meijer, E. (2006)

³⁶ Bron: Federatie Antilliaanse Jeugdzorg & Dienst Cultuur en Educatie (2005)

Een verklaring voor deze angst vindt men terug in het tijdperk van het kolonialisme en de slavernij. Maar hoe kan het dan dat andere landen die ook onder deze invloeden hebben gestaan, geen cultuur van angst hebben? Na onderzoek, van Marcha en Verweel (2003), blijkt dat de angst ook in het huidige systeem zit, het gaat om machtsrelaties. In deze relaties wordt angst gecreëerd door onzekerheid. De angst zit hem voornamelijk in formele relaties, in informele relaties is dit minder. Ook wanneer er Papiaments gesproken wordt, is er minder sprake van een cultuur van angst.

Hoe kunnen mensen in een dergelijke maatschappij leven, is een vraag die we kunnen stellen. Het blijkt dat er veel vitaliteit is onder de Curaçaoënaars. *“Een vitale kracht die zich uit in de wijze waarop de mensen dagelijks de oplossingen vinden om zich staande te houden tegenover de economische en sociaal-culturele druk en in het grenzenloze optimisme dat de Curaçaoënaar in economisch, sociaal en persoonlijk opzicht lijkt te kenmerken.”*³⁷

Om niet gevangen te raken in de cultuur van de angst, heeft men zich het zwijgen aangeleerd als afweermechanisme. Door het zwijgen is er geen totale vrijheid. Men is namelijk; *“niet in staat zich uit te drukken, om met elkaar van mening te verschillen zonder ruzie te hebben, of om de zogenaamde represailles te onderzoeken. Soms verandert trots in verbale en fysieke agressie. De ketenen van het zwijgen bieden dus bescherming, maar leiden tegelijk ook tot een vorm van gevangenschap.”*³⁸

Waar de cultuur van angst bedreigend is voor de eigen identiteit, is de cultuur van het zwijgen een bescherming voor die eigen identiteit.

3.9 Makamba's

*“Zo'n 85 procent van de huidige Curaçaoënaars is van oorsprong Nederlands-Antilliaans. Onder de overige 15 procent zijn ca. 8000 Europese Nederlanders. Het zijn vooral rijken en gefortuneerde gepensioneerden (pensionados) die van het goede belastingklimaat en de zon komen genieten. Deze Makamba's, zoals de blanken in het Papiamentu heten, worden door veel gekleurde Curaçaoënaars met argusogen bekeken, omdat ze economisch een zwaar stempel drukken op de samenleving.”*³⁹

*“Ik heb liever te maken met Nederlanders, want die betalen wel prompt en ze houden zich aan hun woord. Ik wil niet met een Curaçaoënaar samenwerken, want die weet niks.” We hebben een haat-liefdeverhouding ten opzichte van Nederlanders. Het mooiste vind ik dat we zeer emotioneel zijn en weinig rationeel. We hebben geen balans tussen die twee en ik denk dat die balans toch noodzakelijk is. We zijn te lichtgeraakt. Je kunt geen meningsverschil hebben, of die eindigen in vijandschap.”*⁴⁰

Uit bovenstaande citaten blijkt dat er een haatlijfdesrelatie bestaat tussen Makamba's en de Curaçaoënaars. Enerzijds zijn ze blij met de Makamba's omdat ze zich aan hun woord houden, anderzijds zijn het de Makamba's die welvarend zijn in tegenstelling tot de meeste Curaçaoënaars.

3.10 Machocultuur

Status is op Curaçao erg belangrijk. Rijkdom wordt geuit in de vorm van bijvoorbeeld dure auto's, gouden tanden en sieraden. Mannen moeten gezag uitstralen, geld hebben, er goed uitzien, mooie sierraden en auto's bezitten en uiteraard één of meerdere vrouwen hebben. Het salaris op Curaçao ligt vrij laag waardoor het vaak voorkomt dat dit hier niet van kan worden betaald en moeten er alternatieven worden gezocht, zoals de criminaliteit. Bij de jongeren is dit voornamelijk het geval, ze zoeken aansluiting bij elkaar in de wereld van de straat. De norm is er een van het recht van de sterkste. Het machogedrag is groot. Daarnaast zie je op de straat ook de wortels van het verleden zichtbaar worden. *“De omgang met elkaar is veelal respectloos en seksueel georiënteerd. Het voorbeeld van 'thuis' wordt opgevolgd: de jeugd heeft veel wisselende seksuele contacten. Of, zoals een jongen dat formuleerde: “Echte mannen slaan niet en gaan respectvol met vrouwen om. Maar ik*

³⁷ Bron: Marcha, V. & Verweel, P. (2003)

³⁸ Bron: Ibidem

³⁹ Bron: Derksen, G. (2004)

⁴⁰ Bron: Marcha, V. & Verweel, P. (2000)

ken eigenlijk geen echte mannen. Ik ben zelf ook eigenlijk geen echte man, want ik sla ook wel eens en ga ook niet respectvol met meisjes om.” Daarbij gaan de meisjes vaak vrijwillig met jongens mee, omdat het hebben van kinderen als een bepaalde vorm van status wordt gezien.”⁴¹

3.11 Taal

De officiële taal van Curaçao was tot voorkort alleen Nederlands. Sinds 2007 is ook het Papiaments een officiële taal van Curaçao geworden.⁴² Het Papiaments is ontstaan uit het Spaans, Engels, Nederlands, Frans en een beetje Afrikaans. Het Papiaments kent een officiële spelling en wordt gesproken door vrijwel alle inwoners van Curaçao. Bijna alle scholen geven les in het Papiaments, daar is het Nederlands een bijvak. Veel inwoners op Curaçao beheersen het Nederlands niet of niet voldoende. Zij spreken Papiaments, Spaans of Engels.⁴³

Opvallend bij het Papiaments is de woordvolgorde subject-werkwoord-object. Men zegt, de kast slaat mij. De kast voert de handeling uit en ik word geslagen. De persoon legt het dus buiten zichzelf en is dus passief in de taal.⁴⁴

3.12 Werkgelegenheid en werkeloosheid

“In 2001 bestond de beroepsbevolking op Curaçao uit ruim 80.000 personen, waarvan ongeveer 12.000 (15%) als werkloos te boek stond. Voor bijna alle als werkloos geregistreerde inwoners van Curaçao geldt dat zij weinig opleidingsachtergrond hebben. Ze hebben enkel basisonderwijs, eventueel aangevuld met enkele jaren lager beroepsonderwijs. Voor jongeren tot 24 jaar geldt al jaren een werkloosheidspercentage van ongeveer 30%. Dit hoge werkloosheidspercentage is nagenoeg geheel te verklaren vanuit het hoge schooldrop-out percentage en de geringe geneigdheid arbeidsplaatsen op een lager niveau (zowel qua status als inkomen) in te vullen.”⁴⁵

Ongeschoolde en laaggeschoolde arbeidskrachten zijn degene die als werkzoekend staan ingeschreven. Aan de andere kant bestaat er aan hoger opgeleiden juist een tekort. Beschikbare vacatures kunnen niet worden opgevuld door lokale arbeidskrachten, omdat zij niet voldoen aan de noodzakelijke opleidings- en ervaringseisen. Naast dat het gat tussen vraag en aanbod niet opgevuld kan worden, blijken er nog andere problemen te zijn rondom werkgelegenheid, aldus een rapport van Reda Social. Zo zijn er wel moeders die willen werken maar geen kinderopvang hebben waardoor ze niet aan de slag kunnen. Er is ook sprake van statusperceptie, zo wil men niet interieurverzorgster zijn bij een huishouden, maar interieurverzorgster zijn bij een bedrijf. Nog een derde en vierde reden zijn een te hoog aspiratieniveau hebben met betrekking tot soort werk en tot loonshoogte. Hiermee wordt bedoeld dat men banen wil hebben boven hun opleidingsniveau en meer willen verdienen dan het minimumloon. Voor minder zullen zij het werk niet doen.⁴⁶

⁴¹ Bron: Berggraaf-karsters, I. & Jansen, P. (2006)

⁴² Bron: www.kennislink.nl/publicaties/papiaments-officieel-erkend

⁴³ Bron: www.landenspecials.nl/curacao/bevolking_taal_godsdienst.htm

⁴⁴ Bron: www.curacao.com/TheCuracaoDifference/CultureAndHeritage/Language.aspx?lang=nl

⁴⁵ Bron: www.papiamento.nu/grammatica.html

⁴⁶ Bron: Federatie Antilliaanse Jeugdzorg & Dienst Cultuur en Educatie (2005)

⁴⁶ Bron: St. Fonds voor Sociale Ontwikkeling en Economische Bedrijvigheid (2004)

Hoofdstuk 4 Onderzoeksresultaten eenoudergezinnen

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd. Deze onderzoeksresultaten zijn verkregen uit de interviews met twaalf eenoudergezinnen en zijn onderverdeeld per leefgebied.

Naast de acht leefgebieden die elk een paragraaf vormen is ook §4.9 toegevoegd. In deze paragraaf wordt het thema hulpverlening belicht. Dit thema valt officieel niet onder het 8-fasenmodel. Een gedeelte zou men kunnen plaatsen onder het leefgebied sociaal functioneren, maar aangezien het onderzoek zich indirect richt op hulpverlening, is ervoor gekozen dit onder een aparte paragraaf specifiek te vermelden. Ook vallen er, wanneer er alleen gewerkt zou worden met de desbetreffende leefgebieden, een aantal essentiële gegevens weg, die zeker meerwaarde hebben in het verdere onderzoek.

Leeswijzer

- Wanneer er wordt gesproken over respondenten en gezinnen mag er vanuit worden gegaan dat, wanneer er geen totale groep wordt genoemd, het over een aantal van twaalf gaat.
- Naast de verslaglegging van de antwoorden zijn ook enkele van onze observaties toegevoegd. Deze zijn zichtbaar gemaakt door middel van een cursief lettertype.

4.1 Huisvesting

4.1.1 Inleiding

Dit leefgebied omvat de woonsituatie van de respondent en diens kind(eren).

4.1.2. Algemeen

Er zijn drie respondenten die zelf de eigenaar zijn van het huis waarin zij wonen. Drie andere respondenten huren het huis van een familielid of een particulier, en één huurt haar huis bij de FKP. De huurprijs varieert van 37,69 tot 500 gulden per maand, met een gemiddelde van 259,42 gulden per huishouden. De overige vijf respondenten wonen in het huis van (één van) hun ouders, hun vriend, de moeder van hun vriend, of in het huis van een vriendin.

De respondenten geven enerzijds aan dat het woonhuis en de tuin hen bevalt, anderzijds ervaren zij ook problemen, die genoemd worden in §4.1.4. De kinderen zijn evenals de moeders tevreden met de buurt waarin zij wonen. Dit heeft voornamelijk te maken met de rust die de buurt hen biedt.

Het huisraad dat de respondenten in hun huis hebben staan, hebben zij voornamelijk gekregen van familie, vrienden, de kerk, een project bij de MCB bank of van een hulpverleningsorganisatie. Er zijn drie respondenten die aangeven het huisraad volledig zelf te hebben aangeschaft.

4.1.3 Wensen

De respondenten willen graag dat de wegen geasfalteerd worden, er meer winkels komen en dat er straatverlichting aangelegd wordt in de buurt. Ook wordt er aangegeven door de respondenten dat er behoefte is aan een buurtcentrum en een muziekvereniging. Een belangrijke noot die bij bovengenoemde wensen geplaatst dient te worden is dat zij van individuen afkomstig zijn en dat de wensen dus niet op de totale respondentengroep betrekking hebben.

Door alle respondenten wordt aangegeven dat er voor de kinderen te weinig recreatiemogelijkheden in de buurt zijn. De buurt kan volgens hen leuker gemaakt worden door meer speel- en sportgelegenheden te creëren.

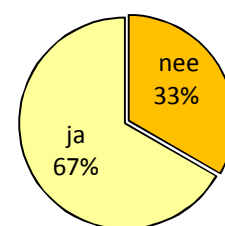
4.1.4 Problemen

Bij vier van de twaalf respondenten ontbreekt het aan water en/of elektra. Oorzaken hiervan zijn: schulden, het ontbreken van water en/of elektra aansluitingen in het huis en een tekort aan financiële middelen om de aansluiting(en) en/of rekeningen te betalen.

Betreffende de sanitaire voorzieningen ondervinden vier respondenten problemen. In één van de gezinnen ontbreekt het aan alle sanitaire voorzieningen, deze gebruiken een emmer of doen hun behoefte in de bosjes. Buiten op de wasplaats, waar ze zich wassen, bevindt zich schimmel. In een ander gezin is er geen douche aanwezig en gebruikt men een emmer om zichzelf te kunnen wassen. Bij de overige twee respondenten is de toilettoevoer stuk, waardoor zij de wc met een emmer water dienen door te spoelen.

Twee respondenten geven aan dat ze een tekort hebben aan matrassen, waardoor ze niet elk gezinslid een individuele slaapplek kunnen bieden. Dit heeft tot gevolg dat gezinsleden gedwongen een bed met elkaar delen of dat één van de gezinsleden elders, bijvoorbeeld bij familie, overnacht. Opvallend is dat er in vier andere gezinnen ook bedden worden gedeeld, dit lijkt voor hen echter geen probleem te zijn.

Aanwezig in huishoudens:
water en elektra

Figuur 3

Een andere respondent geeft aan dat er te weinig slaapkamers zijn, waardoor gezinsleden noodgedwongen in de woonkamer of keukens slapen.

Eén van de respondenten geeft aan dat de onverharde wegen in de buurt het bij regen onmogelijk maken voor de kinderen om naar school te gaan, aangezien de weg dan één grote modderpoel is.

4.1.5 Individuele bijzonderheden:

Twee respondenten hebben aangegeven dat er geen elektriciteit in hun huis aanwezig is, dit omdat ze niet genoeg geld hebben om een aansluiting te bekostigen.⁴⁷ *Bij nadere observatie blijken beide huizen echter wel over elektriciteit te beschikken. Deze elektriciteit is echter illegaal; men tapt elektriciteit af door middel van snoeren te verbinden met de elektriciteitspalen uit de omgeving. Het interview werd gehouden bij een buurvrouw, hierdoor viel het in eerste instantie niet op.*

4.1.6 Hulpbehoefte

Bij de problemen, genoemd in §4.1.4, willen de respondenten graag hulp ontvangen. Zelf hebben zij op dit moment namelijk niet de financiële middelen of kennis om desbetreffende problemen op te lossen.

Tevens hebben de respondenten de wens dat ze hulp krijgen bij het opknappen en verbouwen van het huis en het aanschaffen van nieuwe meubels en elektrische apparatuur. Vier andere respondenten willen hulp bij het zoeken naar een eigen huis. Twee omdat ze geen eigenaar zijn van het huis waar ze nu in wonen, één omdat haar verblijf in het huis van haar vriendin onzeker is en één woont bij haar moeder en wil graag op eigen benen gaan staan. Bij de financiële aspecten die met een eigen huis gepaard gaan willen ze ook hulp ontvangen.

⁴⁷ Uitleg: Deze twee respondenten zijn ook opgenomen in §2.1.4, waar het gaat over het ontbreken van water en/of elektra.

4.2 Financiële situatie

4.2.1 Inleiding

Dit leefgebied omvat de financiële situatie en het bestedingspatroon van de respondent en diens kind(eren).

4.2.2 Situatie algemeen

Algemene situatie van de inkomsten

Men heeft verschillende inkomstenbronnen, dit zijn: onderstand, bijverdiensten, alimentatie, subsidies en overige inkomsten, zoals giften en goederen.

Onderstand:

Vijf van de respondenten geven aan onderstand te hebben, dit bedrag varieert tussen de 103,50 en 224 gulden per twee weken. Zeven van de respondenten hebben geen onderstand.

Bijverdiensten:

Vier van de respondenten hebben bijverdiensten, dit varieert tussen de 50 en 110 gulden per maand waarbij één persoon bij uitzondering af en toe 600 gulden per maand verdient. De overige acht respondenten hebben geen bijverdiensten.

Alimentatie:

Zeven van de respondenten ontvangen geen alimentatie. Eén van deze zeven gezinnen ontvangt geen alimentatie, maar de vader van de kinderen betaalt wel de crèche en de naschoolse opvang. Vier van de respondenten ontvangen alimentatie. Het bedrag dat zij krijgen varieert tussen de 50 en 200 gulden per maand. De alimentatie is vaak geen vast bedrag, omdat de vaders van de kinderen alleen af en toe een 'job' ofwel tijdelijk werk hebben en geen vaste baan. Bij één gezin is er geen sprake van alimentatie, aangezien de vader bij het gezin woont. Zijn inkomsten worden voor het onderhoud van het gezin gebruikt.

Subsidies:

Eén van de respondenten ontvangt watersubsidie. De rest van de respondenten ontvangt geen subsidie.

Overige geldelijke inkomsten:

Zeven respondenten hebben overige geldelijke inkomsten. Men krijgt dit van familie of via de kerk. Deze inkomsten zijn niet regelmatig en de hoogte ervan wisselt sterk.

Inkomsten in natura:

Elf respondenten hebben inkomsten in natura. Men krijgt praktische hulp zoals eten, kleding en apparaten voor in huis. Dit krijgt men via Sentro di Bario, de kerk, vrijwilligers en/of via hun eigen familie.

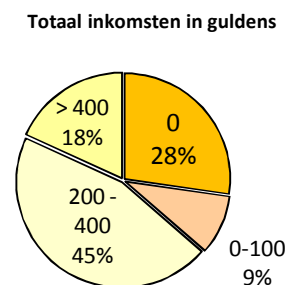
Eén respondent heeft geen inkomsten in natura.

Drie gezinnen hebben geen geldelijke inkomsten, wel hebben deze gezinnen inkomsten in natura.

De minimale inkomsten die de overige gezinnen hebben verschillen sterk. Het varieert tussen de 100 en 498 gulden per maand. Soms ligt dit bedrag hoger, maar dat is dan afhankelijk van niet structurele bijverdiensten.

Figuur 4

Figuur 5

Het gemiddelde van deze acht ondervraagden ligt op 298,81 gulden per maand. In één geval zijn de inkomsten niet te schatten, deze respondent is in de berekeningen buiten beschouwing gelaten.

Andere werkenden binnen het huishouden:

Drie respondenten hebben een broer, vader en/of partner in hun huishouden die werkt. Ze hebben over het algemeen geen vaste baan, maar gaan af en toe 'een job halen'. Van het verdiende geld leveren ze soms een bijdrage aan het gezinsinkomen.

In drie andere gevallen werken de kinderen af en toe, waarbij het geld voor het gezin bestemd is.

De overige zes respondenten hebben geen andere werkende personen in hun huishouden. In één van deze gevallen krijgt de grootmoeder onderstand, zij draagt daarmee ook bij in de onkosten voor het gezin.

Algemene situatie uitgaven

Het uitgavenpatroon van de eenoudergezinnen loopt erg uiteen. Het varieert tussen de 191 en de 1438 gulden per maand. Het geld dat zij te besteden hebben gaat voornamelijk op aan kosten als water, gas, elektra, voedsel, huishoudelijke artikelen, lichamelijke verzorging, verzekeringen, vervoer en de huur van het huis. In één geval betalen de ouders van de geïnterviewde alles.

In vijf gezinnen geven de kinderen ook geld uit. In één gezin werkt het kind voor het geld en in de andere vier gezinnen krijgen de kinderen het geld van hun moeder, oma of voor hun verjaardag. Ze geven dit geld uit aan snoep, eten of ze sparen het.

Tien van de gezinnen geven aan niet te sparen, dit komt omdat ze daar geen geld voor hebben. Ze willen echter wel graag sparen.

De twee gezinnen die aangeven wel te sparen, doen dit wanneer het mogelijk is. Ze sparen voor hun kinderen of voor zichzelf. Per maand sparen ze tussen de één en tien gulden.

Schulden

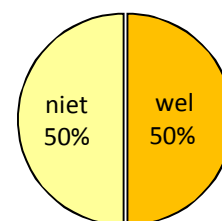
De helft van de respondenten heeft schulden. Sommigen hebben hiervoor een afbetalingsregeling lopen, anderen hebben de volledige schuld nog openstaan. Per maand moeten de gezinnen 50 tot 300 gulden aflossen. Het lukt deze respondenten echter niet om de aflossing structureel te voldoen. Dit komt doordat zij op dat moment niet de financiële middelen hiervoor hebben.

De schulden lopen uiteen van 250 tot 35.000 gulden.

Vier respondenten geven aan eerder schulden te hebben gehad.

Opvallend is dat drie van deze gezinnen op dit moment nog steeds in de schulden zitten.

Percentage huishoudens met schulden

Figuur 6

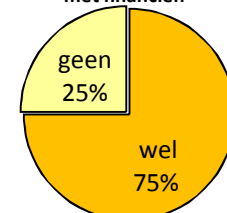
Zeven gezinnen geven aan van dag tot dag te leven, omdat men te weinig geld heeft. De vijf anderen geven aan hun uitgaven te plannen.

Opvallend is dat drie van deze vijf gezinnen op dit moment schulden hebben en vroeger ook al schulden hebben gehad.

Negen respondenten geven aan dat ze het moeilijk vinden om met hun financiën om te gaan. Vijf gezinnen willen hierbij hulp ontvangen. Eén respondent geeft aan een budgetteringscursus te willen volgen. Ook geeft één respondent aan dat de schaal van de onderstand aangepast dient te worden.

Van de vier respondenten die geen hulp willen ontvangen in het omgaan met hun financiën, geven er twee een reden voor. De één geeft aan dat ze zelf geen financiële middelen heeft en

Percentage gezinnen die moeite hebben om om te gaan met financiën

Figuur 7

daardoor ook niet geholpen kan worden in het omgaan met financiën. De andere respondent geeft aan dat ze al twee keer een budgetteringscursus heeft gevolgd.

Opvallend is dat deze respondent in het verleden schulden heeft gehad en op dit moment ook nog schulden heeft.

De termijn waarin men in een financiële situatie als deze verkeert, varieert tussen de zes maanden en de negen jaar. Voordat de respondenten in deze positie terecht zijn gekomen geven acht respondenten aan te hebben gewerkt, twee respondenten geven aan dat hun toenmalige partner werkte en één persoon geeft geen reden op.

Financiële positie

Tien respondenten geven aan dat hun financiële positie in de toekomst gaat verbeteren. Acht geven aan dat dit zal zijn wanneer ze werk zullen hebben, twee geven aan dat ze hoop hebben op de toekomst, waarvan er één aan toevoegt dat ze zelf iets wil veranderen aan haar situatie.

Eén respondent geeft aan dat haar positie zal verslechteren, dit komt doordat alles duurder wordt. Een ander geeft aan het niet te weten, omdat dit afhangt van het gouvernement. Zij bepalen de hoogte van de onderstand.

Alle respondenten geven aan dat de financiële positie van het kind ten opzichte van nu zal verbeteren in de toekomst. Men noemt de volgende situaties en redenen, zoals: wanneer het kind zelf werkt, wanneer de moeder werkt, geloof in God dat Hij het beter zal maken voor hen, dat het kind nu leert om te gaan met geld, wanneer de moeder onderstand krijgt, dat de moeder vecht voor hun of wanneer ze hun school afronden.

Alle respondenten willen graag dat hun kinderen in de opvoeding meekrijgen hoe ze om moeten gaan met hun financiën. Dit proberen zij mee te geven door hierover te praten met hun kinderen. Andere manieren waarop het meegegeven wordt is dat de kinderen zelf een spaarpot hebben, mee zijn geweest naar een budgetteringscursus of die nog in te toekomst willen volgen.

Men wil over het algemeen dat de kinderen leren sparen, dat ze niet teveel uitgeven, hun geld goed gebruiken en het delen met anderen.

De vraag werd gesteld waaraan men geld zou besteden wanneer ze op dit moment geld zouden krijgen van familie of vrienden. Men geeft aan eten te gaan kopen, schulden af te betalen, het huis op te knappen, een nieuw huis te gaan kopen, te gaan sparen of kleding te kopen.

4.2.3 Wensen

Twee respondenten geven aan dat de hoogte van de onderstand aangepast dient te worden om de situatie te verbeteren.

4.2.4 Problemen

Twee van de zeven respondenten die geen onderstand ontvangen geven aan dit wel aangevraagd te hebben. Hun papieren zijn echter nog in behandeling of ze worden van het kastje naar de muur gestuurd. Een ander geeft aan dat ze geen geld heeft om meermalen op en neer te gaan met de bus. In de praktijk blijkt namelijk dat men meerdere keren naar het kantoor toe moet voordat men onderstand krijgt.

Bij één van de zes respondenten die geen alimentatie ontvangen lukt het niet om dit aan te vragen. De kinderen zijn namelijk niet erkend door hun vader en de respondent is bang voor de agressie van de vader van de kinderen wanneer ze de alimentatie gerechtelijk aanvraagt, waardoor ze niet verder doorzet.

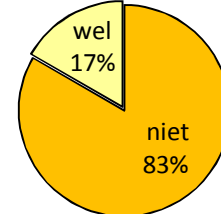
In één van de vijf gezinnen waarvan de kinderen geld uitgeven, geeft de zoon geld uit in de kantine op school. Dit komt op een rekening terecht en deze rekening wordt gestuurd naar de moeder. Dit

kan ze niet betalen, waardoor de rekening blijft openstaan. Haar zoon luistert niet, wanneer ze zegt dat hij geen geld meer bij de schoolkantine mag uitgeven. *Het lijkt alsof mensen op Curaçao leven van dag tot dag. Ze geven het geld uit wat ze vandaag nodig (denken te) hebben en wanneer ze iets kunnen lenen doen ze dat. Hierin zie je een buitensporig bestedingspatroon terug.*

Tien respondenten geven aan niet rond te kunnen komen met hun inkomsten. Eén geeft aan wel rond te komen en een ander geeft aan soms wel en soms niet rond te komen.

Opvallend hierbij is dat de respondent die aangeeft wel rond te kunnen komen inkomsten heeft tussen de 100 en 200 gulden per maand en uitgaven heeft van 209 gulden of meer. De respondent die aangeeft soms wel en soms niet rond te kunnen komen heeft 200 gulden per maand te besteden, ze geeft echter 255 gulden of meer uit. In beide gevallen is er sprake van dat er meer wordt uitgegeven dan dat er binnenkomt. Het klopt dus niet dat men aangeeft rond te kunnen komen, maar tegelijkertijd meer uitgeeft dan de inkomsten toelaten. De vraag is waar dit tekort mee gevuld wordt.

Percentage gezinnen dat kan rondkomen met hun financiële middelen

Figuur 8

Door het financiële tekort is men niet in staat om eten te kunnen kopen en rekeningen te betalen. Het gevolg van te weinig voedsel is dat men de kinderen thuishoudt van school en dat ze met honger naar bed gaan.

4.2.5 Individuele bijzonderheden

Twee respondenten geven aan dat zij geen problemen hebben met het omgaan met hun financiën. Uit de berekening blijkt echter dat hun inkomsten lager liggen dan hun uitgaven. Een derde respondent die ook aangeeft geen problemen te hebben met het omgaan met haar financiën is nogal tegenstrijdig. Zij geeft aan dat zij niet rond kan komen met haar geld terwijl haar ouders alles betalen waardoor zij geen uitgaven heeft. Zij krijgt bovendien alimentatie van 200 gulden. De vraag rijst waarom zij niet kan rondkomen met haar financiën als ze geen uitgaven heeft, slechts inkomsten.

4.2.6 Hulpbehoefte

Vijf respondenten geven aan hulp te willen krijgen bij het omgaan met financiën.

Directe hulp wordt gevraagd met betrekking tot financiën. Alle respondenten vinden het een probleem dat ze beperkte financiële middelen tot hun beschikking hebben.

Men geeft ook aan dat dit een belemmering is voor de ontwikkeling van het kind. De kinderen kunnen daardoor niet krijgen wat ze nodig hebben zoals eten, educatieve spellen en een computer.

4.3 Sociaal functioneren

4.3.1 Inleiding

Dit leefgebied omvat de relatie tussen de respondent en diens omgeving (waaronder diens gezin, familie, hulpverleners), inclusief het maatschappelijk gedrag (relatie met justitie). Ook wordt er gekeken naar de relatie tussen het/de kind(eren) en diens omgeving.

4.3.2 Situatie algemeen

Gezinssituatie

Elf van de twaalf respondenten zijn legaal op Curaçao en hebben een Antilliaanse achtergrond. Eén vrouw is Colombiaanse en is tien jaar geleden vanuit Colombia naar Curaçao verhuisd.

Zeven respondenten zijn alleen, twee zijn op dit moment samenwonend en drie hebben een relatie.

De respondenten hebben kinderen in de leeftijd van nul tot en met zevenentwintig. In totaal hebben de twaalf gezinnen negenendertig kinderen, waarvan de gemiddelde leeftijd, afgerond, elf is.

De gezinssamenstelling varieert van één tot en met zeven kinderen per gezin.

In tien gezinnen zijn alle kinderen inwonend. In de andere twee gezinnen niet. De reden hiervan is dat in het ene gezin de grootte van het huis het niet toelaat en in het andere gezin heeft familie één van de kinderen opgevangen wegens het werk van de moeder. Het kind is, nadat de moeder gestopt is met werken, bij het desbetreffende familielid blijven wonen.

Een paar andere kinderen uit datzelfde gezin wonen in Nederland in verband met werk, studie en/of relatie.

In acht gezinnen zijn één of meerdere kinderen niet erkend door hun biologische vader. In de overige vier gezinnen zijn alle kinderen erkend door hun biologische vader. In deze gezinnen is er sprake van één verwekker.

Naast de bovengenoemde vier gezinnen, is er in één ander gezin ook sprake van één verwekker. In totaal zijn er dus vijf gezinnen waar er één verwekker is.

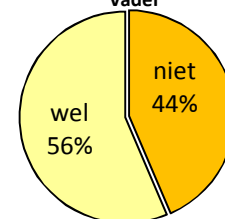
In drie gezinnen zijn er twee verwekkers, in twee andere gezinnen drie en in één gezin zijn er vijf verwekkers. Eén gezin valt qua aantal verwekkers buiten beschouwing, aangezien deze moeder maar één kind heeft.

In negen gezinnen hebben alle kinderen nog contact met hun biologische vader. In één gezin heeft één van de twee kinderen nog contact. Het contact wisselt sterk qua invulling, van intensief tot alleen wanneer het de vader uitkomt.

In de overige twee gezinnen is er geen contact met de biologische vader.

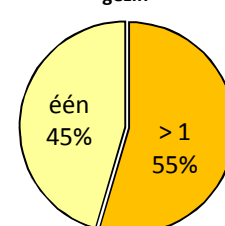
Bij vier respondenten wonen er nog andere mensen in huis, zoals een vriend, kleinkind, moeder, vader en/of broer.

Van de totaal 29 kinderen zijn er ... % erkent door hun vader

Figuur 9

Aantal verwekkers per gezin

Figuur 10

Stellingen

Tijdens het interview zijn de respondenten gevraagd om aan te geven of ze het met de onderstaande stellingen eens (ja) of oneens (nee) zijn. De uitkomsten zijn als volgt:

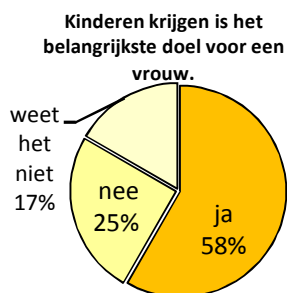
Figuur 11

Figuur 12

Figuur 13

Figuur 14

Figuur 15

Figuur 16

De respondenten die aangaven meer van hun leven te kunnen maken zonder kinderen gaven daar de volgende redenen voor: omdat ze nu belemmerd worden door hun kinderen in het kiezen van een baan, het aantal uren dat ze kunnen werken en de verantwoordelijkheid die ze dragen voor hun kinderen.

De kinderen komen iets te kort zonder een man in huis omdat de liefde en het gezag van de vader ontbreken, ze het respect van een vader missen en er minder financiële middelen zijn.

Opvoeding

Tien van de twaalf respondenten vindt zichzelf een goede moeder. Eén vindt van zichzelf dat ze af en toe een goede moeder is, dit hangt af van de gehoorzaamheid van haar kinderen. Wanneer de kinderen niet naar haar luisteren voelt ze zich geen goede moeder. Een andere respondent is ook niet tevreden over haar moederschap. Ze vindt zichzelf geen goede moeder en volgt daarom een opvoedcursus via Salau Hubenil. Het opvoeden van de kinderen wordt acht van de twaalf respondenten wel eens teveel. De financiële situatie en de momenten waarop de kinderen niet luisteren worden voornamelijk als reden opgegeven.

Geen van de respondenten is onzeker over haar rol als moeder.

Vijf respondenten geven aan dat hun kinderen luisteren naar hen. Drie respondenten zeggen dat de kinderen meestal luisteren en mochten ze een keer niet luisteren vinden ze dit niet erg; dat hoort erbij. Eén van de respondenten kan deze vraag nog niet beantwoorden, daar haar kind nog te jong is. De overige drie respondenten geven dat de kinderen niet goed naar hen luisteren.

Drie respondenten geven aan in het contact met hun kinderen spanningen te ervaren betreffende de financiële situatie. In de overige negen gezinnen is dit niet het geval.

Zeven respondenten slaan hun kinderen wanneer ze niet luisteren. Ze geven aan dit te doen nadat ze een gesprek hebben gehad met hen. De andere respondenten geven aan hun kinderen niet te slaan.

Zeven respondenten geven aan dat de kinderen taken moeten doen in het huis. Deze taken bestaan voornamelijk uit afwassen, kamers schoonmaken, planten water geven, stoffen en de tuin bijhouden. In vier van deze zeven gezinnen vinden de kinderen het niet leuk om desbetreffende taken te moeten uitvoeren en worden ze vaak boos.

Acht respondenten geven aan dat een meisje dezelfde opvoeding moet krijgen als een jongen. De voornaamste reden hiervoor is dat iedereen voor zichzelf moet kunnen zorgen.

Vier respondenten denken daar anders over. Zij geven aan dat een meisje meer beschermd moet worden in verband met de risico's die zij loopt op seksueel gebied en omdat jongens dingen anders doen en meer rustig gehouden moeten worden.

Er zijn acht respondenten die het zwaar vinden om hun kinderen (grotendeels) alleen op te voeden. Drie andere respondenten vinden het niet zwaar en één geeft aan dat ze er voor haar gevoel niet alleen voor staat.

Vier van de elf moeders die er alleen voor staan geven aan dat het alleen opvoeden de volgende voordelen kan hebben:

- De kinderen leren sneller om op eigen benen te staan.
- Mannen doen toch niets nuttigs, dus dan kan je het maar beter meteen zelf doen.
- Sinds haar man weg is, gaat het beter met haar kinderen.
- Je staat als moeder centraal in het leven van je kind, wat zorgt dat ze om jou gaan geven.

Voor goed onderwijs en eten zorgen, en een goede opvoeding en toekomst, zijn voor de respondenten de belangrijkste verantwoordelijkheden wat betreft het moederschap.

De respondenten willen voornamelijk aan hun kinderen meegeven dat ze voor zichzelf moeten leren zorgen, zodat ze zelfstandig kunnen worden; ze goed moeten handelen in het leven, zodat ze geen problemen krijgen; ze moeten vechten voor iets als ze het willen, zodat ze het kunnen bereiken; ze respect hebben voor hun medemens en dat ze zich moeten inzetten voor een goede baan, zodat ze een zekere toekomst zullen krijgen.

Sociale contacten

De contacten die de respondenten hebben met hun buurtbewoners zijn over het algemeen goed, maar niet intensief. Het blijft alleen bij groeten, op één respondent na die wel intensief contact heeft met haar buurvrouw.

Ondanks het minimale contact geven negen respondenten wel aan dat ze met problemen bij buurtbewoners terecht kunnen. In sommige gevallen is dit familie. De andere drie respondenten geven aan geen hulp te willen ontvangen van buurtbewoners in verband met roddels en het feit dat ze voor zichzelf wil zorgen.

Van de respondenten wil één het contact met haar buurtbewoners anders zien: ze wil meer dingen samen doen. Ze gelooft echter niet dat het mogelijk is en vindt een aantal buurtbewoners vervelend, daarom wil ze geen hulp krijgen om dit te realiseren. De rest van de respondenten is tevreden met de contacten in de buurt.

Acht respondenten geven aan dat één, meerdere of alle kind(eren) contact hebben met andere kinderen. Drie respondenten geven aan dat de kinderen weinig tot geen contacten hebben. Dit komt doordat de kinderen veel binnen blijven en er geen behoefte aan hebben om buiten te spelen. In één

van de gezinnen is er nog geen sprake van contact met andere kinderen in verband met de leeftijd van het kind.

Negen respondenten vinden het contact dat hun kinderen met anderen hebben over het algemeen prima. Eén kan het niet aangeven omdat ze de kinderen nooit ontmoet en één vindt het niet fijn als haar kinderen met kinderen uit de buurt spelen. Ze heeft het gevoel dat ze daar agressief van worden.

Alle respondenten hebben familieleden. Tien van hen hebben daar nog geregeld contact mee, de andere twee hebben geen contact meer. Negen van deze tien respondenten ervaart ook steun van de desbetreffende familieleden, de andere ervaart dit soms. Ze krijgen voornamelijk steun door middel van praten, opvang, eten, goederen, financiën en praktische hulp.

Acht van de twaalf respondenten geeft aan nog andere contacten te hebben naast hun familie. De overige vier respondenten hebben dat niet. Van deze acht respondenten ervaren er zes steun van hun vrienden en/of kennissen. Ze krijgen goede raad, goederen, eten of er wordt hen moed ingeprent. Van deze zes respondenten krijgen er vijf ook steun van familie.

Het hebben van een relatie vinden zeven respondenten niet belangrijk. Drie andere vinden het wel belangrijk, en de overige twee geven aan dat het ervan afhangt. Als het een goede man is en hij behulpzaam is, dan willen ze graag een relatie.

Eenzaam voelen drie respondenten zich regelmatig en één soms. Dit komt door het ontbreken van een relatie en/of contacten, het thuiszitten of omdat haar vriend vaak van huis is. Op een dergelijk moment zorgen ze zelf voor afleiding. Ze zoeken contact op, luisteren muziek of doen iets anders. De andere acht respondenten voelen zich helemaal niet eenzaam. Ze geven aan dat dit komt doordat ze kinderen hebben.

In één van de gezinnen heeft één van de kinderen voor zes dagen vastgezetten wegens stelen onder dwang van vrienden. In de andere gezinnen is er niemand in aanraking geweest met politie of justitie.

4.3.3 Wensen

De respondenten geven aan dat de meest ideale opvoedsituatie is: wanneer ze zelf werk hebben, ze onafhankelijk zijn, ze meer geld ter beschikking hebben, de kinderen veel aandacht krijgen en wanneer er een vader aanwezig is. Eén van de gezinnen geeft aan dat de meest ideale opvoedsituatie is wanneer ze met het hele gezin in één huis kunnen wonen. Op dit moment is dat echter niet mogelijk in verband met de grootte van het huis (in totaal zijn ze met zijn twaalf). Een andere respondent weet niet wat de ideale opvoedsituatie is.

De respondenten geven aan dat ze de ideale opvoedsituatie proberen te bereiken door onder ander werk te zoeken, te bidden, gewoon door te blijven leven en goed te leven.

4.3.4 Problemen

De drie gezinnen waar de kinderen niet altijd luisteren, genoemd in §4.3.2, ervaren dit als probleem. Ze weten niet hoe ze met de kinderen om moeten gaan op het moment dat ze niet luisteren en slaan daarom hun kinderen ook. Eén van de drie respondenten ontvangt al hulp, door middel van een opvoedcursus bij Salau Hubenil.

In de drie gezinnen waarvan de moeder in het contact met haar kinderen spanningen ervaart betreffende de financiële situatie wordt dit ook als probleem ervaren. De spanningen ontstaan voornamelijk op het moment dat één van de kinderen iets wil hebben, maar de moeder het niet kan geven. In de meeste gevallen lost men het op door er over te praten.

4.3.5 Individuele bijzonderheden

Er zijn geen individuele bijzonderheden op dit leefgebied.

4.3.6 Hulpbehoefte

Twee van de drie respondenten die aan hebben gegeven dat hun kinderen niet altijd luisteren willen graag hulp en advies. Ze willen leren hoe ze op een dergelijk moment met hun kind om kunnen gaan en hoe ze ervoor kunnen zorgen dat het kind luistert, zodat ze ook niet meer hoeven te slaan.

Eén van de drie respondenten die spanningen in het contact met haar kinderen ervaart betreffende de financiële situatie wil advies ontvangen hoe ze tijdens dat soort momenten moet reageren.

4.4 Psychisch functioneren

4.4.1 Inleiding

Dit leefgebied omvat het 'welbevinden' van de respondent en diens kind(eren), inclusief eventueel psychiatrische ziektebeelden en verslavingsgedrag.

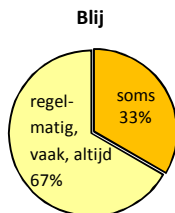
4.4.2 Situatie algemeen

Eén van de twaalf respondenten geeft aan medicijnen te ontvangen, omdat ze kenmerken had van schizofrenie. Nu ze deze medicijnen gebruikt heeft ze hier geen last meer van. De rest van de respondenten geeft aan dat zij, noch één van de gezinsleden, last hebben van een psychiatrisch ziektebeeld of een verslaving.

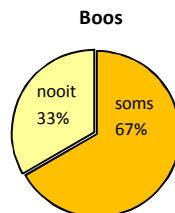
Tijdens het interview is de respondenten gevraagd om op de onderstaande stellingen een antwoord te geven met *nooit*, *soms*, *regelmatig*, *vaak* of *altijd*.

- Ik voel me blij
- Ik voel me bedroefd
- Ik voel me boos
- Ik voel me bang
- Ik voel me beschaamd
- Ik ben tevreden met mezelf
- Ik kom op voor mijn eigen mening/rechten
- Ik vraag hulp als dat nodig is
- Als ik op een illegale manier iets makkelijker voor elkaar kan krijgen dan op een legale manier, dan doe ik dit

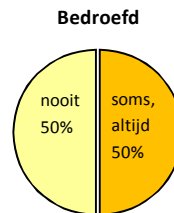
De uitkomsten zijn als volgt:

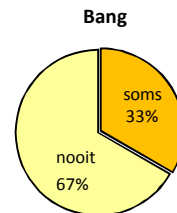
Figuur 17

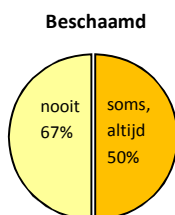
Figuur 18

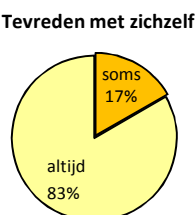
Figuur 19

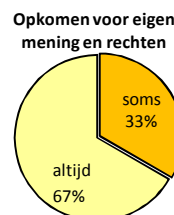
Figuur 20

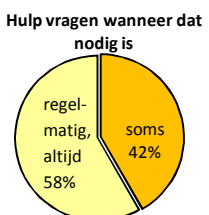
Figuur 21

Figuur 22

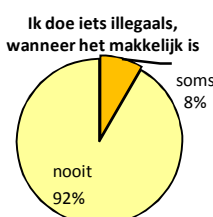
Figuur 23

Figuur 24

Figuur 25

Figuur 26

De respondent die aangeeft dat ze vaak bedroefd is geeft hiervoor als reden haar financiële situatie. Ze weet niet hoe ze daarmee om moet gaan waardoor ze verdrietig wordt.

De zes respondenten die zich soms of altijd beschaamd voelen, schamen zich voor de situatie waarin zij leven en durven daardoor geen hulp te vragen.

Eén van de respondenten geeft aan dat wanneer het via een illegale manier gemakkelijker is om iets voor elkaar te krijgen ze hier gebruik van maakt als het ten goede komt voor haar kinderen. Ze geeft hierbij als voorbeeld zwart werken. De overige elf respondenten geeft aan altijd voor de legale weg te kiezen. *Opvallend is echter dat er tijdens de gesprekken blijkt dat meerdere respondenten soms via een illegale weg iets voor elkaar krijgt. Zo tappen twee respondenten stroom af, rijdt één zonder een rijbewijs in een auto en hebben vier anderen bijverdiensten uit zwart werken.*

Eén van de respondenten geeft aan dat ze vindt dat ze haar eigen emoties niet op de juiste manier uit. Ze lacht de emoties weg en maakt er een grapje over. Ze ervaart dit overigens niet als probleem waar ze hulp bij nodig heeft.

Alle respondenten geven aan dat ze hun emoties niet aan hun kinderen willen laten zien. Wanneer de kinderen het toch door hebben herstellen de respondenten zich en proberen ze weer normaal te reageren richting de kinderen.

De kinderen uiten hun emoties wisselend. In vier gezinnen gaan ze naar hun moeder en praten er dan over. De kinderen uit de overige acht gezinnen huilen, worden druk, of trekken zich terug.

4.4.3 Wensen

De respondenten hebben geen wensen op dit leefgebied.

4.4.4 Problemen

De respondenten ervaren geen problemen op dit leefgebied.

4.4.5 Individuele bijzonderheden

In één van de gezinnen geeft de moeder aan dat haar jongste dochter in een dip zit, omdat ze haar vader mist.

4.4.6 Hulpbehoefte

De respondenten hebben geen hulpbehoefte op dit leefgebied.

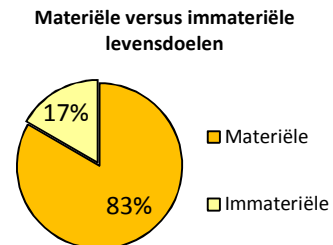
4.5 Zingeving

4.5.1. Inleiding

Dit leefgebied omvat datgene wat de respondent en diens kind(eren) motiveert om te leven (bijvoorbeeld een levens- of geloofsovertuiging).

4.5.2 Algemeen

De respondenten hebben voornamelijk materiële doelen in het leven, zoals een rijbewijs halen, kleren kopen, studeren, uitstapjes maken met de kinderen, verder komen in het leven (voornamelijk op financieel gebied), werk vinden, een eigen huis hebben of het huis dat ze nu hebben afmaken of opknappen. Twee respondenten geven aan immateriële doelen te hebben, zoals leven als God het bedoeld heeft en anderen helpen.

Figuur 27

Om dit doel te bereiken zoeken de meeste werk, twee respondenten bidden er elke dag voor en drie respondenten blijven doorvechten. Wanneer het doel bereikt is geven zeven respondenten aan dat ze daardoor vrolijker worden en een beter leven hebben, anderen geven aan God te zullen danken en rustig verder te leven.

Wanneer dit doel bereikt is, geeft de helft van de respondenten aan gewoon door te gaan met de levensstijl die ze op dat moment hebben. Vijf anderen geven aan te zorgen dat hun kinderen een verzekerde toekomst krijgen, een eigen zaak te beginnen of andere mensen te gaan helpen. Twee van de respondenten geven aan hier nog niet mee bezig te zijn.

Tien van de twaalf respondenten zijn Rooms Katholiek, waarvan één graag christen wil worden. De overige twee respondenten zijn christen, maar één hiervan wil weer graag terug naar de Rooms Katholieke kerk. De meeste respondenten krijgen vanuit hun geloof rust en een stuk hoop op een betere toekomst. Naast deze bemoedigende aspecten, geven de respondenten ook aan dat het geloof meer een gewoonte is geworden. Ze gaan soms naar de kerk en bidden thuis. In moeilijke situaties houdt het geloof de meeste personen wel op de been.

Eén derde van de respondenten geeft aan hun kinderen mee dat ze zelfstandig moeten worden. Daarmee wordt bedoeld dat de kinderen onderwijs volgen en goed leren. De andere respondenten geven aan de kinderen mee dat ze hard moeten werken om iets te bereiken, tot God moeten bidden als ze iets willen, God ze op een dag zal helpen, dat het geloof meer biedt en bovendien het belangrijkste is hier op aarde. Twee respondenten geven (nog) niets mee en één moeder vindt het belangrijk dat de kinderen haar manier van leven overnemen.

De respondenten proberen dit op de kinderen over te brengen door voornamelijk te praten met hen. In een enkel geval wordt er gebeden met de kinderen en er wordt door één moeder aangegeven dat het voorleven belangrijker is dan erover praten.

Het lukt alle respondenten om dat wat ze willen over te brengen.

4.5.3 Wensen

De respondenten hebben geen wensen op dit leefgebied.

4.5.4 Problemen

De helft van de respondenten wordt belemmerd om hun doel in het leven te bereiken door het ontbreken van een baan. Andere belemmeringen die worden aangegeven zijn financiële problemen, het hebben van kinderen of lichamelijke klachten.

4.5.5 Individuele bijzonderheden

Er zijn geen individuele bijzonderheden op dit leefgebied.

4.5.6 Hulpbehoefte

Alle respondenten geven aan hulp te willen ontvangen bij de problemen die hun belemmeren om hun doel in het leven te bereiken.

4.6 Lichamelijk functioneren

4.6.1 Inleiding

Dit leefgebied omvat de fysieke gesteldheid en zelf van de respondent en diens kind(eren).

4.6.2 Algemeen

In de helft van de gezinnen is er sprake van problemen met de gezondheid. De moeders en/of de kinderen hebben last van astma, stofallergie, diabetes of voedselallergie. De medicijnen of behandeling die ze hiervoor krijgen worden vergoed door de verzekering (P.P. kaart of SVB).

Alle respondenten, als ook hun kinderen, zijn gevaccineerd. De kinderen tussen de vier en de zes jaar gaan op school naar de tandarts. Hier zijn geen kosten aan verbonden. De kinderen, als ook de moeders, wassen zich dagelijks en poetsen hun tanden gemiddeld zo'n twee à drie keer per dag.

De kinderen gaan tussen 19.30 en 21.30 naar bed. Eén gezin vormt een uitzondering, daar gaan de kinderen tussen 22.00 en 00.00 naar bed. De kinderen staan tussen 04.30 en 07.00 op, in verband met schoolgang.

Over het algemeen dragen de gezinnen hun kleren maximaal één dag. Eigenlijk wisselen ze bij elke wasbeurt van kleding. Soms worden deze kleren in de was gegooid, soms worden ze nogmaals gedragen.

Er wordt in de meeste gezinnen gepraat over seksualiteit. In deze gezinnen wordt vooral meegegeven dat het belangrijk is dat ze niet te vroeg moeten beginnen aan een relatie in verband met een mogelijke zwangerschap en dat ze moeten oppassen voor SOA's. In de andere gezinnen wordt er niet over gesproken omdat ze de kinderen nog te jong vinden of omdat ze al voorlichting krijgen op school en in één geval omdat de moeder niet goed weet hoe ze het gesprek aan moet gaan met haar kinderen.

De gezinnen proberen elke dag drie keer te eten. Wanneer er geld voor is, eten zij over het algemeen één à twee warme maaltijden per dag, de andere keren eten zij brood.

De gezinnen eten als warme maaltijd voornamelijk rijst met vlees. In drie gezinnen wordt er dagelijks groenten en/of fruit gegeten, in vijf andere gezinnen één tot vier keer per week, in twee anderen één tot drie keer per maand, en in twee gezinnen wordt er nooit groente of fruit gegeten.

Op de vraag of men wist hoe het kwam dat ook veel arme mensen een gouden tand hebben, waaronder ook een deel van de respondenten zelf, antwoorden zes respondenten dat dit komt doordat die mensen zich bezig houden met illegale praktijken. Drie ondervraagden zeggen het niet te weten. Vier respondenten geven aan dat ze het krijgen of nog hebben van vroeger toen ze het beter hadden. En de laatste respondent geeft aan dat de mensen het geld verkeerd besteden.

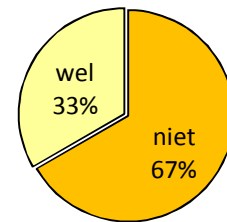
4.6.3 Wensen

De respondenten hebben geen wensen op dit leefgebied.

4.6.4 Problemen

Twee van de gezinnen ondervinden daadwerkelijk belemmeringen door astma. Eén respondent geeft aan dat ze daardoor zelf niet kan werken, aangezien haar dochter af en toe naar het ziekenhuis toe moet om zuurstof te krijgen. De andere geeft aan dat haar zoon door zijn astma af en toe een dag thuisblijft van school. Vooral de staat van het huis heeft, in het laatste geval, een slechte invloed op de gezondheid van haar zoon. *(Het huis heeft ongepleisterde en ongeschilderde muren, waardoor er stof vanaf waait).*

Percentage gezinnen die de tandarts bezoekt

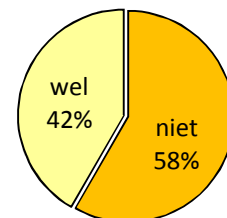

Figuur 28

In acht van de twaalf gezinnen gaan de moeders, als ook de kinderen die niet meer onder de schooltandarts vallen, niet naar de tandarts. De financiële situatie maakt het voor hen niet mogelijk om een tandarts te kunnen bezoeken, het wordt namelijk niet vergoed door de verzekering geeft men aan.

Er zijn zeven gezinnen die niet elke dag drie maaltijden kunnen eten, met als gevolg dat de kinderen soms door het ontbreken van ontbijt niet naar school gaan of 's avonds met honger naar bed gaan. Men geeft aan dat dit ook een belemmering vormt in de ontwikkeling van de kinderen. Veel van de mensen zeggen vaker groente en fruit te willen eten wanneer ze meer geld zouden hebben.

Percentage gezinnen die drie maaltijden per dag eten

Figuur 29

4.6.5 Individuele bijzonderheden:

Er zijn geen individuele bijzonderheden op dit leefgebied.

4.6.6 Hulpbehoefte

Voor de bovenstaande problemen willen de respondenten graag hulp ontvangen. Zelf hebben zij op dit moment echter niet de financiële middelen of kennis om dit op te lossen.

Andere dingen waarbij de respondenten graag hulp willen ontvangen zijn: de financiën voor tandartsbezoeken, meer eten ontvangen voor de kinderen en één respondent wil graag hulp om te leren hoe ze met haar kinderen over seksualiteit kan praten.

4.7 Praktisch functioneren

4.7.1 Inleiding

Dit leefgebied omvat de huishoudelijke, technische, en talige vaardigheden van de respondent en diens kind(eren).

4.7.2 Algemeen

Het huishouden wordt over het algemeen door de respondenten zelf gedaan en het gebeurt niet op een vast moment. In de gevallen dat het anders is, doet of de moeder van de respondent het huishouden of doen ze het gezamenlijk. Het koken gebeurt door de respondenten zelf of diens familie. Dit zorgt niet voor problemen.

Wanneer spullen kapot zijn in huis lukt het op drie gezinnen na iedereen om die spullen te maken. In de meeste gevallen doen zij dit zelf, maar het komt ook voor dat iemand uit het sociale netwerk de desbetreffende spullen maakt.

Het lukt iedereen om de papieren die ze ontvangen bij te houden en de desbetreffende zaken te regelen. Dit doen zij zelf, of zij doen een appèl op hun sociale netwerk.

Zowel de kinderen als de moeders kunnen lezen en schrijven, wanneer een gezinslid het niet kan is dit in verband met zijn/haar jonge leeftijd.

Drie van de respondenten heeft een rijbewijs, waarbij één een eigen auto heeft. De rest van de respondenten maakt voornamelijk gebruik van het openbaar vervoer als vervoermiddel.

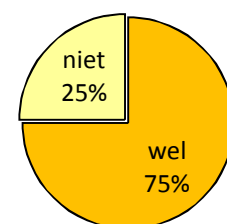
De respondenten en hun kinderen spreken allen Papiaments en in meer dan de helft van de gezinnen worden er nog andere talen gesproken, zoals Nederlands, Spaans of Engels. Deze talen hebben zij echter over het algemeen niet goed onder de knie, op een aantal personen na.

4.7.3 Wensen

Zes respondenten willen graag een rijbewijs en een eigen auto. Eén van de andere respondenten wil graag een nieuwe auto.

In negen gezinnen leeft de wens om één of meerdere talen (Nederlands, Spaans en/of Engels), goed onder de knie te krijgen. Eén van de motivaties die meerdere keren terugkomt tijdens de interviews, is dat je met het beheersen van meerdere talen meer kansen hebt op de arbeidsmarkt.

Percentage gezinnen die de wens hebben om talen te leren

Figuur 30

4.7.4 Problemen

Drie gezinnen lukt het niet om spullen die kapot zijn zelf te maken en ze zien ook niet de mogelijkheid om dit probleem in hun eigen sociale netwerk op te lossen.

Op drie respondenten na geven alle respondenten aan dat ze ontevreden zijn met het vervoermiddel waar ze gebruik van dienen te maken. Dit heeft voornamelijk te maken met de kosten die het openbaar vervoer met zich meebrengt en de tijden waarop de bussen rijden.

Een retourtje naar de stad kost voor de meeste respondenten zo'n tien gulden en bij sommige komt alleen de bus vanuit Westpunt langs, die één keer in de twee uur rijdt.

4.7.5 Individuele bijzonderheden:

Eén van de respondenten geeft aan een eigen auto te hebben en er af en toe in te rijden, dit terwijl ze geen rijbewijs heeft. *Bij nadere observatie blijkt echter dat de auto geen wielen heeft.*

4.7.6 Hulpbehoefte

Drie gezinnen willen graag hulp bij het repareren van hun kapotte spullen.

Op drie gezinnen na, die tevreden zijn met hun vervoermiddel, willen de respondenten graag zien dat de busprijzen goedkoper worden en dat de bussen vaker rijden.

De respondenten die graag meerdere talen willen beheersen geven over het algemeen aan daarvoor een cursus en/of geld nodig te hebben. Ze willen hier graag hulp bij ontvangen.

4.8 Dagbesteding

4.8.1 Inleiding

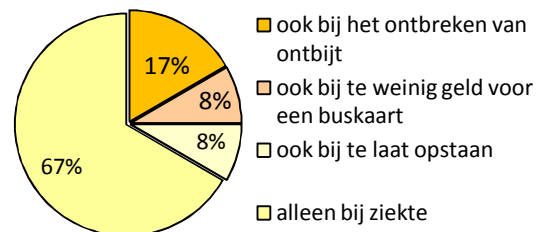
Dit leefgebied omvat de daginvulling van de respondent en diens kind(eren) (werk, sociale activering, hobby's, studie, overige activiteiten).

4.8.2 Situatie algemeen

Kinderen

In elf van de twaalf gezinnen zijn één of meerdere kinderen leerplichtig. In het andere gezin is er, door de leeftijd van het kind, nog geen sprake van leerplicht. De kinderen die leerplichtig zijn gaan over het algemeen naar school en worden alleen bij ziekte thuisgehouden. In vier gezinnen worden de kinderen echter ook thuisgehouden wanneer er geen ontbijt is, ze te laat opstaan of wanneer er geen geld is voor de bus.

Reden van absentie op school

Figuur 31

De jongere kinderen zitten op de basisschool en de oudere kinderen zitten op het VSBO.

Twee kinderen vormen hierop een uitzondering. Eén van de kinderen zit namelijk op een ZMOK school en één van de kinderen gaat niet naar school in verband met de geboorte van haar dochter.

De kinderen gaan voornamelijk te voet naar school. Wanneer deze afstand echter te groot is, gaan ze met het schoolvervoer, met eigen vervoer of op eigen kosten met de bus.

In negen van de elf gezinnen hebben de kinderen geen problemen op school. In één gezin heeft een dochter moeite met staartdelingen en in een ander gezin zijn de kinderen van een Nederlandstalige school naar een Papiamentstalige school gegaan. Dit kwam doordat de kinderen moeite hadden met de Nederlandse taal.

Het contact met school verloopt bij tien van de elf gezinnen goed. De scholen bellen wanneer er problemen zijn betreffende de kinderen en zelf bezoeken de respondenten ouderavonden. Eén moeder geeft aan dat het contact niet zo goed verloopt, maar dat dit vooral met haar eigen emotionele gesteldheid te maken heeft, aangezien ze geen energie heeft om op school te informeren naar haar kinderen.

In alle gezinnen willen de moeders, wat betreft werk en studie, voornamelijk meegeven dat de kinderen hun school af moeten maken en door moeten leren. Dit zodat ze een grotere kans hebben op een goede baan en de mogelijkheid hebben om zelfstandig te kunnen leven. Twee respondenten geven aan dat ze hun kinderen de vrijheid willen geven om zelf een keuze te maken in studie en werk.

Moeder

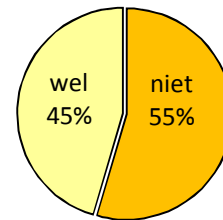
Geen van de twaalf respondenten heeft werk. Ze geven aan dat dit komt doordat ze te weinig ervaring hebben, ze het niet kunnen krijgen, geen oppas hebben, de leeftijd of gezondheid van de kinderen en/of zelf een slechte gezondheid hebben. Ondanks deze omstandigheden willen alle respondenten wel werk.

In het verleden hebben, op één na, alle respondenten onderwijs gevolgd. Zes van hen hebben hun opleiding echter niet afgemaakt. De redenen hiervoor lopen uiteen. Sommigen zijn er gewoon mee gestopt en zijn toen gaan werken, maar een ander moest stoppen in verband met de ziekte van haar moeder, als oudste dochter werd ze hierdoor verplicht om te gaan werken.

De opleidingen en/of cursussen die door de moeders gevolgd zijn (al dan niet afgemaakt), zijn onder andere de huishoudschool, assistent kok, de pedagogische academie, administratie, meditatie, naailes en Engelse les.

Op dit moment is één respondent bezig met een opvoedcursus, in verband met haar thuissituatie.

Percentage moeders die de school afgemaakt hebben

Figuur 32

Van de twaalf respondenten die werk willen zijn er op dit moment zeven actief op zoek. Ze solliciteren op diverse manieren: de een via de e-mail, de ander gaat naar de stad of stuurt brieven. Het maakt vijf respondenten niet uit wat de inhoud van hun werk wordt, twee geven echter aan graag in de administratie, schoonmaak of verkoop te willen werken.

De andere vijf respondenten zoeken op dit moment geen werk. Dit komt doordat zij geen oppas hebben voor de kinderen, zwanger zijn, een baby hebben, geestelijk instabiel zijn of negatieve ervaringen hebben met solliciteren. Wel geven ze aan dat ze, wanneer de situatie veranderd is of opgelost, in de toekomst weer gaan solliciteren.

Tien respondenten hebben indirect of direct een afwijzing ontvangen in het verleden bij een sollicitatie. Vier respondenten geven ook aan dat ze na een sollicitatie niets meer vernemen van het bedrijf. Wanneer ze erachteraan bellen, worden ze van het kastje naar de muur gestuurd en moeten ze wachten. Men krijgt dan echter nog steeds geen gehoor.

Elf van de twaalf respondenten heeft in het verleden gewerkt. Ze werken niet meer bij het desbetreffende bedrijf, omdat bijvoorbeeld het bedrijf failliet ging, ze zwanger raakten, ze moesten dansen voor mannen in de snack, het geestelijk te zwaar werd, ze te weinig salaris kregen of helemaal niet uitbetaald werden.

Vrije tijd

In tien gezinnen zijn er nog kinderen die gebruik maken van speelgoed. In vier van deze gezinnen is er genoeg speelgoed. Door vier andere gezinnen wordt er aangegeven dat ze niet veel speelgoed hebben en in twee gezinnen is er helemaal geen speelgoed.

Het speelgoed wat er is wordt als leuk ervaren. De respondenten hebben ook het gevoel dat het speelgoed op de leeftijd van de kinderen aansluit, op één respondent na. Zij geeft aan dat het speelgoed te kinderachtig is voor haar kinderen.

De diversiteit van de hobby's die de kinderen hebben is groot. Voorbeelden van hobby's die uitgeoefend worden zijn softballen, voetballen, haren invlechten, nagels lakken, televisie kijken, knikkeren, zwemmen, muziek, dansen, tekenen, spelen, lezen en films kijken.

De respondenten vullen voornamelijk hun week op met het doen van het huishouden en de opvoeding van hun kinderen. Verder zijn ze bezig met het zoeken naar werk en vullen ze hun vrije tijd in met hun hobby's. Hobby's die de respondenten hebben zijn handarbeid, radio luisteren, het nieuws volgen, tekenen en mensen helpen.

4.8.3 Wensen

Zeven respondenten willen graag andere hobby's uitoefenen in hun vrije tijd, zoals: aerobics, handarbeid en het volgen van cursussen. In het uitoefenen worden ze echter belemmerd door het hebben van te weinig tijd en geld.

4.8.4 Problemen

Vier respondenten geven aan dat wanneer zij werk zouden hebben dit problemen zou opleveren bij de opvang van hun kinderen.

4.8.5 Individuele bijzonderheden

Tijdens het gesprek met één van de respondenten biedt de hulpverlener aan na te vragen of Stichting Siloam haar dochter mogelijk op kan vangen als zij op zoek is naar werk. Dit is nadat ze aangaf dat ze graag bij de opvang van haar dochter, die astmatisch is, hulp wil ontvangen. Siloam lijkt een geschikte plek, aangezien ze daar bijvoorbeeld ook zuurstof toe kunnen dienen wanneer dat noodzakelijk is. Op 28 april heeft ze hier nog geen gebruik van gemaakt, terwijl het interview op 24 maart plaatsvond.

4.8.6 Hulpbehoefte

Alle respondenten geven aan hulp te willen ontvangen in het zoeken naar werk.

De vier respondenten, genoemd in §4.8.4, willen graag hulp bij het oplossen van de problemen die zullen ontstaan wanneer zij werk hebben.

Zes gezinnen willen voor de kinderen meer speelgoed en/of boeken ontvangen. Eén van de respondenten geeft aan dat ze meer speelruimte binnen wil hebben voor de kinderen.

In één gezin willen de kinderen graag meer zwemmen en softballen. Het gezin heeft echter niet de financiële middelen om het contributiegeld te kunnen betalen, graag wil het gezin hierin ondersteund worden.

Eén van de respondenten wil graag een computer ontvangen, zodat haar zoon zijn schoolwerk naar behoren kan doen.

4.9 Hulpverlening

4.9.1 Inleiding

Deze paragraaf omvat de algemene situatie, de wensen, problemen en behoefte wat betreft hulpverlening.

4.9.2 Situatie algemeen

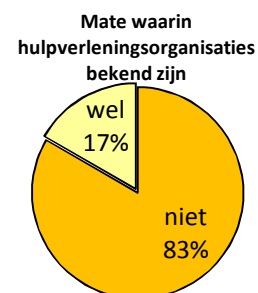
Tien van de twaalf respondenten geven aan hulp te krijgen van instanties. In zeven gevallen is dit van Sentro di Bario, in twee gevallen de kerk en in een enkel geval de Barmhartige Samaritaan, Skuchami of Ban Bario Bek. De hulp is over het algemeen praktisch van aard. Zo krijgt men voedselpakketten, eten, speelgoed en/of kleding. In enkele gevallen krijgt men advies, gebed of vinden er gesprekken plaats met een sociaal werkster.

Alle personen die hulp krijgen zijn hier ook tevreden over.

Op de vraag of men eerder hulp heeft gehad geven elf respondenten hierop afwijzend antwoord. Eén persoon geeft aan hulp te hebben gehad via een project, waarbij ze levensmiddelen en huisraad heeft gekregen.

Twee respondenten geven aan zelf naar een organisatie toe te stappen om hulp te vragen, twee respondenten geven aan dat ze geen hulp zoeken, omdat de hulpverleningsinstanties alles willen weten en op vriendjespolitiek draaien. Zes respondenten geven aan via een bekende, familie of via de telefoon hulp te zoeken. Eén respondent zegt niet te weten waar ze heen kan gaan. Eén respondent zal hulp zoeken waar ze al hulp ontvangt. *Opvallend is dat er veel respondenten aangeven ergens naar toe te gaan als zij hulp nodig hebben, maar dat ze op dit moment nog allerlei onopgeloste hulpbehoeften hebben.*

Tien respondenten geven aan niet te weten welke organisaties er allemaal bestaan. Twee respondenten geven aan hoogstens drie instanties te kennen. In totaal geven negen respondenten aan behoefte te hebben aan meer kennis van de sociale kaart. De drie respondenten die aangeven geen behoefte te hebben aan kennis van de sociale kaart geven de volgende redenen op: als je maar hulp krijgt (het maakt niet uit van welke organisatie), geen hulp durven te vragen omdat dit vernederend is en al bekend zijn bij een organisatie waar ze je verder kunnen helpen.

Figuur 33

Acht respondenten geven aan geen voorkeur te hebben voor een bepaald persoon als het op hulpverlening aankomt.

4.9.3 Wensen

Men is tevreden met de hulp die er nu is. Wel geven vier gezinnen echter aan de hulp anders te willen zien. Ze willen meer constante hulpverlening, tevens willen ze één keer in de week een voedselpakket in plaats van één keer per twee weken en in sommige gezinnen waar men nog geen voedselpakket ontvangt wil men dat wel graag.

Degene die wel een voorkeur hebben voor een bepaald persoon door wie hulp wordt geboden, geven wisselende antwoorden. Genoemd wordt een Nederlander, want een Antilliaan blijft praten; een Nederlandse vrouw, want die is rijk; Antilliaanse of Nederlandse man, want die heeft meer kennis van de vrouw of juist een vrouw, want mannen hebben soms bijbedoelingen.

Zeven respondenten geven aan structurele hulp te willen. De inhoud moet bestaan uit voornamelijk praktische hulp (zoals werk zoeken, kinderopvang) en praten. Twee respondenten geven aan dat het hen niet uitmaakt. Eén hiervan wil alleen geld om haar studie af te maken, dan geeft ze aan alles zelf op te kunnen lossen en de ander geeft aan dat ze hulp wil bij praktische zaken en opvoeding.

Drie respondenten geven aan tijdelijke hulp te willen ontvangen, waarvan er één noemt dat wanneer ze psychische problemen zou hebben ze wel structurele hulp wil ontvangen.

Vier respondenten geven aan dat ze op de lange termijn geen hulp meer willen ontvangen; wanneer in hun behoefte op korte termijn voorzien is, kunnen zij zichzelf redden. Drie respondenten geven aan hulp te willen ontvangen bij werk. De andere respondenten geven allemaal iets anders aan, het zijn echter allemaal materiële wensen.

4.9.4 Problemen

De respondenten ervaren geen problemen op dit gebied.

4.9.5 Individuele bijzonderheden

Eén respondent geeft aan wel hulp te willen, maar geen publiciteit.

4.9.6 Hulpbehoefte

Tien respondenten geven aan hulp te willen ontvangen van een hulpverleningsinstantie. Twee respondenten willen hulp bij het krijgen van onderstand. Verder wil men graag bedden, voedselpakketten, eten, babyspullen, huishoudartikelen en/of elektrische apparatuur. Ook wil men hulp ontvangen bij het verbouwen van het huis en het omzetten van de betaling van elektriciteit via de rekening, naar elektriciteit opwaarderen middels een kaartje.

Negen respondenten willen men meer kennis krijgen van de sociale kaart op Curaçao.

4.10 Conclusie

De interviews met de eenoudergezinnen hebben bruikbare data opgeleverd. Het blijkt dat de respondenten hulpbehoeften ervaren op verschillende leefgebieden. In hoofdstuk 5 wordt er meer aandacht besteed aan de mogelijke onderliggende verbanden tussen de verschillende hulpbehoeften.

Hoofdstuk 5 Verbanden tussen de hulpbehoeften

Vanuit de onderzoeksresultaten wordt er in dit hoofdstuk gekeken naar de mogelijke onderliggende verbanden tussen de hulpbehoeften per leefgebied.

De som van de hulpbehoeften is samengevoegd en onderverdeeld in drie uiteindelijke gebieden waarop de hulpbehoeften zich bevinden, namelijk de financiën, de opvoeding en de maatschappelijke voorzieningen. De gebieden financiën en de opvoeding zullen we onder de noemer interne factoren scharen en de maatschappelijke voorzieningen onder externe factoren scharen. Deze zullen één voor één in dit hoofdstuk behandeld worden.

Onder deze gebieden zijn de (mogelijke) oorzaken en de gevolgen geschaard die deze hulpbehoeften met zich meebrengen.

Tot slot zullen er in §5.3 de overige verbanden aan de orde komen.

5.1 Interne factoren

➤ Financiën

De meest terugkerende hulpbehoefte betreft de financiële situatie waarin de respondenten verkeren. Dit is tijdens de interviews niet alleen naar voren gekomen bij de vragen over de financiële situatie van de respondent, maar ook meerdere malen tijdens vragen die, officieel gezien, onder een ander leefgebied vallen. We kunnen hierdoor veronderstellen dat de financiële nood voor de respondenten groot is.

Naast dat er in een aantal gezinnen daadwerkelijk financiële nood is, is het logisch dat deze hulpbehoefte door de totale groep respondenten wordt gedragen, aangezien men materialistische levensdoelen heeft. De vraag is echter wel of de situatie verbeterd wanneer de respondenten meer financiële middelen tot hun beschikking zouden hebben. Zij moeten namelijk ook met dit geld om kunnen gaan. Tijdens de interviews met de eenoudergezinnen, opdrachtgever, organisaties en beoogde samenwerkingspartners van de opdrachtgever blijkt dit niet altijd het geval te zijn. Men leeft vaak bij de dag en geeft onoverdacht geld uit aan, naar ons idee, bijzaken. Dit wordt bevestigd door Alberto 'Chos' Romero, directeur van de Centrale Bank van de Nederlandse Antillen. In een artikel in de Volkskrant zegt hij: *"De mensen kijken hier erg naar wat de buurman heeft. Dat willen ze overtreffen. Lenen lijkt dan gemakkelijker dan sparen."*⁴⁸ Hierdoor komen veel mensen in de problemen, aangezien zij hun geld niet op de juiste manier weten te besteden en handelen naar korte termijn behoeftebevrediging. Hierdoor ontstaan op het oog financiële problemen. Het probleem ligt echter dieper. Het ligt verscholen in de mentaliteit van de mens en is niet op te lossen door alleen geld te geven.

Gevolgen

De financiële problemen, die de respondenten ervaren, hebben tot gevolg dat er op andere leefgebieden ook problemen ontstaan.

Voeding

Er zijn te weinig financiële middelen, om voor voldoende voedsel te zorgen. Hierdoor wordt nauwelijks groente of fruit gekocht en gegeten. Daarbij zijn er vaak dagen dat er onvoldoende voedsel is om een maaltijd op tafel te kunnen zetten. Het gevolg hiervan is dat men met honger naar bed gaat en dat de kinderen thuis worden gehouden van school, omdat er geen ontbijt aangeboden kan worden.

Uit gesprekken met de vrijwilligers in de wijken blijkt, dat de eenoudergezinnen vaak met het geld wat er te besteden is naar de snacks gaan of fastfood ervan kopen. Het probleem ligt met voeding

⁴⁸ Bron: http://www.volkskrant.nl/binnenland/article453909.ece/Antilliaan_wil_meer_hebben_dan_zijn_buurman_en_leent_erop_los

daarom niet alleen op kwantitatief, maar ook op kwalitatief niveau. Er is blijkbaar niet de kennis of geen behoefte aan kwalitatief goed voedsel.

Ontwikkeling van kinderen

Doordat er te weinig geld is voor het ontbijt van de kinderen worden ze thuisgehouden en missen zij schooldagen. Hierdoor is de schoolgang niet continu en mist het kind belangrijke lessen. Hierdoor ontstaat leer- en ontwikkelingsachterstand. Ook wordt het tekort aan educatieve spellen, een computer (voor schoolwerk), geld voor hobby's en boeken, als gemis ervaren voor de ontwikkeling van het kind.

De hulpbehoefte die hier gesteld wordt kan in westerse ogen als overdreven ervaren worden. Financiële armoede is namelijk afhankelijk van het referentiepunt. Op Curaçao wonen armen en modalen redelijk gemengd, waardoor de armen duidelijk en concreet op de financiële achterstand worden gewezen. Hierdoor gaan zij hun financiële achterstand meer en meer als probleem ervaren. Dit heeft tot gevolg dat er eisen en wensen worden gesteld die, gelet op de situatie, niet reëel zijn.

Woonomstandigheden

Door te weinig financiële middelen kan men de staat van het huis niet verbeteren. Sommige gezinnen hebben geen aansluiting van water en/of elektra, wonen in woningen met kapotte daken, wonen in onafgemaakte huizen en/of hebben geen of defecte sanitaire voorzieningen. Ook zijn er vaak te weinig slaapplekken voor de gezinsleden, zodat men noodgedwongen bij elkaar in één bed slaapt of bij familie moet overnachten.

Lichamelijke verzorging

De respondenten gaan bijna nooit naar de tandarts. Men geeft als reden hiervoor dat het teveel kosten met zich meebrengt, waardoor men er niet naar toe gaat. De vraag is echter of dit waar is. Want bij navraag blijkt de P.P. kaart tandartskosten te vergoeden. De meeste van de respondenten zijn op deze wijze verzekerd. Dat betekent dat het bezoek aan de tandarts geen kosten met zich mee brengt. Wel zullen zij voor een bezoek aan de tandarts buskosten moeten betalen. Anderen die via de SVB verzekerd zijn krijgen geen vergoeding voor tandartskosten.

Vervoer

Het blijkt dat door het tekort aan financiële middelen de respondenten beperkt zijn in de manier waarop ze zich kunnen verplaatsen. Het openbaar vervoer is duur en in Banda Abou rijden de bussen onregelmatig en op onbetrouwbare tijden. De respondenten zijn echter wel afhankelijk van het openbaar vervoer, omdat ze vaak niet over rijbewijs en/of auto beschikken. Dit heeft tot gevolg dat de mobiliteit van de respondenten miniem is, waardoor ze beperkt worden in de mogelijkheden om te doen wat ze willen of in de dingen die ze moeten doen.

Opvoeding

Financiële problemen leveren spanningen op in de opvoeding van de kinderen. Dit punt zal echter later in dit hoofdstuk nog uitgebreider aan de orde komen.

Schulden

Door te weinig financiële middelen komen respondenten niet rond met hun geld. Ze hebben namelijk meer uitgaven dan inkomsten. Hierdoor hebben verscheidene respondenten schulden.

Bijscholing

De respondenten beheersen over het algemeen slecht verschillende talen. Hierdoor komen ze niet gemakkelijk aan een baan. Taalcursussen kunnen ze niet betalen en gratis taalcursussen zijn bijna niet te vinden op het eiland.

Illegale handelingen

Het laatste, niet onbelangrijk gevolg is dat door de weinig financiële middelen men illegale handelingen gaat verrichten. Zo tapt men stroom af en werkt men zwart (dit zijn hun bijverdiensten).

Oorzaken

Eerder genoemde problemen hebben als oorzaak dat men te weinig financiële middelen heeft. De vraag is echter wat er achter deze oorzaak ligt. Wat zijn de redenen dat men te weinig financiële middelen heeft?

Omgaan met financiën

De respondenten vinden het moeilijk om met hun financiën om te gaan. Een mogelijke oorzaak, als ook gevolg, kan zijn dat de respondenten grotendeels van dag tot dag leven, waardoor ze hun uitgaven niet goed weten te spreiden en ze in de problemen komen.

Werk

Alle respondenten hebben geen baan. Ze geven aan dat dit komt doordat ze geen of een onvoltooide opleiding hebben, een te lage opleiding en/of te weinig (werk) ervaring. Andere problemen die bij de respondenten naar boven komen als het gaat om werk, zijn; het hebben van kinderen, het ontbreken van oppas, lichamelijke problemen zoals diabetes en de bustijden/prijzen, zoals al eerder vermeld is. Het hebben van geen werk is een oorzaak van de hulpbehoefte op financieel gebied. Ze willen graag hulp ontvangen bij het zoeken naar een baan.

Onderstand

Naast het werkloos zijn, is ook de onderstand een oorzaak van het hebben van te weinig financiële middelen. Men vraagt dit of niet aan of men wordt van het kastje naar de muur gestuurd, waardoor de aanvraag lang duurt. Ook een probleem bij de onderstand vormt de hoogte ervan. De hoogte van de onderstand zit onder de armoedegrens, waardoor het meer een druppel op de hete plaat is dan dat het structureel vooruitgang kan bewerkstelligen.

(Zie ook §5.2 externe factoren, maatschappelijke voorzieningen)

Alimentatie

Mannen zijn niet verplicht om alimentatie te betalen. Mannen nemen hun verantwoordelijkheid voor de kosten van de opvoeding niet. In de praktijk blijkt dat veel respondenten wel af en toe alimentatie ontvangen, maar dat dit niet toereikend is in de kosten die het hebben van kinderen met zich meebrengt.

Vaste lasten

De vaste lasten voor de huur van een huis en de waterprijzen zijn erg hoog. Door de hoge vaste lasten blijven er weinig financiële middelen over voor de overige kosten.

Hulp vragen en zoeken

De respondenten vragen geen hulp of zoeken dit niet op. Er is weinig tot geen kennis van de hulpverleningsinstanties op Curaçao (de sociale kaart), terwijl hier wel behoefte aan is. Wel geven de respondenten aan dat ze hier graag kennis van willen hebben. Wat opvallend is, is dat er wel behoefte is aan meer kennis van de sociale kaart, maar dat ze hier niet zelf naar op zoek gaan. Hierin lijkt het alsof men passief blijft. Ze willen het wel weten, alleen zijn ze zelf niet actief op zoek. Dit terwijl men wel aangeeft hulp te vragen als dit nodig is. Dit is erg tegenstrijdig met elkaar. In een onderzoek van Marcha en Verweel (2003) komt dit passieve gedrag ook naar voren. Men noemt het een cultuur van angst. Doordat er angst is neemt men onder andere een passieve houding aan. Dit gebeurt voornamelijk in situaties waarbij machtsverhoudingen een rol spelen. Meer over de cultuur van de angst en een passieve houding is terug te lezen in hoofdstuk 3, de Curaçaose cultuur.

Materiële levensdoelen

De levensdoelen die de respondenten voor ogen hebben zijn veelal materiële doelen. De meeste respondenten hebben materiële levensdoelen, waarvoor financiële middelen nodig zijn. Logischerwijs is dan de hulpbehoefte gericht op financiële middelen. Opvallend is dat de levensdoelen specifiek gericht zijn op het materiële aspect, de immateriële doelen komen bijna niet aan de orde. De vraag rijst op waardoor dit komt. Zoals eerder aangegeven in dit hoofdstuk leven de armen en de modalen redelijk gemengd. Hierdoor zien ze de andere levenssituatie dicht bij hun in de buurt. Het contrast tussen arm en rijk is erg groot op Curaçao. Hierdoor wordt hun beeld gevormd en kunnen er allerlei materiële doelen ontstaan, omdat ze veel rijkdom om zich heen zien.

Een andere verklaring voor dit verschijnsel zou de theorie over de menselijke motivatie van Maslow kunnen zijn. Hierin zet Maslow uiteen dat het individu een geïntegreerd, georganiseerd geheel is (Frank, 1970). Een uniek fundamenteel uitgangspunt in zijn theorie is: *“De mens wordt gemotiveerd door een aantal fundamentele behoeften die voor de hele soort gelden, blijkbaar niet veranderen en genetisch of instinctief van oorsprong zijn.”*⁴⁹ *“De fundamenteelste, de machtigste, de opvallendste van alle behoeften van de mensen zijn de behoeften om in leven te blijven. Deze behoeften bestaan uit eten, drank, onderdak, seks, slaap en zuurstof. Iemand die te kort komt aan voedsel, zelfrespect en liefde zal eerst voedsel eisen, en zolang die behoefte niet bevredigd is, zal hij alle andere behoeften negeren en ze naar de achtergrond schuiven.”*⁵⁰

Maslow zegt in zijn theorie dat wanneer de lichamelijke behoefte voldoende bevredigd is, de veiligheidsbehoefte naar voren komt. Zo zijn er telkens stapjes die uiteindelijk eindigen in zelfverwezenlijking. Voor een overzicht van deze stappen, zie de hiërarchische piramide van Maslow in bijlage 4.

Wanneer de behoefte is bevredigd komen er tegelijk andere (en hogere) behoeften op en die beheersen dan het lichaam. En als deze op hun beurt weer bevredigd zijn, komen er weer nieuwe (nog hogere) behoeften op, en zo gaat dat door.

Uit het onderzoek blijkt dat men voor de basisbehoeften nog erg afhankelijk is van derden. Ze kunnen hierin niet zelfvoorzienend zijn. Maslow verklaart met zijn theorie over de menselijke motivatie, het verschijnsel dat men bezig is met de materiële basisbehoeften waardoor er geen plek is voor immateriële doelen.

De verklaring die Maslow geeft, verklaart niet de eisen die er gesteld worden zoals het hebben van een auto of een eigen koophuis. Volgens Maslow zou men namelijk tevreden zijn met een woonruimte, ook al is deze gehuurd. Je hebt immers een plek om te wonen.

Deze wensen zijn te verklaren door het verschil tussen arm en rijk, zoals we al eerder uiteengezet hebben. De verklaringen werken hand in hand samen en zouden het probleem op Curaçao kunnen verduidelijken.

⁴⁹ Bron: Frank, G. (1970)

⁵⁰ Bron: Ibidem

➤ Opvoeding

De opvoeding is het tweede gebied waar bij de respondenten hulpbehoefte bestaat.

Gevolgen

De respondenten willen graag opvoedingsondersteuning ontvangen, omdat men negatieve gevolgen ervaart door de huidige opvoedsituatie. Zo vindt men zichzelf een slechte moeder en wordt het opvoeden hen ook wel eens teveel. Tevens gebeurt het dat men uit radeloosheid de kinderen slaat.

Oorzaken

Eerder is al kort beschreven dat de respondenten spanningen ervaren in de opvoeding wat betreft de financiële situatie. De oorzaak ligt dus in het feit dat de respondenten te weinig financiële middelen hebben.

De vraag is echter wel of deze spanning verdwijnt wanneer de respondenten meer financiële middelen tot hun beschikking hebben. Ze geven op dit moment aan dat ze voornamelijk spanning ervaren wanneer de kinderen iets willen hebben, wat ze hen niet kunnen geven aangezien ze daar geen geld voor hebben. De vraag is alleen of men de kinderen alles geeft wanneer ze wel het geld hebben, anders blijf je nog steeds de spanning tussen moeder en kind houden, wanneer het kind wel iets wil hebben, maar de moeder het niet wil geven.

Men denkt dat met geld en materiële zaken alles op te lossen valt, alleen dit zal niet zo zijn. Moeders zitten vast in dit verkeerde beeld, waardoor men alleen materieel denkt.

Nog een oorzaak voor de problemen rond de opvoeding is dat de kinderen niet willen luisteren. Dit punt kan zowel als oorzaak, als ook als gevolg worden gezien, omdat het een wisselwerking is. Zo kan het zijn dat de kinderen dwarsliggen en niet willen luisteren, waardoor de opvoeding niet lukt. Er kan dan gesproken worden over onhandelbare kinderen. De vraag is alleen: Zijn deze kinderen van nature onhandelbaar of zijn ze onhandelbaar geworden door de opvoeding?

Vanuit Directie Jeugd- en Jongerenontwikkeling (2003) wordt het volgende geconstateerd. Curaçao heeft ruim 63.000 inwoners onder de 24 jaar. Van deze jongeren hebben er meer dan 11.000 serieuze problemen. Hierbij valt te denken aan mishandeling, jeugdzwangschappen, verslavingsproblemen, slachtoffer van zedendelicten in de familie of actief in de criminaliteit. Nog eens 9.000 jongeren 'leven' in dusdanige omstandigheden dat het redelijk te verwachten is dat zij met hierboven genoemde problemen in aanraking zullen komen als er niet krachtig wordt ingegrepen.

Een antwoord op de vraag of de kinderen van nature onhandelbaar zijn of onhandelbaar zijn geworden door de opvoeding, kan deels gegeven worden met bovenstaande. De omgeving heeft een grote invloed op de jongeren, waardoor er problemen kunnen komen, zowel thuis als buitenshuis. Er zal meer onderzoek op dit punt moeten komen om het antwoord op de vraag te krijgen, specifiek voor de situatie op Curaçao.

Wat opvallend is op Curaçao is dat 40% van de gezinnen eenoudergezin is.⁵¹ Zoals in hoofdstuk 3, de Curaçaose cultuur, beschreven staat, nemen de vaders vaak hun verantwoordelijkheid niet. Met andere woorden, ze zijn geen vast, betrokken en stabiel gezinslid.

Uit het onderzoek blijkt dat er in de eenoudergezinnen vaak meerdere verwekkers van de kinderen zijn. Deze verwekkers spelen vaak nauwelijks een rol in de opvoeding van hun nakomelingen. De verwekkers nemen weinig initiatief om voor hun kind te zorgen en laten de moeders alleen achter met de kinderen. Dit zie je terug in het betalen van alimentatie voor de kinderen.

Dit is een groot gemis in de opvoeding van de kinderen. Kinderen hebben een vader nodig als voorbeeldfunctie. *"Vaders spelen een uitermate belangrijke rol in de ontwikkeling van hun kinderen."*

⁵¹ Bron: Federatie Antilliaanse Jeugdzorg & Dienst Cultuur en Educatie (2005)

*Het is dan ook van belang dat vaders deze rol vroeg in het leven van hun kinderen invullen, en deze rol blijvend vervullen.*⁵²

Het beeld dat de kinderen in de huidige situatie meekrijgen van een vader is dat hij nooit thuis hoeft te zijn en geen verantwoordelijkheid hoeft te nemen voor het huishouden en de opvoeding van de kinderen.

5.2 Externe factoren

➤ Maatschappelijke voorzieningen

Een derde hulpbehoefte van de eenoudergezinnen ligt meer buiten henzelf. We zullen dit de externe hulpbehoeften noemen, aangezien de eenoudergezinnen hier zelf geen invloed op kunnen uitoefenen.

Omdat dit extern is, zullen we niet naar de oorzaken kijken, want uit de gevolgen blijkt al, waarom de respondenten deze hulpbehoefte hebben.

Hulpbehoeften en gevolgen

De hulpbehoeften op dit gebied zijn ten eerste geasfalteerde wegen. Veel wegen in de wijken in Banda Abou zijn onverhard. Als het regent wordt de weg één grote regenpoel waardoor de wegen niet of slecht begaanbaar zijn. In één gezin kunnen de kinderen daardoor in de regentijd niet of onregelmatig naar school.

Ten tweede willen ze graag dat de bussen vaker rijden en dat de prijzen die voor een busrit betaald dienen te worden lager zullen worden. De bussen rijden nu één keer in de twee uur en komen niet in de wijken zelf, waardoor de bushaltes niet goed bereikbaar zijn. Naast de grote bussen zijn er ook kleinere bussen, waarmee personen vervoerd worden. Deze kleinere bussen rijden soms door Banda Abou, maar overwegend in Willemstad. Nadeel is dat deze bussen nog duurder zijn dan de grote bussen en ze rijden ook niet regelmatig. Zoals al eerder vermeld onder het gebied financiën, blijkt het vervoer een groot hinderpunt te zijn voor veel respondenten om werk te vinden en onderstand te krijgen. Een retour naar de stad kost nu ongeveer tien gulden, wat op een gemiddeld inkomen van 298,81 gulden per maand een grote uitgave is.

Ten derde is de hoogte van de onderstand niet genoeg om de uitgaven te doen, die de respondenten moeten doen. Opvallend is dat de onderstand onder de armoedegrens valt. Zoals al eerder vermeld is de onderstand erg laag en is de aanvraag hiervan erg omslachtig. Samen met de problemen rondom het vervoer vormt dit een probleem, waar men niet uitkomt.

Ten vierde wordt er aangegeven meer winkels in de wijken te willen hebben. Zo zijn er bijvoorbeeld erg weinig supermarkten waar men boodschappen kan doen. Wel zijn er mini-markets, maar deze zijn vaak veel duurder dan de grote supermarkten. Om naar een grote supermarkt te willen, moet je met de bus naar Willemstad toe.

Ten vijfde wil men meer straatverlichting in de wijken en op straat. Er is een erg slecht verlichtingsnet in Banda Abou waardoor het 's avonds en 's nachts erg donker is. Hierdoor voelt men zich niet veilig op straat en door de slechte wegen is het in het donker ook gevaarlijk om je op de weg te begeven.

Ten zesde wordt er aangegeven dat er meer sport- en speelgelegenheden voor de kinderen en muziekverenigingen in de wijken mogen komen.

Tot slot worden buurtcentra genoemd, waar ze heen kunnen om onder andere anderen te kunnen ontmoeten.

⁵² Bron: www.mens-en-samenleving.infonu.nl/pedagogiek/10343-de-vaderrol-bij-de-opvoeding.html

5.3 Overige verbanden

Schoolniveau

De situatie waarin de eenoudergezinnen leven blijkt armoedig. Men wil graag anders, maar een oplossing schijnt men zelf niet te kunnen vinden. De kinderen hebben geen keuze en komen daardoor ongevraagd in deze situatie terecht. Zoals al eerder is geconstateerd blijkt dat de kinderen ook negatieve gevolgen door deze situatie ervaren. Deze gevolgen belemmeren hen in hun ontwikkeling. Een opvallend verschijnsel is daarbij dat alle kinderen die naar het voortgezet onderwijs gaan, het VSBO volgen. Dit is vergelijkbaar met het VMBO, zoals we dat in Nederland kennen. De vraag is hoe het komt dat niemand op de HAVO of aan de Universiteit studeert. Zijn dit de kosten, de intelligentie, de opvoeding of zijn er andere oorzaken voor? In een nader onderzoek zou dit uitgezocht kunnen worden.

Kinderen en aangeleerd gedrag

Een gevolg van deze ontwikkeling is dat er een neerwaartse spiraal ontstaat. De respondenten leven in een situatie onder de armoedegrens en hierdoor ondervinden ze allerlei problemen. De kinderen krijgen dit mee van hun ouders en hierdoor ontstaat er aangeleerd gedrag.

Dit blijkt ook uit een artikel uit 2006, geschreven door Peter Jansen, toentertijd directeur van Stichting Chris op Curaçao (later Yamami genoemd) en Ilona Berggraaf-Karsters, destijds als orthopedagoge werkzaam bij Sentro pa Guia Edukashonal, de schoolbegeleidingsdienst van Curaçao. In dit artikel staat geschreven dat jongeren het voorbeeld van thuis opvolgen, waardoor men wisselende seksuele contacten heeft.⁵³ Hierin zie je dat de ouders een voorbeeldfunctie hebben, want de kinderen nemen het gedrag van hun ouders over. De kans is groot dat deze kinderen het op hun beurt later zullen doorgeven aan hun kinderen. Hierdoor ontstaat er een vicieuze cirkel. Deze zal doorgaan totdat zij doorbroken wordt.

Opmerkelijk is dat er in deze armoedige situatie veel alleenstaande moeders met meerdere kinderen van verschillende vaders zijn. Een mogelijke verklaring hiervoor komt uit de interviews, waaruit gebleken is dat kinderen krijgen het belangrijkste doel is voor een vrouw. Ook geeft men aan dat, wanneer je kinderen hebt, je verzekerd bent van een verzorgde oude dag.

Sociale contacten

Een oplossing voor de huidige situatie wordt er ook niet binnen de eigen sociale contacten gevonden. Het blijkt dat de respondenten vaak alleen met familie contact hebben, op een enkeling na, die nog wel met andere personen contact heeft. Vanuit deze contacten ontvangt men meestal praktische steun.

De vraag komt boven drijven, waardoor het komt dat de respondenten geen diepere relaties aangaan, waarin men elkaar helpt verder te ontwikkelen. Is dit de cultuur? Of is dit uit schaamte voor de situatie of kennen ze deze omgangsvorm niet? Zijn ze nog teveel met hun primaire levensbehoeften bezig, waardoor er voor relaties nog geen ruimte is? Of heeft men er echt geen behoefte aan? Als dit laatste het antwoord blijkt te zijn, wat zit daar dan achter. Is een mens niet geschapen om ook in verbintenis met de ander te leven?

Discongruentie

Uit het onderzoek blijkt dat er veel discrepantie is. Er wordt bijvoorbeeld gezegd op te komen voor eigen rechten en meningen, maar uiteindelijk blijken ze dat niet te doen. Zo gaan ze weg bij een bedrijf als er geen salaris wordt uitbetaald. Dit is subassertief gedrag. Men wil wel anders, maar men komt niet op voor zichzelf. Ook zie je dit terug in het feit dat ze aangeven hulp te vragen als dit nodig is. Echter lijken ze dit niet te doen, want alle respondenten zitten in een situatie waarin ze liever niet willen zitten. Maar ze vragen geen hulp om verandering te bewerkstelligen. De vraag is, waarom ze dit niet doen. Hierop is ingegaan in §5.1.

⁵³ Bron: Berggraaf-karsters, I. & Jansen, P. (2006)

Emotionele vlakheid

Een ander opvallend tegenstrijdig punt dat tijdens de interviews naar voren komt is de vlakheid van de emoties die de respondenten uiten. Ze geven aan altijd blij te zijn, toch blijkt dit niet uit hun reacties. Overigens is het vreemd dat ze zo ontevreden zijn in hun situatie en allerlei aspecten uit het leven anders willen zien, maar daar geen negatieve gevoelens bij voelen. Er wordt aangegeven dat ze over het algemeen niet boos of verdrietig zijn, terwijl als je kijkt naar de situatie en hun hulpbehoeften, je dit wel zou kunnen en misschien zou mogen verwachten. Het lijkt hierdoor dat de respondenten de situatie geaccepteerd hebben of dat zij hun emoties niet kennen en/of zij niet open zijn geweest in het vertellen van hun emoties.

Dit sluit aan bij wat Marcha en Verweel (2003) in hun boek beschreven hebben, namelijk dat door de cultuur van angst men hun gevoel niet kan uiten. We kunnen concluderen dat in de emotionele vlakheid je daadwerkelijk de cultuur van angst ziet en dit invloeden heeft in het dagelijks leven.

Geloof

Het laatste aspect wat ons opgevallen is, is dat de respondenten zeggen veel kracht uit hun geloof te halen en rust krijgen wanneer zij het moeilijk hebben. De vraag die daardoor naar boven komt is of hun geloof niet zorgt voor passiviteit? Want wanneer je telkens van buitenaf rust krijgt in een moeilijke situatie, kan dit er mogelijk ook voor zorgen dat je je eigen verantwoordelijkheid en actieve houding verliest. Wat uiteindelijk zorgt voor afhankelijkheid van een externe bron. Om hier echter uitsluitsel over te kunnen geven moet er nader onderzoek naar gedaan worden.

5.4 Conclusie

Uit dit hoofdstuk blijkt dat de hulpbehoeften zowel interne als externe factoren in zich heeft. De drie gebieden waarop de hulpbehoeften zich bevinden zijn financiën, opvoeding en maatschappelijke voorzieningen. Ook is er een link gelegd met de hulpbehoeften en de culturele en maatschappelijke aspecten uit het leven.

Hoofdstuk 6 Onderzoeksresultaten organisaties

In dit hoofdstuk wordt het tweede deel van de onderzoeksresultaten gepresenteerd. Deze onderzoeksresultaten zijn verkregen uit interviews met zes hulpverleners. Twee daarvan zijn beoogde samenwerkingspartners van de opdrachtgever. De overige vier werken bij vier verschillende organisaties. Tijdens de interviews is hen gevraagd naar de inhoud en het doel van hun werk, de ervaringen die zij hebben met het werken met eenoudergezinnen, de problemen die ze bij de eenoudergezinnen tegenkomen en de visie die zij hebben op het werken met eenoudergezinnen.

Leeswijzer:

In §6.1 staat achter de organisaties een afkorting, die verder in dit hoofdstuk gebruikt zal worden als aanduiding van de desbetreffende organisatie.

6.1 Inhoud en doel van het werk

Stichting Mangusa (SMG)

Op dit moment verzorgt Mangusa maatschappelijke en, waar nodig, financiële begeleiding van noodlijdende personen en gezinnen. Tevens bevordert en organiseert de stichting activiteiten op het gebied van onderwijsvorming, vrijetijdsbesteding en werkgelegenheid voor de Curaçaose jeugd. Het gaat hier met name om de jeugd van Banda Abou. De stichting verzorgt projecten voor onder andere jonge alleenstaande moeders, jonge meisjes met sociaal educatieve problemen en drop-out jongeren. Hierbij heeft preventie van de probleemsituaties prioriteit. De cliëntengroep bestaat op dit moment uit zo'n 350 tot 400 personen.

Doelen van Stichting Mangusa zijn het opheffen van analfabetisme, een school opzetten voor drop-out jongeren, jonge meisjes motiveren tot kinderbepierking en stimuleren tot het krijgen van kinderen op latere leeftijd, kinderen van het VSBO motiveren tot het afmaken ervan en stimuleren tot het volgen van een MBO opleiding. Deze doelen willen zij in samenwerking met andere organisaties, stichtingen of instellingen bereiken. Ook willen ze proberen bij de activiteiten meer mannen te gaan betrekken, omdat deze groep vaak onderbelicht is.

Federatie Antilliaanse Jeugdzorg (FAJ)

De FAJ is een koepelorganisatie die zich inzet voor kinderen en jeugdigen in de leeftijd van 0 tot 24 jaar. In principe zijn ze een tweedelijns instantie en hebben ze indirect contact met het werkveld. Ze hebben echter wel af en toe projecten waarbij ze eerstelijns hulp bieden.

Het doel van de FAJ is: "het bevorderen van een doeltreffende jeugdzorg op de Antillen." Dit doen zij onder andere door (financiële) ondersteuning te bieden aan projecten, de kar te trekken bij projecten waar meerdere instanties in participeren, pilotprojecten op te zetten, het vorm geven van deskundigheidsbevordering voor werkers, het vormen van beleid en het doen van onderzoek.

Op dit moment zijn ze onder andere bezig met een onderzoek naar tienermoeders, het ontwikkelen van een evaluatie-instrument en het stimuleren van naschoolse opvang in buurtcentra van jongeren tussen de 12 en 24 jaar. Ook zijn ze op eerstelijns niveau bezig met preventief werken onder jongeren die mogelijk drop-outs kunnen worden. Dit project heet 'Yave', wat maat, vriend of sleutel betekent.

Bureau Vrouwenzaken (BV)

Bureau Vrouwenzaken heeft als doel het uitbannen van alle vormen van discriminatie van vrouwen en het bevorderen van genderparticipatie door middel van maatschappelijke hulpverlening, armoedebestrijding, coördinatie en informatie, scholing en vorming.

Bureau Vrouwenzaken heeft zich in het verleden voornamelijk bezig gehouden met de problematiek en de vraagstukken die er lagen rondom vrouwen op Curaçao. Op dit moment zijn ze echter meer gericht geraakt op gezinszaken, omdat het merendeel van de vrouwen die zij hulp bieden of die meedraaien in projecten een eigen gezin heeft.

Op dit moment worden op tien tot twaalf scholen maaltijden verstrekt aan kinderen die thuis geen goede voeding krijgen. Omdat deze maaltijdverstrekking als noodoplossing dient, is men met een pilotproject begonnen om de gezinnen waaruit deze kinderen komen te benaderen en thuis te begeleiden. Dit met als doel dat ze uiteindelijk uit hun probleemsituatie komen. Het project is een tijdelijk project en duurt tien maanden. Rond juli/augustus zal het project afgerond worden. Op dit moment worden door twee maatschappelijk werkers ongeveer honderd gezinnen begeleid. Daarnaast zijn er nog twee gezinsbemiddelaars die verantwoordelijk zijn voor de intakegesprekken.

Meant to Shine (MTS)

Deze stichting biedt met twee projecten hulp aan kinderen op het eiland Curaçao. Het eerste project is Promise. Hier kunnen kinderen (tijdelijk) in een pleeggezin opgevangen worden, wanneer ze door diverse redenen niet meer thuis kunnen wonen. Het tweede project is Embrace, een kinderbegeleidingsprogramma voor opvang en begeleiding van kinderen in de middaguren, waarbij tevens het gezin wordt begeleid.

De thuissituatie van de kinderen is voor hun ontwikkeling van cruciaal belang. De stichting onderhoudt daarom intensief contact met de ouders of verzorgers van de kinderen en de stichting brengt zorgvuldig in kaart op welke wijze zij hun kunnen ondersteunen in de opvoeding en verzorging van de kinderen. Vanuit Foundation Meant to Shine begeleiden zij dus zowel de kinderen als het gezin, waar nodig en gewenst.

Beoogde samenwerkingspartners van de opdrachtgever (BSO)

Alva den Doelder en Ruthcela Rosalie werken op vrijwillige basis samen met Kees Velker. Met elkaar hebben ze een stuk praktische hulpverlening opgezet die voornamelijk bestaat uit het uitdelen van voedselpakketten en andere praktische hulpverlening aan hulpbehoevende mensen.

Alva werkt voornamelijk als vrijwilliger en bestuurslid in Sentro di Bario, waar ze vijf andere vrijwilligers aanstuurt. In Sentro di Bario kunnen mensen kleding, advies, speelgoed, eten en, indien aanwezig, inboedel krijgen. Verder worden er allerlei activiteiten georganiseerd, voor zowel ouders, als kinderen.

Ruthcela Rosalie werkt op dit moment bij het Christelijk Herstellingsoord Siloam.

6.2 Ervaring met het werken in eenoudergezinnen

De geïnterviewde organisaties hebben verschillende ervaringen met het werken in eenoudergezinnen. Dit komt mogelijk doordat de geïnterviewden op verschillende wijzen betrokken zijn bij deze doelgroep.

Stichting Mangusa, Meant to Shine en de maatschappelijk werker van het project opvoedondersteuning van Bureau Vrouwenzaken werken direct met de eenoudergezinnen, op zowel psychosociaal, als ook op praktisch gebied. Elly Hellings (FAJ) richt zich meer op het gebied van beleid en de aansturing van projecten, waardoor zij niet direct in aanraking komt met de eenoudergezinnen. Voornamelijk praktische hulp wordt gegeven door Alva den Doelder en Ruthcela Rosalie (BSO). Ze komen daarmee wel direct in contact met de eenoudergezinnen, maar dit blijft redelijk oppervlakkig.

Op dit moment werkt Ruthcela Rosalie (BSO) nog maar vier maanden in de wijken in Banda Abou. Ze geeft aan dat de situatie op Curaçao erger is dan dat het in eerste instantie lijkt. Aan de buitenkant

van de huizen en mensen kun je niet aflezen dat ze arm zijn. Maar de schijn bedriegt, want er leven veel mensen in armoede. Door deze armoede raken mensen depressief en hebben ze geen geloof meer in de toekomst, ervaart Gerda Gosepa (SMG). Ook ziet zij dat de meeste jonge moeders van een onderstand leven en vaak bij hun ouders of in een huis van de FKP wonen. Ze hebben meestal een vriend, maar deze man is meestal ook de partner van iemand anders. Het is normaal dat een man vaak twee of drie vrouwen heeft. Hij woont bij één van hen of hij woont bij zijn moeder.

Via het Centraal Bureau van Statistiek heeft Elly Hellings (FAJ) vernomen dat zo'n 40% van de gezinnen op Curaçao, een eenoudergezin is. Jonge mannen zitten veelal in het drugscircuit geeft Gerda Gosepa (SMG) aan, daardoor kunnen ze geen normaal leven stichten en nemen ze dus ook hun verantwoordelijkheid ten opzichte van hun vrouw en kind(eren) niet. Opvallend vindt ze ook dat er nooit mannen meedraaien in de projecten die zij aanbieden. Het lijkt erop dat de mannen niet willen erkennen dat er soms problemen zijn.

Wanneer Gerda Gosepa (SMG) in gesprek is met de Curaçaose vrouw valt het haar op dat zij altijd iets indirect aangeven. Dit zorgt bij haar soms voor verwarring en irritatie. Ook Ruthcela Rosalie (BSO) merkt tijdens de huisbezoeken op dat de Curaçaose vrouw maar in een bepaalde mate open is. Wanneer ze vragen stelt over zaken als huisvesting en financiën, is men open en wil men graag hulp. Maar wanneer ze vragen stelt over bijvoorbeeld relaties, worden ze meer gereserveerd in het beantwoorden.

Dit wordt niet herkend door Marlon Copra (BV). Hij zegt dat zijn cliënten open zijn over hun problemen. Niet alleen de materiële problemen komen naar boven, maar ook bijvoorbeeld problemen wat betreft incest. Wel geeft hij aan dat dit komt doordat hij in eerste instantie bepaalde materiële problemen aanpakt, om het vertrouwen te winnen van de mensen en aan te geven dat hij hen serieus wil nemen. Daardoor ontstaat de veiligheid om open te zijn over andere zaken.

De Curaçaoënaar heeft volgens Gerda Gosepa (SMG) een passieve houding. Dit komt doordat het hen niet anders geleerd is. Ze krijgen geen echte steun, en alleen advies is niet genoeg. De alleenstaande moeders brengen het weer over op hun kinderen, waardoor de kinderen de mentaliteit meekrijgen dat de situatie gewoon zo is. Dit heeft tot gevolg dat de meeste kinderen die nu opgroeien niet meer dromen over een mooie toekomst. Wanneer je je richt op de ouders en hen stimuleert, zegt Alva den Doelder (BSO), dat ze uit de problemen kunnen komen.

Een valkuil, die door Marlon Copra (BV) opgemerkt wordt in de hulpverlening aan eenoudergezinnen, is dat de cliënt afhankelijk wordt van de hulpverlener en daardoor ook passief wordt in het hulpverleningsproces. Dit probeert Bureau Vrouwenzaken te ondervangen door de projecten goed overdacht op te zetten en in de projecten een actieve houding te vragen van cliënten. Tevens geeft Gerda Gosepa (SMG) aan dat het belangrijk is om de ouders en kinderen tijdens de projecten op te halen en thuis te brengen. Dit zorgt ervoor dat ze blijven participeren. Door gebrek aan zelfvertrouwen kunnen ze anders afvallen.

Ane Marten en Mirjam de Vries (MTS) hebben gemerkt dat het belangrijk is om relaties te leggen, je moet dus op lange termijn willen investeren in de gezinnen. De werkervaring met eenoudergezinnen is overwegend positief, er is sprake van een relatie tussen de hulpverleners en de cliënten.

6.3 Problemen van eenoudergezinnen

Volgens Gerda Gosepa (SMG) is het voornaamste probleem dat de alleenstaande vrouwen zowel sociale als financiële steun missen. Ze ontvangen geen steun van een man, maar ook van sociale werkers ontvangen zij niet de steun die zij nodig hebben. Dat laatste draait namelijk vaak om vriendjespolitiek. Verder ziet ze dat het in de opvoeding vaak ontbreekt aan continuïteit regels en gezag. Ook zijn er veel communicatieproblemen. Daarnaast komt het weleens voor dat er een nieuwe man in huis komt, maar dat de kinderen zijn gezag niet tolereren omdat hij niet hun vader is.

Dat vaders te weinig steun bieden aan de alleenstaande moeders, herkent Marlon Copra (BV). Volgens hem nemen de vaders geen verantwoordelijkheid voor hun gezin. Daarbij is het betalen van alimentatie ook niet verplicht op Curaçao. Als dit in sommige gevallen wel is, komen vaders hieronderuit door geen vaste baan te nemen. Zo heeft de moeder geen enkele ondersteuning van de vader van de kinderen en staat ze er alleen voor.

Zowel Ruthcela Rosalie (BSO), Ane Marten en Mirjam de Vries (MTS) als Elly Hellings (FAJ) beamen de opvoedingsproblematiek, die Gerda Gosepa (MSG) eerder in dit stuk benoemde. Volgens Elly Hellings (FAJ) is het de kern waar het om draait in de eenoudergezinnen. De opvoeding, uitgevoerd door de moeder of door een oma, buurvrouw, tante of internaat, is niet gericht op het zelfstandig maken van de kinderen. Ze leren te weinig zelfstandig keuzes te maken. De traditie is dat kinderen bij hun ouders blijven, totdat ze een eigen gezin krijgen, en ook dan gebeurt het vaak dat ze op het terrein van of dichtbij bij hun ouders blijven wonen. Ook houden de moeders van de jongeren vaak hun de hand boven het hoofd en zijn ze niet kritisch naar hun kinderen toe. Zo zie je dat dingen die niet door de beugel kunnen regelmatig getolereerd en dus niet gecorrigeerd worden.

Op school wordt het onderwijs erg directief gegeven. Het onderwijs sluit te weinig aan bij de belevingswereld van de jongeren en in zijn algemeenheid geeft men gemakkelijk het stempel “mala mucha” (= slecht/moeilijk kind) en geeft men hen niet gemakkelijk een tweede kans.

Het drop-out percentage op de Antillen ligt op ongeveer 45%. Eén van de redenen hiervoor is dat de gezinnen in armoede leven (onderzoek van het CBS heeft vastgesteld dat zo’n 1/3 van de bewoners van Curaçao onder de armoedegrens leeft). Soms vallen jongeren uit omdat ze een bijdrage moeten leveren aan de inkomsten van het gezin. Hierdoor gaan ze van school af en zoeken een baan. Dit wordt bevestigd door Ruthcela Rosalie (BSO). Ze geeft aan dat ze veel jonge mensen ziet die niet meer naar school gaan en ook geen werk hebben.

Naast de bovengenoemde problematiek, constateren Ruthcela Rosalie (BSO), Marlon Copra (BV) en Alva den Doelder (BSO) dat er ook veel problematiek ligt op praktisch gebied, voornamelijk wat betreft de huisvesting. Er wonen teveel mensen in dezelfde woning, het is vies en rommelig, er zijn te weinig slaapplekken voor iedereen en/of het is er niet hygiënisch. Tevens is de financiële situatie in de meeste gezinnen erg slecht en hebben veel gezinnen schulden. Andere problemen die Alva den Doelder (BSO) nog tegenkomt in haar werk zijn een te kort aan liefde, eenzaamheid, niet genoeg voeding, geen structuur in levensstijl en te weinig scholing.

Marlon Copra (BV) geeft nog een probleem aan, dat vaak onderbelicht blijft, en dat zijn de psychosociale problemen die gevormd worden door incest, of geuit worden in incest.

Verder ziet hij ook nog problemen op macroniveau. Zo geeft hij aan dat de hulpverlening niet op elkaar aansluit. Er zijn veel instanties die hetzelfde werk doen en daarin niet op elkaar aansluiten. Dit komt doordat er concurrentie is tussen de instanties. Iedereen wil zijn eigen instantie naar voren trekken. Ook geeft hij aan dat er op het eiland te weinig plekken zijn waar mensen intensieve begeleiding kunnen krijgen in de vorm van woonruimte, begeleid wonen of tijdelijke opvang.

Hierdoor blijven de mensen die bijvoorbeeld psychotisch zijn in hun eigen omgeving, wat soms veel problemen in het gezin kan veroorzaken. En als laatste zegt hij aan dat er door de regering te weinig huizen worden gebouwd voor de lagere klasse.

6.4 Visie voor het werken met eenoudergezinnen

Het schoolsysteem moet worden aangepakt, volgens Elly Hellings (FAJ) en Gerda Gosepa (SMG). Op dit moment is het een individueel en directief gericht systeem. Belangrijk is dat kinderen op school ook aan zelfexploratie kunnen doen, doormiddel van sport, cultuur en andere dingen. Door het gebrek aan geld is dit nu niet mogelijk. Tevens moeten de kinderen meer in groepen werken, zodat ze van elkaar leren en samen slim zijn. De één kan de ander helpen, en andersom. Daarbij geeft

Gerda Gosepa (SMG) aan dat de scholen goede sociaal werkers moeten krijgen. Deze kunnen verontrustende signalen oppakken en uitzoeken, zodat er mogelijke problemen worden opgelost of voorkomen.

Betreffende de samenwerking van instanties, vinden Gerda Gosepa (SMG), Elly Hellings (FAJ) en Marlon Copra (BV) dat er meer aandacht voor moet komen. Gerda Gosepa (SMG) geeft aan dat op dit moment iedereen voor zich werkt en dat mensen veelal alleen worden doorverwezen. Het is beter om echt samen te werken en met elkaar de cliënt een zetje in de rug te geven. Als werkers moet je elkaar ook moed in blijven spreken als je moeilijke cliënten hebt. Elly Hellings (FAJ) sluit hierop aan en geeft aan dat het belangrijk is dat er een integraal beleid komt, om bestaande hulpverleningsvormen beter op elkaar af te stemmen en gezamenlijk te signaleren waar lacunes en behoeftes liggen, zodat je daar ook met elkaar weer op in kan spelen.

Alle geïnterviewden geven aan dat er hulpverlening opgezet moet worden. Over de invulling daarvan verschillen de geïnterviewden echter van mening.

Volgens Gerda Gosepa (SMG) moet er langdurige hulpverlening met nazorg komen. Binnen deze hulpverlening moet er opvoedingsondersteuning komen, zodat kinderen andere normen en waarden meekrijgen en de mogelijkheid hebben beter gevormd te worden. In de projecten is het ook belangrijk om de schaamtecultuur met een positieve benadering van personen te doorbreken. De kinderen moeten bijvoorbeeld niet gestraft worden met strafwerk, maar juist met opdrachten in liefde. Zoals hun moeder helpen, leren lezen, enzovoort. Het is belangrijk om de kinderen positief te benaderen, de kinderen kennen namelijk vaak geen liefde en zijn verwaarloosd. Voor deze ideeën zijn er echter wel subsidies nodig.

Er moet meer laagdrempelige ambulante en outreachende hulpverlening komen, wordt benadrukt door Elly Hellings (FAJ). Verder sluit ze aan bij de mening van Gerda Gosepa (SMG), dat het belangrijk is dat er nog meer opvoedingsondersteuning komt. Om goede hulpverlening op te zetten geeft ze aan dat het belangrijk is om een sterke beleidsmatige aanpak te hebben. Op de werkvloer is op dit moment al veel kennis en ervaring, maar het ontbreekt vaak aan een goede visie en beleidsmatige aanpak. Ook is het belangrijk dat er meer gesubsidieerde kinderopvang komt, zodat moeders kunnen werken en niet van hun verdiende geld de opvang hoeven te betalen. Verder vindt ze het belangrijk dat voedselpakketten als een noodoplossing gezien worden en je echte hulpverlening moet bieden om mensen verder te helpen.

Marlon Copra (BV) sluit bij Gerda Gosepa (SMG) aan en geeft ook aan dat er langdurige hulpverlening en begeleiding van gezinnen moet komen. Dit kan door hulpverlening op te zetten en hulpverleners een maximum caseload te geven van 40 gezinnen. Er is intensieve begeleiding nodig voor degene die dit nodig hebben, verder kan er advies en ondersteuning gegeven worden. Voor de hulpbehoevenden is het ook belangrijk dat er cursussen en trainingen komen, waar ze aan kunnen deelnemen, zoals tuinieren of budgettering. Tevens vindt hij dat Curaçao in drie regio's verdeeld moet worden, waardoor er per regio hulp geboden kan worden. Zo kan er meer in kaart worden gebracht over de problematiek en zijn de afstanden tussen de hulpinstanties en de hulpbehoevenden kleiner. Dat er langdurige brede hulpverlening moet zijn wordt ook gezien door Ane Marten en Mirjam de Vries (MTS). Dit moet meer op de kinderen en de jongeren gericht zijn, omdat zij de toekomst zijn. Deze groep zal bij het ouder worden in staat zijn het hoofd te bieden aan de problemen van de generatie(s) boven hen en een nieuwe generatie positief te beïnvloeden.

Ook Alva den Doelder (BSO) is het ermee eens dat er meer hulpverlening dient te komen. Ze geeft aan dat dit nodig is om de problemen op te kunnen lossen. In deze hulp en begeleiding moet ook het bijbrengen van de normen en waarden, bijscholing, budgetteringscursussen, algemene ontwikkeling, en dergelijke zaken opgenomen worden. Verder moet er sturing gegeven worden aan de eenoudergezinnen, zodat ze hun levensstijl kunnen veranderen. Ook moeten ze meer zelfvertrouwen

krijgen, zodat ze op hun benen kunnen staan. Tevens moet aan hen meegegeven worden dat ze meer voor zichzelf moeten opkomen en dat ze verder kunnen gaan zonder in het ouderlijke patroon terug te vallen. Praktisch denkt ze dat bovenstaande aspecten vorm kunnen krijgen als er een zelfstandig bureau opgericht wordt. Dit bureau moet de zorg van de eenoudergezinnen op zich nemen en zich ten allen tijd een luisterend oor bieden. Tevens moet het op zichzelf staan, los van de politiek. Dit omdat het in de politiek draait om vriendjespolitiek en je daar dan afhankelijk van wordt.

Hulpverlening kan volgens Ruthcela Rosalie (BSO) het beste uitgevoerd worden door lokale mensen. Men moet gericht zijn op het zelfstandig maken van de cliënten. Op dit moment zijn er nog teveel mensen die blijven afwachten in hun situatie. Bij de start van de hulpverlening is het goed om de mensen twee keer in de week te bezoeken. Tijdens deze momenten kan er met elkaar gesproken worden over de problematiek en kan de hulpverlener de mensen laten zien hoe het anders kan, door een voorbeeld te zijn. Verder moet de hulp er op gericht zijn de personen te stimuleren om kleine klusjes uit te voeren, zoals huishoudelijke klussen, naaien of oppassen op buurtkinderen. Zo kan men stapsgewijs leren om te gaan werken, want wanneer ze in één keer beginnen met een baan, kan het mensen afschrikken en laten ze het mogelijk varen.

Als laatste geeft ze aan is dat het belangrijk is dat de families bijscholing ontvangen. De ouders weten niet hoe ze de kinderen moeten opvoeden, omdat ze dit zelf ook niet hebben meegekregen. Het is belangrijk dat ze dit opnieuw leren.

Op macroniveau ziet Gerda Gosepa (SMG) nog een aantal oplossingen. Zo moeten er volgens haar meer recreatiemogelijkheden komen in Banda Abou. Er zijn bijvoorbeeld te weinig sportmogelijkheden voor de kinderen. Dit zorgt ervoor dat de kinderen niet de mogelijkheid hebben om daarin plezier te hebben en mogelijk hun talent te ontwikkelen. Verder ziet ze dat het vervoer in Banda Abou een probleem is. Het kost veel geld en is slecht geregeld. Het zou goed zijn als er meer mogelijkheden zouden komen en dat deze mogelijkheden ook goedkoper worden.

6.5 Conclusie

Uit dit hoofdstuk blijkt dat er veel overlappings zijn tussen de geïnterviewde organisaties en beoogde samenwerkingspartners. Daar waar er anders gedacht wordt, lijkt het meer te gaan om een aanvulling op elkaar, dan om werkelijke meningsverschillen. Waar de respondenten veelal materiële hulpbehoeften hebben, geven de organisaties en beoogde samenwerkingspartners van de opdrachtgever eigenlijk weer dat het gaat om meer immateriële problemen.

Hoofdstuk 7 Interview met de opdrachtgever

Het interview met de opdrachtgever zal, net als de interviews met de organisaties, een beeld geven van de problemen waar de eenoudergezinnen mee kampen. Ook komt in dit hoofdstuk de visie van Kees Velker naar voren, voor het werken met eenoudergezinnen.

In november 2006 zijn Kees en Annemieke Velker vertrokken naar Curaçao, met het verlangen om een grote hoeveelheid kinderen in psychische of fysieke nood te bereiken en te helpen. Dit verlangen ontstond nadat zij tot geloof zijn gekomen en hier handen en voeten aan wilden geven. Kees werkte op dat moment als directeur of interim-manager bij grote bedrijven, maar kreeg de wens om tot nut te zijn van de maatschappij en te leven naar Gods wil. Tijdens een Bijbelstudie werd Kees door een kringlid gewezen op een vacature bij de Hoop, voor directeur bij stichting Hebron op Curaçao. Kees en Annemieke oriënteerden zich, maar besloten na overleg hier vanaf te zien. Wel vertrekken ze voor onbepaalde tijd naar Curaçao, omdat ze het geloof hebben dat God hen daar wil gebruiken.

7.1 Inhoud en doel van de organisatie

Op dit moment vallen Kees en Annemieke nog niet onder een officiële organisatie, echter hopen zij in de toekomst hierin verandering te brengen. Het werk van familie Velker valt samen te vatten als integrale armoedebestrijding. Ze verzorgen studies en onderwijs, ze helpen mee in christelijke gemeenten, ze maken radio programma's, coachen mensen, evangeliseren in de gevangenis en schrijven artikelen. Wat betreft het werken met eenoudergezinnen wordt er op dit moment alleen praktische hulpverlening geboden, in de vorm van voedselpakketten. Dit doet Kees in samenwerking met twee vrijwilligers, Alva den Doelder en Ruthcela Rosalie.

Verder is Kees bezig met het schrijven van beleid, bijvoorbeeld voor de Stichting Klein Jeruzalem van familie Gijsbers.

Ook schrijft Kees beleid voor hulpverlening die in de toekomst op Curaçao opgezet zal worden. Hij hoopt dat het beleid, samen met het onderzoek dat op dit verricht wordt, de grond gaat vormen onder een holistische en integrale manier van hulpverlening, zodat er uiteindelijk gedragsverandering bij de kinderen ontstaat.

7.2 Ervaring met het werken en de problemen van eenoudergezinnen

Eén van de problemen die Kees ziet, is de opvoeding die de kinderen krijgen. Je ziet weinig genegenheid en affectie. Ook missen de kinderen normen en waarden, aangezien ze deze niet aangeleerd hebben van hun ouders. Er zijn veel buitenechtelijke kinderen en er is veel incest. Moeders weten vaak niet hoe ze de opvoeding moeten aanpakken, aangezien ze hier geen voorbeeld in hebben gehad. De kinderen krijgen geen psychosociale begeleiding van hun ouders, waardoor deze kinderen belemmert worden in hun ontwikkeling. Als er niet wordt ingegrepen zal de situatie op Curaçao steeds verder afglijden.

Verder ziet hij dat veel Curaçaoënaars een passieve houding hebben. Hij weet niet precies waar dit vandaan komt. Wel merkt hij op dat het Papiaments, de taal die gesproken wordt op Curaçao, er mogelijk een negatieve invloed op kan hebben. De taal is vooral gebiedend en de verantwoordelijkheid wordt buiten de persoon zelf gelegd. Voorbeelden daarvan zijn: 'ga spelen' in plaats van 'ga maar even lekker buiten spelen, ik kom straks wel' of 'de deur slaat mij' in plaats van 'ik heb met mijn hand tussen de deur gezeten'.

7.3 Visie voor het werken met eenoudergezinnen

Op dit moment wordt er veel fysieke hulp geboden, echter ontbreekt daarin de psychosociale kant. Je ziet ook dat er geen verandering optreedt in de situatie, maar dat mensen alleen afhankelijkheid ontwikkelen van bijvoorbeeld voedselpakketten, eten en/of kleding. Daarbij werken de werkers vanuit een eigen visie, die niet altijd aansluit bij die van Kees. Hij wil graag een holistische manier van hulpverlening opzetten, waarbij hij de Bijbel als uitgangspunt heeft. Hij ziet kleding, eten en

voedselpakketten als een tijdelijke noodoplossing. Kees hoopt iets op te kunnen zetten dat later overgenomen kan worden en blijft draaien wanneer hij en zijn vrouw zich terugtrekken. Dat is ook één van de redenen waarom hij zelf niet structureel de wijken in wil gaan, omdat de kans groot is dat de hulpverlening in elkaar zakt wanneer hij en zijn vrouw weg gaan. Vandaar dat ze graag Antilliaanse mensen willen inzetten om de daadwerkelijke hulpverlening op zich te nemen.

Hij had graag in samenwerking met anderen gewerkt, maar via de bestaande stichtingen, organisaties en kerken vindt hij geen openheid om het plan handen en voeten te kunnen geven. Daarom is het idee om een nieuwe stichting op te starten. Hij wil dat deze stichting het CBF en ANBI keurmerk krijgt, zodat geldschieters erop kunnen vertrouwen dat het geld ten goede zal komen van bijvoorbeeld de kinderen. Ze willen daarom ook met het sponsoridee werken, waarbij de kinderen dus gesponsord worden door een sponsor. Daardoor hoeft de organisatie subsidie te ontvangen en zo weten gevers ook waar ze hun geld aan geven. Voor de betaling van de werkers kunnen er dan eventueel nog subsidies aangevraagd worden. Tevens stimuleert het sponsoridee ook een positief zelfbeeld bij het kind. Zij ervaren namelijk dat er iemand is die om hen geeft en voor hen bidt.

Om de hulpverlening op te starten ervaart hij de volgende problemen:

- Het hebben van professionele werkers, die bekend zijn met de cultuur.
- Visie goed op papier krijgen en de werkers zo toerusten dat ze vanuit deze visie ook het werk zullen doen.
- Continuïteit in de stichting; zodat het kan doorgaan en niet in elkaar valt, wanneer zij weggaan.
- Normering problematiek en selectie van de gezinnen.
- Evaluatiemodel; hoe bepaal je of de hulpverlening geslaagd is.

7.4 Conclusie

Het interview geeft een helder beeld hoe de opdrachtgever de eenoudergezinnen ziet en wat zijn visie is op de hulpverlening aan eenoudergezinnen. In de conclusie (hoofdstuk 8) zal dit samen met de andere onderzoeksresultaten uit de interviews met de organisaties en beoogde samenwerkingspartners, een aanvullend beeld geven op de hulpbehoeften van de eenoudergezinnen.

Hoofdstuk 8 Conclusie

In deze conclusie wordt de hoofdvraag beantwoord naar aanleiding van de onderzoekresultaten die verkregen zijn uit de interviews met de eenoudergezinnen. Tevens wordt er een conclusie gegeven vanuit de visie van de organisaties, de beoogde samenwerkingspartners, de opdrachtgever en de informatie uit de literatuur.

Zoals is gebleken in hoofdstuk 5 zijn de hulpbehoeften van de gezinnen onder te verdelen in interne en externe factoren. Gebieden die onder interne factoren vallen, zijn: financiën en de opvoeding. De externe factor bevat het gebied maatschappelijke voorzieningen. Op deze, in totaal, drie gebieden hebben de respondenten hun hulpbehoeften liggen.

Financiën

Op het gebied van financiën willen de respondenten graag meer financiële middelen tot hun beschikking hebben, zodat ze onder andere hun huis kunnen opknappen, water en/of elektriciteit kunnen aansluiten, voldoende voedsel kunnen kopen, bijscholing kunnen krijgen en voor de kinderen educatieve spellen, computers en hobby's kunnen bekostigen. Ook willen ze graag hulp bij het zoeken naar een baan.

Vanuit de organisaties, beoogde samenwerkingspartners en de opdrachtgever wordt bevestigd dat de financiële situatie erg slecht is, waardoor ook veel gezinnen schulden hebben. Praktische problemen zien zij in de huisvesting van de gezinnen, de onvoldoende voeding en te weinig scholing.

Naast dat er in een aantal gezinnen daadwerkelijk financiële nood is, kunnen wij vanuit het onderzoek concluderen dat de hulpbehoefte niet louter financieel van aard is. Ook al is het vanuit de respondenten gezien wel de belangrijkste hulpbehoefte. Het daadwerkelijke probleem ligt in veel situaties echter dieper. Zoals genoemd is in hoofdstuk 5 lijkt deze verscholen te liggen in de mentaliteit van de mens en is dat probleem niet alleen op te lossen door geld te geven. Zij moeten namelijk ook op de juiste manier met dit geld kunnen omgaan. Dit is lastig wanneer men handelt vanuit een drang tot korte termijn behoeftebevrediging. De respondenten zien dit overigens over het algemeen niet in. Gezegd kan worden dat daarin mogelijk een stuk zelfinzicht ontbreekt.

Opvoeding

Op het gebied van opvoeding willen de respondenten graag opvoedingsondersteuning ontvangen en hulp bij het omgaan met financiële spanningen, die er tussen moeder en kind heersen.

De organisaties, beoogde samenwerkingspartners en de opdrachtgever zien ook dat er opvoedingsondersteuning nodig is. De moeders staan alleen voor de opvoeding, doordat de vaders geen verantwoordelijkheid nemen voor hun gezin. Daarbij is het betalen van alimentatie ook niet verplicht op Curaçao, waardoor vaders hier gemakkelijk onderuit komen.

In de opvoeding ontbreekt het vaak aan continuïteit in de regels en gezag.⁵⁴ Ook missen er normen en waarden, aangezien de ouders dit zelf vroeger waarschijnlijk niet mee hebben gekregen. Verder zijn er veel communicatieproblemen. Mogelijk komt dit door de taal, aangezien hierin veel in de gebiedende wijs wordt verwoord. Tevens komt men weinig genegenheid en affectie tegen bij de gezinnen.

⁵⁴ Bron: G. Gosepa, persoonlijke mededeling, 31 maart 2009
Bron: M. Copra, persoonlijke mededeling, 14 april 2009
Bron: A. Marten & M. de Vries, persoonlijke mededeling, 17 april 2009
Bron: R. Rosalie, persoonlijke mededeling, 14 april 2009
Bron: E. Hellings, persoonlijke mededeling, 2 april 2009

Een ander probleem dat gezien wordt is dat de opvoeding, uitgevoerd door de moeder of door een oma, buurvrouw, tante of internaat, niet gericht is op het zelfstandig maken van de kinderen. Ze leren te weinig zelfstandig keuzes te maken. De traditie is dat kinderen bij hun ouders blijven, totdat ze een eigen gezin krijgen, en ook dan gebeurt het vaak dat ze op het terrein van of dicht bij hun ouders blijven wonen. Ook houden de moeders van de jongeren vaak hun de hand boven het hoofd en zijn ze niet kritisch naar hun kinderen. Zo zie je dat dingen die niet door de beugel kunnen regelmatig getolereerd en dus niet gecorrigeerd worden.⁵⁵

De opvoedingsondersteuning zou volgens de organisaties, beoogde samenwerkingspartners en de opdrachtgever breder getrokken moeten worden, dan wat de eenoudergezinnen vragen. Zij zien het namelijk als één van de hoofdproblemen, terwijl het door de eenoudergezinnen slechts als één van de problemen wordt ervaren.

Maatschappelijke voorzieningen

Op het gebied van de maatschappelijke voorzieningen, vinden de respondenten dat de hoogte van de onderstand moet worden aangepast, dat er meer geasfalteerde wegen moeten komen en dat de bussen goedkoper en vaker moeten rijden. Verder wil men graag meer sport- en speelgelegenheden voor de kinderen in de buurt, een buurtcentrum, meer winkels en meer straatverlichting.

Ook op dit gebied zijn de organisaties, beoogde samenwerkingspartners en de opdrachtgever het met de gezinnen eens. Men vindt dat de recreatiemogelijkheden in Banda Abou uitgebreid moeten worden. Er zijn bijvoorbeeld te weinig sportmogelijkheden voor de kinderen. Dit zorgt ervoor dat de kinderen niet de mogelijkheid hebben om daarin plezier te hebben en mogelijk hun talent te ontwikkelen. Het vervoer in Banda Abou is ook een probleem dat zij aankaarten. Het kost veel geld en is slecht geregeld. Het zou goed zijn wanneer er meer mogelijkheden zouden komen en dat deze mogelijkheden ook goedkoper zijn.

Psychosociaal

Op psychosociaal vlak geven de eenoudergezinnen zelf geen hulpbehoeften aan. De organisaties, de beoogde samenwerkingspartners en de opdrachtgever zien dit anders.

Op psychosociaal gebied liggen de problemen volgens hun wat gevoeliger. Zo worden er problemen gevormd door incest, of problemen worden geuit door het plegen van incest.

Tevens geven ze aan dat de kinderen geen psychosociale begeleiding krijgen van hun ouders, waardoor deze kinderen belemmerd worden in hun ontwikkeling. Ook komen ze eenzaamheid en een tekort aan liefde tegen bij de gezinnen.

Binnen de eerste drie gebieden ligt de focus toch voornamelijk op de materiële aspecten. Opvallend is dat juist het immateriële, psychosociale aspect niet genoemd wordt door de eenoudergezinnen, maar wel door de organisaties, beoogde samenwerkingspartners en de opdrachtgever. Dit heeft mogelijk als oorzaak dat de respondenten vanuit de situatie vertellen en de anderen naar de situatie kijken. Wanneer je in een situatie zit ervaar je dingen vaak anders, dan dat je er van een afstand naar kijkt. De vraag is echter wie er dan gelijk heeft. Een mogelijke verdere verklaring voor dit punt kunt u vinden in §5.1.

Dat de alleenstaande vrouw de juiste steun mist, zowel op sociaal als financieel gebied, zien de organisaties, de beoogde samenwerkingspartners en de opdrachtgever als één van de oorzaken van het niet verder komen in het leven. Ze ontvangen geen steun van een man, maar ook van sociale werkers ontvangen zij niet de steun die zij nodig hebben, aangezien dat vaak draait om vriendjespolitiek.

⁵⁵ Bron: E. Hellings, persoonlijke mededeling, 2 april 2009

De oplossing ligt volgens de organisaties, de beoogde samenwerkingspartners en de opdrachtgever in drie aspecten, namelijk het verbeteren en uitbreiden van de hulpverlening aan de eenoudergezinnen, betere maatschappelijke voorzieningen en de aanpassing van het schoolsysteem.

Deze oplossingen liggen allemaal in het hier en nu, maar de cultuur mag daarbij niet over het hoofd gezien worden. Vanuit de literatuur is gebleken dat de cultuur een grote invloed heeft op de huidige ontwikkelingen. De cultuur van angst maakt dat mensen vaak onzeker en onderdanig zijn, voornamelijk in formele situaties. Kenmerkend is daarbij de passiviteit die de Curaçaoënaar heeft ontwikkeld. De oorzaken van deze cultuur van angst liggen zowel in de slavernij en het kolonialisme van vroeger, als ook in de huidige maatschappij, waarin deze cultuur verstrengeld is geraakt.

Naast de cultuur van angst, lijkt er geen respect meer te zijn. Tussen de oudere en de jongere generatie ligt een kloof. Het overbrengen van voorbeelden op de generatie blijft uit, waardoor er problemen komen zoals criminaliteit, werklozen en mensen die niet willen werken.⁵⁶

De passiviteit en de hulpverlening die niet goed functioneert, spelen op elkaar in. Doordat men weinig kennis heeft van hulpverleningsinstanties weet men niet waar men hulp moet zoeken. Tevens is er weinig hulp voor de eenoudergezinnen, buiten het krijgen van voedselpakketten om. Men hoeft niets te doen om een voedselpakket te ontvangen. Als we dit naast de passieve houding van de eenoudergezinnen zetten, stimuleert dit geen ander gedrag.

Doordat er een sterke relatiecultuur is en men het lastig vindt om met formele instanties om te gaan, wat terug te zien is in de cultuur van angst, is het belangrijk dat er langdurige hulpverlening komt voor de eenoudergezinnen. Zo kan er in de relatie gewerkt worden aan het oplossen van de problematiek. De cliënt dient daarbij geholpen te worden, om stap voor stap zelfvoorzienend te worden. Op deze wijze kan de huidige situatie aangepakt worden, waardoor niet alleen symptoom bestrijding plaatsvindt, maar er structurele verandering ontstaat.

Als afsluiting van deze conclusie, willen wij de hoofdvraag, volgens de onderzoeksgegevens uit de interviews met de eenoudergezinnen, beantwoorden.

Hoofdvraag: “Wat is de hulpbehoefte van eenoudergezinnen die onder de armoedegrens leven in Banda Abou?”

Antwoord: De hulpbehoefte van de eenoudergezinnen zijn: 1) meer financiële middelen tot hun beschikking hebben, 2) opvoedingsondersteuning krijgen en 3) verbeterde maatschappelijke voorzieningen.

Daarbij willen we echter als kanttekening plaatsen dat dit vanuit het perspectief van de respondenten gezien is. De opdrachtgever, organisaties, beoogde samenwerkingspartners en wijzelf zien andere dieperliggende problemen die genesteld zijn in de mentaliteit en cultuur. Deze zijn niet op te lossen door alleen op de hulpbehoeften van de respondenten in te spelen, maar hebben een aanpak nodig die dieper gaat dan alleen praktische en financiële ondersteuning.

⁵⁶ Bron: Marcha, V. & Verweel, P. (2000)
Bron: Marcha, V. & Verweel, P. (2003)

Hoofdstuk 9 Aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt er geen pasklare oplossing gegeven om de hulpbehoeften van de eenoudergezinnen op te heffen. Wel worden er aanbevelingen gedaan die meegenomen kunnen worden in de opzet van hulpverlening. Deze zijn onderverdeeld in verschillende paragrafen. Daarbij moet wel gezegd worden dat de verschillende aanbevelingen niet los van elkaar gezien kunnen worden. Zij bekrachtigen elkaar namelijk bij de inzet ervan en kunnen mogelijk zorgen voor een structurele verandering.

9.1 Vorm hulpverlening

- Langdurig, intensief met nazorg

Doordat de problematiek zich op verschillende leefgebieden bevindt en er mogelijk nog problemen onder de oppervlakte liggen, raden wij aan om langdurige en intensieve hulpverlening op te zetten voor eenoudergezinnen in Banda Abou. Dat deze vorm van hulpverlening opgezet moet worden, wordt bevestigd door verschillende organisaties.⁵⁷

Deze manier van werken geeft de hulpverlener de tijd om zich te richten op de moeder, het kind en diens context. Doordat er tijd wordt geïnvesteerd in het gezin kan er een relatie opgebouwd worden. Hiermee wordt aangesloten op de relatiecultuur van Curaçao. Vanuit deze relatie kan de hulpverlener met de cliënt verder werken. De hulpverlener kan met zijn vermogens inspelen op de onvermogens van de cliënt, met als doel het vermogen van de cliënt te vergroten.

De kans is daardoor groot dat de ontwikkelingen die de eenoudergezinnen in de hulpverlening doormaken, zich niet alleen beperken tot vandaag, maar dat er een verandering in hun levensstijl ontstaat, wat structurele ontwikkelingen teweegbrengt. Dit is nodig aangezien de eenoudergezinnen in een omgeving leven waarin het aannemen van een nieuwe levensstijl niet gemakkelijk is. De omgeving verandert namelijk niet automatisch mee en je moet sterk in je schoenen staan om je nieuwe levensstijl vast te blijven houden. Dit leer je niet in een aantal gesprekken, maar is een lang proces waarbij intensieve hulpverlening niet overbodig lijkt.

Wanneer de problematiek opgelost is, of wanneer balans gebracht is in de situatie, kan ervoor gekozen worden om de intensieve vorm van hulpverlening af te ronden en over te gaan op nazorg. Nazorg is een vorm van hulpverlening waarbij de intensiviteit en continuïteit van hulpverlening afneemt, tot uiteindelijk definitieve afronding. Op deze manier blijft het contact met het gezin nog een bepaalde tijd intact en kan er bij terugval of bij aanvang van nieuwe problemen snel worden gehandeld, zodat verdere problemen voorkomen kunnen worden.

Het laatste punt wat een positieve kracht vormt van langdurige en intensieve begeleiding betreft de gegevens die men erdoor verkrijgt. In dit onderzoek zijn er mogelijk aspecten die niet belicht zijn, omdat ze verborgen liggen, bewust of onbewust. Door langdurige en intensieve begeleiding krijgt men meer zicht op de problematiek, wat mogelijk nieuwe informatie met zich meebrengt. Denk hierbij aan bijvoorbeeld de dieper liggende oorzaken van de problematiek.

- Outreachend

Veel van de eenoudergezinnen stappen zelf niet naar een hulpverleningsorganisatie toe. Ten eerste omdat het nog maar de vraag is of zij hulp krijgen, aangezien veel om vriendjespolitiek draait. Ten tweede omdat zij geen kennis hebben van de sociale kaart, waardoor zij niet weten waar ze terecht kunnen voor de juiste hulp. Een laatste oorzaak is dat men zich schaamt voor de situatie waarin zij leven, waardoor zij zelf niet de stap durven zetten om naar een organisatie toe te gaan.

Juist deze groep heeft vaak hard hulp nodig. Achter de voordeur kunnen namelijk allerlei problemen spelen waar niemand iets van weet. Door middel van 'outreachende' hulpverlening kun je deze groep

⁵⁷ Bron: G. Gosepa, persoonlijke mededeling, 31 maart 2009

Bron: R. Rosalie, persoonlijke mededeling, 14 april 2009

Bron: M. Copra, persoonlijke mededeling, 14 april 2009

Bron: A. Marten & M. de Vries, persoonlijke mededeling, 17 april 2009

Bron: A. den Doelder, persoonlijke mededeling, 19 april 2009

wel bereiken. Elly Hellings, werkend bij de FAJ, is het ermee eens dat er outreachende hulpverlening moet komen.⁵⁸ Onder outreachende hulpverlening verstaan wij *“hulp bieden aan mensen die daar in eerste instantie niet zelf om vragen, maar die wel dringend hulp nodig hebben. Het betreft alleenstaanden of gezinnen met kinderen, die meerdere problemen tegelijkertijd hebben. Meestal blijven hun problemen lange tijd verscholen achter de voordeur, voordat ze aan het licht treden.”*⁵⁹

Het is belangrijk dat deze groep eenoudergezinnen wordt opgezocht en geholpen, omdat zij anders onzichtbaar blijven en de kinderen mogelijk de dupe van de situatie worden. Ook kan er hierdoor mogelijk een deel van de drop-out problematiek worden opgelost, wanneer er wordt samengewerkt met scholen. Je kunt als outreachende werker deze jongeren thuis bezoeken. Vaak zit er een reden achter uitval uit het (reguliere) onderwijs. Het is goed om te kijken wat voor invloed het gezin hierop heeft of kan hebben.

- Wijkkantoren/ambulant

Het is belangrijk dat er een vaste plek is waar mensen naar toe kunnen gaan voor hulp. Aangezien de kosten van het vervoer vaak te hoog zijn en de mogelijkheden beperkt, is het verstandig om wijkkantoren op te richten, zodat mensen geen grote afstand hoeven af te leggen om hulp te krijgen. Dit wordt bevestigd door Alva den Doelder, één van de beoogde samenwerkingspartners van de opdrachtgever.⁶⁰ Tevens krijg je door deze kantoren beter zicht op de wijk, waardoor er ook beter en mogelijk op mesoniveau op de hulpbehoeften kan worden ingespeeld.

Naast deze wijkkantoren is het ook goed om ambulante hulpverlening op te zetten. Op deze manier zien de hulpverleners de thuissituatie van de cliënten. Zo krijgen de hulpverleners een beter beeld van de cliënt en kunnen ze hier mogelijk beter op in spelen. Ook kan het voor een cliënt prettiger zijn om thuis hulp te ontvangen, aangezien dit vaak veiliger aanvoelt, wat openheid met zich mee kan brengen.

- Verschillende disciplines en samenwerking

Naar ons inzien is het belangrijk dat er een team komt waarin verschillende professionele disciplines aanwezig zijn. Dit kan in samenwerking met andere organisaties, waar dan ook de voorkeur naar uitgaat. Ook andere instanties geven aan dat dit nodig is.⁶¹ Maar wanneer dat niet mogelijk is, is het aan te raden dit zelf op te zetten. In dit team moeten de hulpverleners die de gezinnen begeleiden centraal staan. Het beste is wanneer dit lokale mensen zijn, aangezien zij de cultuur over het algemeen beter begrijpen en ook niet belemmerd worden door mogelijke vooroordelen wat betreft blanken.⁶² Deze groep hulpverleners moet (uiteindelijk) groot van aantal worden, zodat vele eenoudergezinnen begeleid kunnen worden en de hulpverleners niet worden belemmerd door de grote van hun caseload. De hulpverleners moeten goed opgeleid zijn of worden, zodat zij kennis hebben van diverse problemen. Dit zorgt er namelijk voor dat cliënten niet voor elke hulpbehoefte die zij ervaren bij een andere hulpverlener terechtkomen. De hulpverlener die hulp biedt kent dan de situatie en er ontstaan geen overlappingsen of onbehandelde gebieden.

De andere disciplines die aanwezig dienen te zijn, zijn orthopedagogen, psychologen, psychiaters, enzovoort. Zo wordt er voor gezorgd dat er veel kennis aanwezig is, de cliënten wanneer dat nodig is doorverwezen kunnen worden en dat wanneer de hulpverleners met vragen zitten zij terecht kunnen bij andere disciplines voor antwoorden. Daarbij is het belangrijk dat er gestructureerd overleg plaatsvindt, waarbij de verschillende disciplines aanwezig zijn in verband met afstemming, gegevensregistratie en analyse van de cliënten. Dit zorgt ervoor dat de eenoudergezinnen niet tussen wal en schip belanden of van het kastje naar de muur worden gestuurd. Er kan op deze manier goed

⁵⁸ Bron: E. Hellings, persoonlijke mededeling, 2 april 2009

⁵⁹ Bron: Doorn, L. van (2004)

⁶⁰ Bron: A. den Doelder, persoonlijke mededeling, 19 april 2009

⁶¹ Bron: G. Gosepa, persoonlijke mededeling, 31 maart 2009

Bron: M. Copra, persoonlijke mededeling, 14 april 2009

Bron: E. Hellings, persoonlijke mededeling, 2 april 2009

⁶² Bron: R. Rosalie, persoonlijke mededeling, 14 april 2009

zicht worden gehouden op de eenoudergezinnen en het zorgt voor een structurele en integrale aanpak, waarin de ontwikkeling van de eenoudergezinnen centraal staat.

Ook lijkt het ons goed als er in de verschillende disciplines een belangenbehartiger aanwezig is, die in contact staat met de politiek. Deze man of vrouw kan voor de hulpbehoeften op macroniveau van de cliënten opkomen, bijvoorbeeld als het gaat om de maatschappelijke voorzieningen.

9.2 Grondslag hulpverlening

Naar aanleiding van het onderzoek bevelen wij aan om in de hulpverlening de focus te leggen op de contextuele hulpverlening, het 8-fasenmodel en de taakgerichte hulpverlening.

- Contextuele hulpverlening

De contextuele hulpverlening *“verwijst met het woord ‘context’ naar de dynamische verbondenheid van de mens met zijn betekenisvolle relaties over verschillende generaties. Ieder mens maakt deel uit van een familiaal netwerk van verhoudingen, waarin iedereen met iedereen verbonden is in een dynamische balans van geven en nemen.”*⁶³ *“Contextuele hulpverlening is dus hulpverlening die rekening houdt met en gebruik maakt van deze dynamische intergenerationele verbondenheid. De contextueel hulpverlener houdt voortdurend rekening met dit intergenerationele netwerk; ook als er gewerkt wordt met een enkele cliënt.”*⁶⁴

Deze manier van hulpverlening sluit volgens ons aan op de problematiek waar de eenoudergezinnen mee kampen. Op dit moment zie je de financiële problemen, maar ook de immateriële problemen van generatie op generatie overgaan. De kinderen krijgen van hun moeder, maar ook indirect van hun ontbrekende vader, normen en waarden mee die ze zichzelf eigen maken. Tevens hebben zij door de financiële situatie in sommige opzichten ook minder kansen, waardoor het opbouwen van een ander leven ook meer van hen vergt. Deze aspecten zorgen er met elkaar voor dat er een vicieuze cirkel ontstaat, waarbij de volgende generatie weer de dupe gaat worden wanneer deze cirkel niet doorbroken wordt. Dit wordt bevestigd door Gerda Gosepa, directrice van Stichting Mangusa.⁶⁵ Tevens wordt deze vicieuze cirkel benoemd door Marcha en Verweel (2005) wanneer zij het in hun boek hebben over de moeite om een relatie aan te gaan wanneer je getraumatiseerd bent: *“Dit creëert een bepaald gedragspatroon; ouders brengen hun verdriet en hun gewoontes over op hun kinderen zonder dat ouder of kind zich daar bewust van is. Een trauma kan daarom, wanneer het niet wordt opgelost, veranderen in een gedragspatroon, dat onderdeel wordt van een cultuur. Het gaat dan van generatie op generatie over, en bestaat na tientallen jaren nog steeds.”*

Wij denken dat wanneer er gewerkt wordt vanuit de contextuele benadering deze cirkel mogelijk doorbroken kan worden. Eén van de belangrijke aspecten van deze methodiek is namelijk dat de onlosmakelijke band tussen ouder en kind vanzelfsprekend is. Ook wanneer de ouders niet (meer) zelf de dagelijkse opvoeding uitvoeren, wordt het kind nooit los gezien van zijn of haar context. De hulp is gericht op het versterken dan wel goed onderhouden van de band tussen ouders en kind en op het versterken van de mogelijkheden die de ouders hebben om hun kind, aansluitend bij de behoeftes van het kind, te verzorgen, op te voeden en/of te begeleiden. Indien ouders niet of weinig beschikbaar zijn, wordt waar mogelijk een beroep gedaan op andere personen uit het sociale netwerk van het kind, om zo de band met voor hen belangrijke personen te onderhouden. Dit sluit aan bij de relatiecultuur waarin de Curaçaoënaar leeft, waarover in Hoofdstuk 3, *De Curaçaose cultuur*, is gesproken. Juist omdat de Curaçaoënaar in een relatiecultuur leeft is het belangrijk om waar mogelijk de context van de desbetreffende persoon mee te veranderen. Dit maakt het namelijk voor het kind en de moeder makkelijker om een andere levensstijl te ontwikkelen en vast te houden. Als de context niet ‘mee verandert’, neemt de kans op recidive toe. Wanneer de context wel mee verandert wordt de kans op structurele verandering vergroot.

⁶³ Bron: Michielsens, M. & Mulligen, W. van (2007)

⁶⁴ Bron: www.contexttotaal.nl/downloads/contextuelehulpverlening.pdf

⁶⁵ Bron: G. Gosepa, persoonlijke mededeling, 31 maart 2009

- Het 8-fasenmodel

Uit het onderzoek komt naar voren dat de hulpbehoeften van de eenoudergezinnen niet op één leefgebied liggen. De problematiek op de verschillende leefgebieden is verweven met elkaar en is niet losstaand van elkaar op te lossen. Van daar willen we de opdrachtgever aanbevelen om tijdens het opzetten van de hulpverlening de acht leefgebieden van het 8-fasenmodel te benutten. Wanneer men aan de hand hiervan werkt, kunnen alle aspecten van het leven van de mens terugkomen in de hulpverlening. Deze leefgebieden sluiten tevens aan bij zijn visie op holistische hulpverlening. Voor hem is holistische hulpverlening namelijk: *“Integrale hulp gericht op het verbeteren van het welzijn waarbij de mens als totaal wordt gezien. Een holistische benadering in hulpverlening is dus een op de individuele situatie toegesneden balans van fysieke, geestelijke, psychosociale aspecten.”*⁶⁶

- Taakgerichte hulpverlening (TGH)/vraaggericht werken

Het is belangrijk om de cliënten in een hulpverleningsproces actief te maken, zodat ze ook verantwoordelijkheid nemen voor hen eigen leven. Wanneer dit niet gebeurt kan dit namelijk voor afhankelijkheid van de hulpverlener zorgen. Over deze afhankelijkheid wordt ook gesproken door Marlon Copra, werkend bij Bureau Vrouwenzaken, en door Elly Hellings van de FAJ. Zij geven aan dat afhankelijkheid één van de risico's is wanneer je hulp verleent, die je moet proberen te ondervangen.⁶⁷ Om deze activiteit te stimuleren raden wij aan om het aspecten uit de TGH mee te nemen in de opzet van de hulpverlening.

De TGH benadering gaat uit van twee aspecten:

- 1) *“Mensen bepalen uiteindelijk zelf wat hun problemen en hun doelen zijn.”*
- 2) *“De cliënt wordt geholpen zo veel mogelijk op eigen kracht in een beperkt tijdsbestek een specifiek probleem te verlichten c.q. een haalbaar doel te bereiken.”*⁶⁸

Het eerste aspect sluit aan bij vraaggericht werken en is belangrijk om mee te nemen in de hulpverlening aan eenoudergezinnen. Bij vraaggericht werken gaat men er namelijk vanuit *“dat de vraag en wens deel uitmaken van de uitvoering van het hulpaanbod.”*⁶⁹ De kans dat de eenoudergezinnen gemotiveerd zijn om voor hun eigen hulpbehoeften aan de slag te gaan is groter, dan wanneer er iets van buitenaf opgelegd wordt. Dit zegt niet dat de hulpverlener niet kritisch mag zijn en lukraak in alle hulpbehoeften meegaat. Het zegt wel dat de cliënt centraal staat, zich serieus genomen voelt en er samen naar een weg wordt gezocht om de hulpbehoeften aan te pakken.

Vanuit het tweede aspect van de TGH willen wij een gedeelte aanbevelen. Naar ons idee is het belangrijk om de cliënt te helpen om zoveel mogelijk op eigen kracht een specifiek probleem te verlichten c.q. een haalbaar doel te bereiken. Echter sluit het, naar ons inzien, niet aan bij de eenoudergezinnen om hieraan binnen een vooraf bepaald tijdsbestek te moeten voldoen. Zoals al eerder is beschreven in §3.3, *Gezinstypes*, ontstaan er veel problemen door gedragspatronen die al jarenlang van generatie op generatie overgaan. Aan deze patronen ligt een diepgaande problematiek ten grondslag, die niet in een aantal gesprekken op te lossen is. Naar deze oplossing mag men echter wel streven, omdat dit uiteindelijk voor structurele verandering zorgt in de huidige situatie en er ook voor zorgt dat de volgende generatie minder kans heeft om in dezelfde problematiek te belanden.

Binnen de TGH wordt de cliënt geholpen om zoveel mogelijk op eigen kracht te doen, door te werken met ‘taken’. *“Het begrip ‘taak’ staat voor de activiteiten, handeling, inspanningen die cliënt en werker afspreken te verrichten nadat ze die samen overeengekomen zijn en voor zover nodig hebben voorbereid.”*⁷⁰

⁶⁶ Bron: K. Velker, persoonlijke mededeling, 9 februari 2009

⁶⁷ Bron: M. Copra, persoonlijke mededeling, 14 april 2009

Bron: E. Hellings, persoonlijke mededeling, 2 april 2009

⁶⁸ Bron: Jagt, N. & L (2004)

⁶⁹ Bron: www.kanaalsociaal.nl/web/show/id=96592

⁷⁰ Bron: Jagt, N. & L (2004)

Op deze manier kun je, samen met de cliënt, de hulpbehoeften tegemoet treden. Er wordt samen gezocht naar een weg om de hulpbehoeften aan te pakken en van daaruit worden er taken gepland om tot een oplossing of verandering te komen. Waar je in eerste instantie mogelijk de taken samen uitvoert, is het doel dat de cliënt het uiteindelijk zelf gaat doen. Achteraf bespreek je hoe de taak is verlopen. Wanneer het bijvoorbeeld niet is gelukt kijk je samen naar de oorzaak en plan je, waar nodig, tussenstappen. Hierin wordt van de cliënt activiteit gevraagd. Op deze manier kun je de cliënt aansporen om verantwoordelijkheid te nemen voor haar eigen leven. Natuurlijk moet daarbij gekeken worden naar de vaardigheden die de cliënt heeft. Wanneer er vaardigheden ontbreken, mag de hulpverlener daarin een rol vervullen, door deze (tijdelijk) te ondervangen door zijn of haar aanwezigheid. De focus dient echter te liggen op de activiteit van de cliënt, aangezien deze ook, wanneer de hulpverlener afsluit, zelf verder moet. Door de taken leert de cliënt vaardigheden, ontwikkelt zelfredzaamheid, krijgt meer zelfvertrouwen door succeservaringen en daardoor is de kans dat de nieuwe levensstijl vast wordt gehouden, wanneer de hulpverlener afsluit, groter.

9.3 Doelgroep

Het is belangrijk dat er trainingen en cursussen worden opgezet, die inspelen op de problematiek die de hulpverleners bij de eenoudergezinnen tegenkomen. Deze trainingen en cursussen kunnen ervoor zorgen dat bepaalde vaardigheden en kennis aangeleerd en/of vergroot worden, wat het welzijn en de toekomstmogelijkheden van de mensen kan vergroten. Denk hierbij aan een budgetteringscursus, een SOVA training of een taalcursus. Dit kan zowel als preventie opgezet worden, als ook inspelen op de aanwezige problemen.

9.4 Opdrachtgever

- Samenwerking

Samenwerking is naar ons idee erg belangrijk in de opzet van hulpverlening. Op deze manier wordt er voorkomen dat het wiel opnieuw wordt uitgevonden. Tevens kan je elkaars kennis benutten, elkaar kritisch houden en bij goede samenwerking meer bereiken. Voor de opdrachtgever is het belangrijk dat hij overleg zoekt met beleids mensen en hulpverleners die meer weten over de opzet en invulling van hulpverlening. Dit zorgt er namelijk voor dat de hulpverlening professioneel kan worden opgezet en er worden mensen bij betrokken die inhoudelijk verstand hebben van het werk, waardoor de kans op succes wordt vergroot.

- Vraaggericht/protocollen

Tijdens de gesprekken met de opdrachtgever bemerken wij de worsteling met het opstellen van richtlijnen voor een 'gezonde leefsituatie' van het kind. De wens om het cultuuraafhankelijk te maken maakte het daarbij extra moeilijk. Wij raden hem daarom aan om vraaggericht te werken en protocollen op te stellen voor wanneer zich extremere problematiek aanbiedt (zoals incest, verwaarlozing, mishandeling, et cetera). Dit zorgt ervoor dat het benoemen van de hulpbehoefte bij de cliënt ligt en je aansluit bij de behoeften die zij vanuit hun cultuur meekrijgen. Daarbij hoeft je zelf niet voor elk aspect uit het leven vast te stellen wat goed is en wat niet, maar kun je dat tot op zekere hoogte aan de cliënt laten. De cliënt is en blijft het uitgangspunt tijdens de hulpverlening. Daarbij is de hulpverlener er om de cliënt inzicht te geven in diens eigen situatie en de cliënt scherp te stellen op haar hulpbehoefte. De kans is namelijk aanwezig dat deze gefocust is op financiële en praktische problemen, terwijl er mogelijk een diepere oorzaak hiervan is, die aangepakt dient te worden. Samen moet worden gekeken of de hulpbehoefte reëel is en of de situatie hierdoor verandert.

- Vervolgonderzoek

Het is goed wanneer er verder onderzoek gedaan wordt naar de dieperliggende problematiek achter de hulpbehoefte van de respondenten. Zoals al is gebleken uit het onderzoek bevindt de problematiek zich namelijk niet alleen op financieel en praktisch gebied, maar lijkt er sprake te zijn

van een dieper liggend probleem. Dit probleem is echter nog niet volledig te formuleren, maar heeft te maken met de mentaliteit en cultuur van de respondenten. Nader onderzoek zou dit mogelijk meer in kaart kunnen brengen.

Literatuurlijst

Geraadpleegde literatuur.

- Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de & Kalmijn, M. (2000). *Enquêteren en gestructureerd interviewen*. Houten: Educatieve Partners Nederland.
- Berggraaf-karsters, I & Jansen, P (2006). Cultureel mozaïek van het Antilliaanse kind. *TIJDSchrift*.
- Buitink, J. (2000). *Sociale infrastructuur op Antillen minstens zo belangrijk als sanering economie*. Haamstede: Buitink Beleidsadvies – in zorg en welzijn.
- Eilandsgids Curaçao, editie 2005/06*. Caribbean Cartographics (2005).
- Centraal Bureau voor Statistiek (2003). *Drop-outs Census 2001*.
- Colpin, H., Kúti, K., De Munt, A. & Vandemeulebroecke, L. (2004). *Als je er alleen voor staat. Opvoeden binnen een eenoudergezin*. Tielt: Lannoo.
- Curaçao, armste van alle eilanden. (2001, september). *A & Z weekkrant*.
- Derksen, G. (2004). *Dominicus Nederlandse Antillen en Aruba*. Haarlem: Gottmer Uitgevers Groep.
- Dijke, A. van, Hulst, H. & Terpstra, L. (1990). *Mama Soltera: de positie van 'alleenstaande' Curaçaose&Arubaanse moeders in Nederland*. 's Gravenhage: Warray's.
- Directie Jeugd- en Jongerenontwikkeling (1999). *Hoofdpijnen Nationaal Jeugdbeleid; Samenvatting van de Hoofdpijnen van het Nationaal Jeugdbeleid 1999 - 2003*.
- Directie Jeugd- en Jongerenontwikkeling (2003). *Jeugdmonitor 2002-2003; indicatoren voor probleemgedrag bij jongeren in Curaçao*.
- Dölle, S.P.M. (1994). *Opgroeien in een één-ouder- of stiefgezin. Gesprekken met jongeren en hun ouders*. Tilburg: Tilburg University Press.
- Doorn, L. van (2004). *Outreachinge hulpverlening, praktijkervaringen van 10 experimentele projecten*. Arnhem: Hoogland en Zoon.
- Federatie Antilliaanse Jeugdzorg & Dienst Cultuur en Educatie (2005). *Jeugdbeleidsplan 2006-2009*.
- Ferrier, K. (2006). *Armoede - De angel in onze rijkdom*. Kampen: Ten Have.
- Frank, G. (1970). *De psychologie van Abraham Maslow*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Gelder, K. van (2000). *Mama, is het waar? Positieve en negatieve aspecten van het leven in één-ouder-gezinnen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Goede, M. & Sande, C. van de (2006). *Een aanzet tot integrale ontwikkeling. Bezien vanuit het perspectief van het Caribische deel van het Koninkrijk*. Universiteit van de Nederlandse Antillen.
- Hoofd, D. van't & Westerlaken, J. (1989). *Ongehuwde moeders met onderstand op Curaçao*. Tilburg: IVO.
- Jagt, N. & L. (2004). *Taakgerichte hulpverlening in social work*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Lee, H. van der (2001). *Verkundig het Koninkrijk*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn.

- Marcha, V. & Verweel, P. (2000). *De waarheid van Curaçao*. Amsterdam: SWP.
- Marcha, V. & Verweel, P. (2003). *De cultuur van de angst*. Amsterdam: SWP.
- Marcha, V. & Verweel, P. (2005). *De Curaçaose man*. Amsterdam: SWP.
- Meijer, E (2006). *Scriptie; don't let them drop*.
- Michielsens, M. & Mulligen, W. van (2007). *Leren over leven in loyaliteit, over contextuele hulpverlening*. Leuven: Acco.
- Migchelbrink, F. (2006). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP.
- Narain, G. (2008). *Conferentie SKCN: Samenwerken binnen het Sociale Domein*.
- Reda Sosial (1999). *Pobresa Ban Atak'É. Een sociaal-economische diagnose van de armoede op Curaçao*. Amsterdam/Willemstad: THELA.
- St. Fonds voor Sociale Ontwikkeling en Economische Bedrijvigheid (2004). *Trabou tin; een drie-sporen aanpak (juli 2004-december 2005)*.

Websites

- http://antilliaans.caribiana.nl/politiek/car20061908_nicolai.html (25 mei 2009)
- http://antilliaans.caribiana.nl/curacao/car20090515_referendum-uitslag (2 juni 2009)
- www.aqualectra.com/011.html (2 juni 2009)
- www.arcocarib.com/article/armoedegrens-curacao-naf.-2.195/ (2 juni 2009)
- www.cbs.an/population/population_b2.asp (2 juni 2009)
- www.contexttotaal.nl/downloads/contextuelehulpverlening.pdf (2 juni 2009)
- www.curacao-actief.nl/index.php?id=453 (2 juni 2009)
- www.curacao.com/TheCuracaoDifference/CultureAndHeritage/Language.aspx?lang=nl (2 juni 2009)
- www.curacao-gov.an/extranet/government.nsf/0/2d711bac6add71c004256ee000691d06!OpenDocument&AutoFr (2 juni 2009)
- www.curacao-gov.an/site.nsf/0/63428C47187A8D8D042570430067EB06?opendocumentamed (2 juni 2009)
- www.curacao-gov.an/Site.nsf/0/7139FCB0FDE41F57042570430067EAE0?opendocument (2 juni 2009)
- www.curacao-gov.an/site.nsf/0/CBDEA1D4E9EA1D5704257148006DAC0A?opendocument (2 juni 2009)
- www.fkp.an/nl/fkp/wieisfkp.php (2 juni 2009)
- <http://hbo-kennisbank.uvt.nl/cgi/hh/show.cgi?fid=1145> (2 juni 2009)
- www.hulp-aan-curacao.org/hulp-aan-curacao-armoede.htm (2 juni 2009)
- www.integratie.net/skcn/nieuwsopdatum/Veiligheid/Criminaliteit/jeugd-Bovenwindse-eilanden-gewelddadig_1126.html (2 juni 2009)
- www.jeugd.an/nederland/html/indexbeleiduitvoer.html (2 juni 2009)

www.jeugd.an/nederland/html/indexfantilliaanse.html (2 juni 2009)

www.kanaalsociaal.nl/web/show/id=96592 (2 juni 2009)

www.kennislink.nl/publicaties/papiaments-officieel-erkend (2 juni 2009)

www.landenspecials.nl/curacao/bevolking_taal_godsdiens.htm (2 juni 2009)

www.mens-en-samenleving.infonu.nl/pedagogiek/10343-de-vaderrol-bij-de-opvoeding.html (2 juni 2009)

www.papiamento.nu/grammatica.html (2 juni 2009)

www.stichtingmai.org/armoede_op_curacao.php (2 juni 2009)

[www.trouw.nl/nieuws/nederland/article1920163.ece/Een op drie huishoudens Cura ccedil ao onder armoedegrens.html](http://www.trouw.nl/nieuws/nederland/article1920163.ece/Een_op_drie_huishoudens_Cura_ccedil_ao_nder_armoedegrens.html) (2 juni 2009)

[www.volkskrant.nl/binnenland/article453909.ece/Antilliaan wil meer hebben dan zijn buurman en leent erop los](http://www.volkskrant.nl/binnenland/article453909.ece/Antilliaan_wil_meer_hebben_dan_zijn_buurman_en_leent_erop_loos) (2 juni 2009)

Bijlagen

Bijlage 1: Nederlandstalige interviewlijst voor de eenoudergezinnen**Algemeen**

- 1 Heeft u op dit moment een relatie?
- 2 Bent u legaal of illegaal op Curaçao?
- 3 Bent u eerder getrouwd of samenwonend geweest terwijl u kinderen had?
- 3.1 Zo ja, op welke manier is deze relatie beëindigt?
- 4 Hoeveel kinderen heeft u?
- 5 In welk jaar is uw kind/zijn uw kinderen geboren?
- 6 Is uw kind/zijn uw kinderen inwonend?
- 6.1 Zo niet, waar woont/wonen uw kind(eren) dan? En wie onderhoudt deze kind(eren)?
- 7 Is uw kind/zijn uw kinderen wettelijk erkent door de biologische vader?
- 8 Indien meerdere kinderen: hebben ze allemaal dezelfde vader?
- 9 Heeft/Hebben uw kind(eren) nog contact met de vader? Zo ja, hoe verloopt dit contact?
- 10 Wonen er nog andere mensen bij u?
- 10.1 Zo ja, wie zijn dat dan?

Woonsituatie

- 11 Is dit uw huis?
- 11.1 Zo niet, van wie is dit huis dan?
- 12 Hoelang woont u in dit huis?
- 13 Hoeveel kamers heeft dit huis?
- 14 Heeft u beschikking over gas, water en elektriciteit?
- 15 Hoe komt u aan uw huisraad (bijvoorbeeld gekocht of gekregen)?
- 16 Zijn er genoeg slaapplekken voor iedereen?
- 17 Zijn er sanitaire voorzieningen in het huis, zoals een toilet, douche en wastafel?
- 18 Hoe bevalt het wonen u en uw kind(eren) in dit huis?
- 18.1 Wat zouden u en uw kind(eren) anders willen zien aan dit huis?
- 19 Bent u tevreden over de buurt waarin u woont?
- 19.1 Zo ja, waarom wel?
- 19.2 Zo nee, waarom niet?
- 19.3 Wat zou u anders willen zien in de buurt?
- 20 Is uw kind/zijn uw kinderen blij met de buurt?
- 20.1 Zo ja, waarom wel.
- 20.2 Zo nee, waarom niet?
- 21 Wat zou de buurt leuker maken voor de kinderen?

Sociale contacten

- 22 Hoe zijn uw contacten in de wijk?
- 22.1 Zou u wanneer er problemen zijn bij ze kunnen aankloppen?
- 22.2 Zou u de contacten in de wijk anders willen zien?
- 22.2.1 Zo ja, op welke manier?
- 22.2.2 Zou u hierbij hulp willen ontvangen?
- 23 Heeft/Hebben uw kind(eren) andere kinderen waarmee ze omgaan?
- 23.1 Wat vindt u van deze contacten?
- 24 Heeft u hulp van hulpverleningsinstanties?
- 24.1 Zo ja, van welke instantie(s) en hoelang?
- 24.2 Hoe bevalt de hulp u?
- 24.3 Hoe zou de hulp verbeterd kunnen worden volgens u?
- 25 Zou u hulp willen ontvangen van hulpverleningsinstanties?
- 26 Heeft u vroeger hulp gehad van instanties?
- 26.1 Zo ja, welke hulp en waarom is dit geëindigd?
- 27 Als u hulp nodig heeft met iets, hoe zou u dit dan opzoeken?
- 28 Zijn er hulporganisaties bij u bekend?
- 28.1 Zo ja, welke?
- 28.2 Zo nee, zou u er behoefte aan hebben om te weten welke organisaties er zijn?
- 29 Bent u of uw kind(eren) wel eens in aanraking geweest met politie of justitie?
- 29.1 Zo ja, hoelang is dit geleden en waarvoor?

Onderwijs en werk

- 30 Heeft u onderwijs en/of cursussen gevolgd?
- 30.1 Zo ja, wat voor onderwijs was dat?
- 30.1.1 Tot welke klas?
- 31 Bent u momenteel bezig met een opleiding of cursus?
- 31.1 Zo ja, welke?
- 32 Werkt u momenteel?
- 32.1 Zo ja, wat voor werk doet u?
- 32.1.1 Heeft u inkomsten uit werk?
- 32.1.1.1 Zo ja, hoeveel?
- 32.1.2 Bent u tevreden met het werk wat u doet?
- 32.1.3 Is het lastig om het werk en de zorg voor uw kind(eren) te combineren?
- 32.1.3.1 Zo nee, toelichten.
- 32.1.3.2 Zo ja, welke problemen levert dit op?
- 32.1.3.2.1 Doet u hier iets tegen of zou u hier hulp bij willen ontvangen?
- 32.2 Zo nee, hoe komt het dat u niet werkt?
- 32.2.1 Zou u wel werk willen?
- 32.2.2 Zoekt u werk?
- 32.2.2.1 Zo ja, wat voor werk?
- 32.2.2.2 Zo nee, waarom niet?
- 32.2.3 Solliciteert u naar een baan?
- 32.2.3.1 Zo ja, hoe vaak?
- 32.2.3.2 Zo nee, waarom niet?
- 32.2.3.3 Heeft u wel eens een afwijzing ontvangen?
- 32.2.3.3.1 Zo ja, wat waren de redenen dat u die baan niet kreeg?
- 32.2.4 Indien geen arbeid: zou het problemen opleveren als u werk zou hebben? Zouden die eventuele problemen opgevangen kunnen worden?
- 32.2.5 Zou u hierbij hulp willen ontvangen?
- 32.3 Bent u eerder wel werkzaam geweest?
- 32.3.1 Zo ja, hoe komt het dat u daar niet meer werkt?
- 33 Heeft u inkomsten uit onderstand?
- 33.1 Zo ja, hoeveel?
- 34 Zijn er anderen die werken binnen uw huishouden?
- 35 Gaat/Gaan uw kind(eren) naar school?
- 35.1 Zo ja, wat voor onderwijs volgt/volgen uw kind(eren)?
- 36 Hoe komt/komen uw kind(eren) op school?
- 37 Houdt u uw kind(eren) wel eens een dag thuis?
- 37.1 Zo ja, met welke redenen?
- 38 Heeft/Hebben uw kind(eren) wel eens problemen op school?
- 38.1 Zo ja, wat voor soort problemen?
- 39 Hoe is het contact met de school/scholen?
- 40 Wat wilt u uw kind(eren) meegegeven over werk en studie?

Vrije tijd

- 41 Heeft u hobby's?
- 41.1 Zo ja, welke?
- 41.2 Zo niet, hoe komt dat?
- 41.3 Zou u nog iets willen gaan doen?
- 41.3.1 Zo ja, wat belemmert u om dit te gaan doen?
- 42 Heeft/Hebben uw kind(eren) hobby's?
- 42.1 Zo ja, welke?
- 42.2 Zo niet, hoe komt dit?
- 42.3 Zou/Zouden uw kind(eren) nog een (andere) hobby willen hebben?
- 43 Kunt u vertellen hoe een week er bij u uit ziet?
- 44 Kunt u vertellen hoe een week er voor uw kind(eren) uit ziet?
- 45 Heeft/Hebben uw kind(eren) speelgoed?
- 45.1 Zo ja, wordt hiermee gespeeld?
- 45.1.1 Sluit dit aan bij de leeftijd van uw kind?
- 45.1.2 Vindt uw kind(eren) het speelgoed leuk?
- 46 Zijn er nog punten waarbij u hulp zou willen ontvangen?

FinanciënInkomsten:

- 47 Heeft u inkomsten uit bijverdiensten?
- 47.1 Zo ja, hoeveel?
- 48 Krijgt u alimentatie?
- 48.1 Hoeveel is dat?
- 48.2 Krijgt u het ook altijd?
- 49 Ontvangt u nog andere inkomsten van burens, familie, vrienden of hulpverleningsinstanties?
- 49.1 Zo ja, hoeveel?
- 50 Heeft u inkomsten uit subsidies (huurkorting, waterkorting, e.d.)?
- 50.1 Zo ja, hoeveel?
- 51 Dus uw totale inkomen is.....gulden, klopt dat? *(Berekening volgt uit de optelling van punt 39.1.4, 40,52 t/m 55)*
- 52 Heeft u naast de inkomsten in geld, nog inkomsten in goederen of diensten?
- 52.1 Zo ja, wat voor inkomsten krijgt u daaruit?
- 53 Hoelang heeft u deze inkomsten al (financiën en natura)?
- 53.1 Hoe is het daarvoor geweest?

Uitgaven:

- 54 We zullen u een aantal uitgavenposten voorleggen. Kunt u aangeven hoeveel u gemiddeld per maand uitgeeft aan de volgende zaken:
- huur van het huis
 - gas, water en elektra
 - verzekeringen
 - voedsel/huishoudartikelen/lichamelijke verzorging
 - kleding
 - medische verzorging
 - school
 - vervoer
 - telefoon
 - casino/wega dil number
 - kranten, tijdschriften e.d.
 - andere vormen van recreatie, ontspanning
 - reparatie en onderhoudskosten
 - sigaretten, alcohol en drugs
 - afbetalingen, leningen
 - financiële hulp aan familie, vrienden en/of burens
 - kinderopvang
 - carnaval
 - oogstfeest (Sué)
 - tv
 - overige kostenposten
- 55 Geeft/Geven uw kind(eren) geld uit?
- 55.1 Zo ja, waaraan?
- 55.2 Hoe komen zij aan dit geld?
- 56 Is het mogelijk om van uw inkomsten te kunnen sparen?
- 56.1 Zo ja, hoeveel is dat?
- 56.1.1 Spaart u elke maand?
- 56.1.2 Waarvoor spaart u?
- 56.2 Zo nee, waarom spaart u niet?
- 56.2.1 Zou u wel willen sparen?
- 57 Heeft u schulden?
- 57.1 Zo ja, waar heeft u schulden en hoeveel?
- 58 Heeft u eerder schulden, leningen of afbetalingen gehad?
- 58.1 Zo ja, hoeveel en waaraan?
- 58.2 Hoe bent u hier vanaf gekomen?
- 59 Komt u rond met uw inkomsten?
- 59.1 Indien te weinig geld, wat doet u dan?
- 60 Plant u uw uitgaven, of leeft u van dag tot dag?
- 61 Vindt u het moeilijk om om te gaan met uw financiën?
- 61.1 Indien u het moeilijk vindt: zou u samen met iemand naar uw financiën willen kijken?
- Hierbij dus hulp willen ontvangen?

- 62 Denkt u dat uw financiële positie ten opzichte van nu in de toekomst hetzelfde blijft, verbetert of zal verslechteren?
- 62.1 Waarom denkt u dat?
- 63 Denkt u dat de financiële positie van uw kind(eren) ten opzichte van nu in de toekomst hetzelfde zal blijven, zal verbeteren of zal verslechteren?
- 63.1 Waarom denkt u dat?
- 64 Wat vindt u belangrijk dat uw kind(eren) mee krijgt/krijgen als het gaat om financiën?
- 64.1 Op welke manier geeft u dit aan uw kind(eren) mee?
- 64.2 Wanneer dit niet lukt: wat heeft u nodig om dit wel te kunnen meegeven?
- 65 Als u nu van familie of vrienden geld zou krijgen; wat doet u dan met dit geld?

Praktisch functioneren:

- 66 Wie doet hier het huishouden?
- 66.1 Wanneer gebeurt dat?
- 67 Als er spullen stuk zijn, maakt u die dan zelf?
- 67.1 Zo nee, waarom niet?
- 67.2 Zou u hierbij hulp willen ontvangen?
- 68 Welke talen spreken u en uw kind(eren)?
- 68.1 Bent u hierover tevreden of zou u dit anders willen zien?
- 68.1.1 Als u het anders wilt zien, wat heeft u dan nodig om dit te leren?
- 68.1.1.1 Zou u hierbij hulp willen ontvangen?
- 69 Kunt u de papieren die u ontvangt bijhouden en regelt u de zaken die geregeld dienen te worden?
- 69.1 Zo nee, waarom lukt dit niet?
- 69.2 Zou u hierbij hulp willen ontvangen?
- 70 Kunt u diverse maaltijden klaarmaken?
- 70.1 Zo niet, ervaart u dit als een probleem?
- 70.1.1 Zo ja, hoe zou u dit kunnen leren?
- 70.1.1.1 Zou u hierbij hulp willen ontvangen?
- 71 Bent u in bezit van een rijbewijs?
- 72 Heeft u een auto of een ander vervoersmiddel?
- 72.1 Bent u hier tevreden mee?
- 72.1.1 Zo niet, wat zou u anders willen zien?
- 73 Kunnen u en uw kind(eren) lezen en schrijven?
- 73.1 Zo niet, zouden u en uw kind(eren) dat anders willen zien?
- 73.1.1 Zo ja, zou u hierbij hulp willen ontvangen?
- 73.1.2 Zo nee, waarom niet?

Lichamelijk functioneren:

- 74 Heeft u en/of uw kind(eren) last van een ziekte of aandoening?
- 74.1 Zo ja, wat voor ziekte en/of aandoening?
- 74.1.1 Bent u of uw kind(eren) hiervoor in behandeling?
- 74.1.2 Heeft u of uw kind(eren) hier medicijnen voor?
- 75 Bent/Zijn u en/of uw kind(eren) gevaccineerd?
- 76 Bezoeken u en uw kind(eren) wel eens een tandarts?
- 76.1 Zo ja, hoe vaak?
- 76.2 Zo nee, waarom niet? Wat is hiervoor de reden?
- 77 Hoe vaak gaan u en uw kind(eren) onder de douche of in bad per dag?
- 78 Hoe vaak poetsen u en uw kind(eren) de tanden per dag?
- 79 Hoe vaak eet u en uw kind(eren) per dag?
- 79.1 Warm
- 79.2 Koud
- 80 Wat voor soort eten maakt u voor u en uw kind(eren) klaar?
- 81 Hoe vaak eten u en uw kind(eren) groente en fruit per week?
- 82 Hoe laat gaat/gaan uw kind(eren) slapen?
- 83 Hoe laat staat/staan uw kind(eren) op?
- 84 Hoe lang dragen u en uw kind(eren) kleding (ondergoed, shirtjes, broeken)?
- 85 Praat u met uw kind(eren) over seksualiteit?
- 85.1 Wat wilt u dat uw kind(eren) meekrijgen op het gebied van seksualiteit?
- 86 Ondervindt u problemen bij eerdergenoemde punten?
- 86.1 Zo ja, wat voor problemen?
- 86.1.1 Zou u bij eerdergenoemde punten hulp willen ontvangen?

Sociale contacten

- 87 Vindt u dat u een goede moeder bent?
- 88 Bent u wel eens onzeker over uw rol als moeder?
- 88.1 Zo ja, in welke situatie bent u onzeker?
- 88.2 Wat doet u met die onzekerheid of wat zou u hiermee willen doen?
- 88.3 Merken de kinderen dat u onzeker bent?
- 88.3.1 Zo ja, op welke manier?
- 89 Bent u het met de volgende uitspraken eens of oneens:
- a. Het is onnatuurlijk voor vrouwen om geen kinderen te hebben.
 - b. Een vrouw die kinderen heeft, is verzekerd van een verzorgde oude dag.
 - c. Zonder kinderen kan een vrouw meer van haar leven maken.
 - d. Kinderen krijgen is een belangrijk doel voor een vrouw.
 - e. De opvoeding van kinderen kun je niet aan een vrouw alleen overlaten.
 - f. Kinderen komen iets te kort zonder een man in huis.
- 90 Vindt u dat een meisje dezelfde opvoeding moet krijgen als een jongen?
- 90.1 Zo ja, waarom wel?
- 90.2 Zo nee, waarom niet.
- 91 Heeft/Hebben uw kind(eren) taken in het huishouden?
- 91.1 Zo ja, welke taken?
- 91.1.1 Wat vindt/vinden uw kind(eren) hier zelf van?
- 91.2 Maakt u onderscheid in het geven van taken tussen jongens en meisjes?
- 92 Luistert/Luisteren uw kind(eren) naar u als moeder? Kunt u daar wat meer over vertellen?
- 92.1 In geval dat uw kind(eren) niet luisteren, zou u hierbij dan hulp willen ontvangen?
- 92.1.2 Zo nee, waarom niet?
- 93 Levert uw financiële situatie wel eens spanningen of ruzie op met uw kind(eren)?
- 93.1 Zo ja, kunt u een voorbeeld geven?
- 93.1.1 Hoe gaan u en uw kind(eren) hiermee om?
- 93.2 Zou u hulp willen ontvangen om hiermee om te leren gaan?
- 94 Wat vindt u dat de verantwoordelijkheden zijn van een moeder voor haar kinderen?
- 95 Is het een zware taak voor u om er (grotendeels) alleen voor de opvoeding te staan.
- 95.1 Wordt het u allemaal wel eens teveel?
- 95.1.1 Zo ja, waarom?
- 95.2 Ziet u voordelen aan het alleen opvoeden van uw kind(eren)?
- 96 Wat lijkt u de meest ideale opvoedingssituatie? Waarom vindt u dat?
- 96.1 Wat doet u eraan om dit te bereiken, en/of wat zou u nodig hebben om dit te kunnen bereiken?
- 97 Heeft u wel eens problemen in het contact met uw kind(eren)?
- 97.1 Zo ja, vraagt u dan om raad?
- 97.1.1 Zo ja, aan wie.
- 97.1.2 Zo nee, waarom niet?
- 98 Worden de kinderen wel eens geslagen?
- 99 Wat wilt u meegeven in de opvoeding aan uw kind(eren)?
- 100 Vindt u het belangrijk om een relatie te hebben?
- 101 Heeft u nog andere familieleden?
- 101.1 Zo ja, heeft u daar contact mee?
- 101.2 Ervaart u steun van uw familie?
- 101.2.1 Zo ja, wat voor steun?
- 102 Heeft u buiten uw gezin en familie nog contact met andere mensen?
- 102.1 Ervaart u steun van uw vrienden en kennissen?
- 103 Zou u meer contacten willen hebben?
- 103.1 Zo ja, met wie?
- 103.2 Wat belemmert u deze contacten op te zoeken?
- 103.2.1 Zou u hierbij hulp willen ontvangen?
- 104 Voelt u zich wel eens eenzaam?
- 104.1 Zo ja, waardoor komt dit?
- 104.2 Wat doet u met dit gevoel?
- 104.3 Zou u hierbij hulp willen ontvangen?

Psychisch functioneren:

105

Stelling:	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Altijd
Ik voel me blij					
Ik voel me bedroefd					
Ik voel me boos					
Ik voel me bang					
Ik voel me beschaamd					
Ik ben tevreden met mezelf					
Ik kom op voor mijn eigen mening/rechten					
Ik vraag hulp als dat nodig is					
Ik geloof dat als ik iets wil, ik het ook kan					
Als ik op illegale manier iets makkelijker voor elkaar kan krijgen dan op een legale manier, dan doe ik dit.					

Graag aangeven wat van toepassing is en waarom er voor dit antwoord is gekozen.

- 106 Hoe komen deze emoties bij u tot uiting?
 106.1 Laat u uw emoties ook zien aan uw kind(eren)?
 106.1.2 Zo ja, op welke manier laat u deze emoties zien? Hoe ervaren u en uw kind(eren) dit?
 107 Vindt u dat u uw emoties op een juiste manier uit?
 107.1 Zo niet, zou u willen leren hoe u uw emoties wel op een juiste manier kunt uiten?
 108 Hoe uiten de kinderen de emoties; bang, boos, bedroefd, blij en beschaamd?
 109 Heeft u, of iemand in uw huisgezin last van een verslaving of een psychiatrisch ziektebeeld?
 109.1 Zo ja, heeft diegene daar dan hulp in?
 109.1.1 Zo ja, door wie?
 109.2 Zo nee, is hulp wel gewenst?
 109.3 Hoe beïnvloedt dit het gezin?
 109.3.1 Wat voor invloed heeft dit op de kinderen?

Zingeving:

- 110 Wat voor doel heeft u in het leven?
 110.1 Stel dat dit doel bereikt zou zijn, wat voor doel zou hiervoor in de plaatst komen?
 111 Heeft u een religie?
 111.1 Zo ja, welke?
 111.1.1 Wat biedt dit u?
 111.1.2 Hoe belangrijk is deze religie voor u?
 111.1.3 Op welke manier uit u deze religie?
 111.2 Zo nee, is het ooit anders geweest? Heeft u interesse voor religies?
 112 Als u het moeilijk heeft, wat houdt u dan op de been?
 113 Wat leert u uw kind(eren) aan over wat het doel is in dit leven?
 113.1 Op welke manier doet u dit?
 113.2 Lukt u dit om over te brengen?
 113.2.1 Zo nee, waardoor wordt dit belemmerd?
 113.2.2 Zou u hierbij hulp willen krijgen?
 114 Als u morgen wakker wordt en het doel is bereikt, wat verandert er dan in uw leven?
 115 Wat doet u eraan om uw doel te bereiken in het leven?
 115.1 Wat belemmert u om uw doel te bereiken?
 115.1.1 Zou u hierbij hulp willen krijgen?

Algemeen:

- 116 Het valt ons op dat we veel mensen zien die weinig geld te besteden hebben, toch allerlei luxe artikelen hebben, zoals een gouden tand, sieraden en nieuwe kleren/schoenen. Waar komt dit door?
 117 Heeft u voorkeur door welke personen er hulp wordt verleend (Bijvoorbeeld: Antilliaanse, Nederlandse hulpverlener of een andere nationaliteit; man/vrouw)?
 117.1 Zo ja, welke voorkeuren heeft u? Is dit per gebied verschillend?
 118 Hoe wilt u dat de hulpverlening er uit ziet die u krijgt (eenmalig, wekelijks, intensieve begeleiding, thuis, op een kantoor, ...)?
 119 Is er iets wat uw kind(eren) op dit moment mist/missen in het leven waardoor de ontwikkeling belemmerd wordt?

- 120 Wat vindt u nu het belangrijkste om direct hulp in te ontvangen?
- 120.1 Waarom?
- 121 Wat vindt u het belangrijkste om op lange termijn hulp over te ontvangen?
- 121.1 Waarom?

Bijlage 2: Papiamentstalige interviewlijst voor de eenoudergezinnen**General**

- 1 Bo tin un relashon aktwal Mente?
- 2 Bo ta na Korsou legal of ilegal?
- 3 Bo tabata kasa of a biba huntu ku yu?
- 3.1 Si ta si, kon e relashon aki a kaba?
- 4 Kuantu yu bo tin?
- 5 Den kua aña bo yu(nan) a nase?
- 6 Bo yu(nan) ta biba huntu ku bo?
- 6.1 Si no ta asina, unda bo yu(nan) ta biba? Anto ken ta mantene e muchanan?
- 7 Bo yu/yunan ta rekonesé dor di nan tata biologíko?
- 8 Si ta mas ku un yu: nan tur tin mesun tata?
- 9 Bo yu/yunan tin kontakto ku nan tata? Si ta asina, kon e kontakto aki ta kana?
- 10 Tin otro hende ta biba serka bo?
- 10.1 Si ta asina, ken e hendenan aki ta?

Switasion na kas

- 11 E kas aki ta di bo?
- 11.1 Si e kas no ta di bo, di ken e ta?
- 12 Kon largu bo ta bibá aki kaba?
- 13 Kuantu kamber e kas tin?
- 14 Bo tin gas, awa i electricidat?
- 15 Kon bo a yega na e kosnan den bo kas por ehempel bo meubels of kosnan den kushina, bo a kumpra haña nan?
- 16 Tin suficiente luga pa tur hende den kas drumi?
- 17 Tin un baño, wc, i labamano den kas?
- 18 Kon bo ta eksperensia e bibá den e kas aki pa abo ku bo yu(nan)?
- 18.1 Kua kambio abo i bo yu(nan) ke mira na e kas aki?
- 19 Bo ta kontentu ku e barío ku bo ta biba aden?
- 19.1 Si ta si, dikon si?
- 19.2 Si ta no, dikon no?
- 19.3 Kiko lo no ke kambia den bo barío?
- 20 Bo yu(nan) ta kontentu ku e barío ku nan ta biba aden?
- 20.1 Si ta si, dikon si?.
- 20.2 Si ta no, dikon no?
- 21 Kiko lo hasi e barío mas plasentero pa e muchanan?

Contacten social (deel 1)

- 22 Kon e kontakto di abo i di bo yu(nan) ta kana den bo barío?
- 22.1 Lo bo por pidi yudansa na e kontakto aki ora tin mester?
- 22.2 Lo bo ke pa e kontaktonan ta diferente?
- 22.2.1 Si ta asina, kon?
- 22.2.2 Lo bo ke yudansa ku esaki?
- 23 Bo yu(nan) tin kontakto ku otro muchanan?
- 23.1 Kiko bo ta pensa di e kontakto aki?
- 24 Bo ta haña yudansa di un instansia di ayudo?
- 24.1 Si ta asina, kua instantia i pa kon largu bo ta hañando e yudansa?
- 24.2 Ki bo ta pensa di e yudansa?
- 24.3 Kon segun bo, lo bo ke drecha e yudansa?
- 25 Lo bo ke haña yudansa di un instansia di ayudo?
- 26 Bo a yega di haña yudansa di un instansia?
- 26.1 Si ta asina, kua yudansa i dikon bo a stop di haña e yudansa?
- 27 Si bo mester di yudansa ku algu, kon lo bo buska esaki?
- 28 Bo konosé un instansia ku ta ofresé ayudo?
- 28.1 Si ta si, kua?
- 28.2 Si ta nò, lo bo ke sa kua organisashon tin?
- 29 Abo òf bo yu(nan) a hera di drenta kontakto ku polis of hustisia?
- 29.1 Si ta asina, kuantu tempu pasá i pakiko?

Estudia I traha

- 30 Bo a wordu eduká i/òf hasi kurso den pasado?
- 30.1 Si ta asina, ki tipo di edukashon bo a haña?
- 30.1.1 Te kua klas bo a yega?
- 31 Bo ta hasiendo un kurso aktualmente?
- 31.1 Si ta asina, kua?
- 32 Bo ta trahando aktualmente?
- 32.1 Si ta asina, ki tipo di trabou bo ta hasi?
- 32.1.1 Bo tin un salario di trabou?
- 32.1.1.1 Si ta si, kuantu bo ta gana?
- 32.1.2 Bo ta kontentu ku bo trabou?
- 32.1.3 Ta ferfelu pa kombina trabou ku e kuido di bo yu(nan)?
- 32.1.3.1 Si no ta asina, splika dikon.
- 32.1.3.2 Si ta asina, kiko ta e problemanan ku bo ta enkontra?
- 32.1.3.2.1 Bo ta hasi algu kontra e problema aki òf lo bo ke yudansa ku esaki?
- 32.2 Si no ta asina, dikon bo no ta traha?
- 32.2.1 Lo bo ke un trabou?
- 32.2.2 Bo ta buskando trabou?
- 32.2.2.1 Si ta si, ki tipo di trabou?
- 32.2.2.2 Si ta nò, dikon nò?
- 32.2.3 Bo a hera di solisitá na un trabou?
- 32.2.3.1 Si ta asina, kuantu bia?
- 32.2.3.2 Si ta nò, dikon nò?
- 32.2.3.3 Bo a wordu rechasá?
- 32.2.3.3.1 Kua tabata e motibunan pa esaki?
- 32.2.4 Si bo no tin trabou: ta un problema pa tin un treabou banda di e kuido di bo kas i bo yu(nan)? E problemanan aki por wordu resolvé?
- 32.2.5 Lo bo ke yudansa ku esaki?
- 32.3 Bo a yega di tin trabou?
- 32.3.1 Si ta asina, dikon bo no ta traha einan mas?
- 33 Bo ta haña ònderstant?
- 33.1 Si ta si, kuantu bo ta haña?
- 34 Tin otro hende den bo kas ku ta traha?
- 35 Bo yu(nan) ta bai skol?
- 35.1 Si ta asina, ki tipo di edukashon nan ta risibí?
- 36 Kon bo yu(nan) ta yega skol?
- 37 Bo sa tene bo yu(nan) na kas debes en kuando?
- 37.1 Si ta asina, pa kua motibu?
- 38 Bo yu(nan) sa tin problema na skol?
- 38.1 Si ta asina, ki tipo di problema?
- 39 Kon e kontakto ku e skol ta kana?
- 40 Ki bo ke siña bo yu(nan) tokante trabou i estudio?

Tempu liber

- 41 Bo tin hobi?
- 41.1 Si ta asina, kua?
- 41.2 Si no ta asina, kon bin?
- 41.3 Lo bo ke hasi algu?
- 41.3.1 Si ta asina, kiko ta stroba bo?
- 42 Bo yu(nan) tin hobi?
- 42.1 Si ta asina, kua?
- 42.2 Si no ta asina, kon bin?
- 42.3 Bo yu(nan) ke otro òf mas hobi?
- 43 Bo por splika kiko un siman di bo ta ensera?
- 44 Bo por splika kiko un siman di bo yu(nan) ta ensera?
- 45 Bo yu(nan) tin kos di hunga?
- 45.1 Si ta asina, nan ta hunga ku nan?
- 45.1.1 E kos di hunga ta kuadra ku e yu su edat?
- 45.1.2 E mucha ta gusta e kos di hunga?
- 46 Tin otro kos ku bo lo ke haña yudansa ku ne?

Finansia:Ganashi:

- 47 Bo tin otro forma di ganashi?
- 47.1 Si ta si, kuantu bo ta gana?
- 48 Bo ta haña alimetashon?
- 48.1 Si ta si, kuantu bo ta haña?
- 48.2 Bo ta haña esaki semper?
- 49 Bo ta haña bo ganashi di otro forma, por ehempel for di bisiña, famia, amigu(nan) of instansianan di ayudo?
- 49.1 Si ta si, kuantu bo ta haña?
- 50 Bo ta haña sèn subsidiá (korting pa awa of hür di kas)?
- 50.1 Si ta si, kuantu bo ta haña?
- 51 Kermen ku bo ganashi total ta florin, esaki ta klop? (*E suma ta sali for di kalkulashon di punto 39.1.4, 40,52 te ku punto 55*)
- 52 Banda di ganashi den forma di sèn, bo ta risibí ganashi den forma di servisio of produkto?
- 52.1 Si ta si, ki tipo di ganashi bo ta resibí?
- 53 Kon largu bo ta hañando e salario?
- 53.1 Kon kos tabata kana prome ku bo tabata resibí un ganashi?

Gastunan:

- 54 Aki bou tin un lista di posibel gastu. Bo por duna sèn bot a saka na e siguiente produktonan pa luna?

- hür di kasgas, awa i elektrisidat
- seguro
- kuminda/produkto pa den kas/kuido personal
- paña
- kuido médiko
- skol
- transportashon
- telefon
- casino/wega di number
- korant, revista etsetera
- otro forma di rekreashon, relashon
- gastu di reparashon i mantenimiento
- sigaria, alkohol i droga
- fianza, debe
- yudansa finansiero na famia, bisiña i/of amigu
- kuido pa mucha (opvang)
- karnaval
- demas gastunan
- seú
- tv

- 55 Bo yu(nan) ta hasi gastu?
- 55.1 Si ta si, na kiko nan ta saka sèn?
- 55.2 Kon nan ta yega na e sèn aki?
- 56 Ta posibel pa spar sèn for di loke bot a gana?
- 56.1 Si ta si, kuantu esaki ta ensera?
- 56.1.1 Bo ta spar algu tur luna?
- 56.1.2 Pakiko bo ta spar?
- 56.2 Si ta no, dikon bon o ta spar?
- 56.2.1 Lo bo ke kuminsa spar?
- 57 Bo tin debe?
- 57.1 Si ta si, unda bo tin debe i kuantu?
- 58 Bo tatin debe, fianza of pago di debe antes?
- 58.1 Si ta si, kuantu i na kiko?
- 58.2 Kon bo a sali for di esaki?
- 59 Bo ganashi ta suficiente pa biba for di dje?
- 59.1 Si bo tin tiki sèn, kiko bo ta hasi e ora ei?
- 60 Bo ta plania bo gastunan, of bo ta biba dia pa dia?
- 61 Bo ta haña ta difisil pa anda ku bo finansia?
- 61.1 Si bo ta haña esaki difisil: Lo bo ke wak bo estado finansiero huntu ku un otro persona? Kermen bo ke yudansa ku esaki?
- 62 Bo ta kere ku bo estado finansiero lo keda meskos, bira miho of bira pío den futuro?

- 62.1 Dikon bo ta pensa esaki?
- 63 Bo ta kere ku e estado finansiero di bo yu(nan) lo keda meskos, bira miho of bira pío den futuro?
- 63.1 Dikon bo ta pensa esaki?
- 64 Kiko bo ta haña ta importante pa bo yunan siña di finansia?
- 64.1 Kon bo ta siña bo yunan esaki?
- 64.2 Ora esaki no funshona: Kiko bo tin mester pa siña bo yunan?
- 65 Si bo lo haña sèn di famia òf amigu kiko lo bo hasi ku e sèn?

Funksionamento práktiko:

- 66 Ken ta hasi trabou di kas?
- 66.1 Ki ora esei ta sosodé?
- 67 Si algu a kibra, bo mes ta drecha esaki?
- 67.1 Si no ta asina, dikon nò?
- 67.2 Lo bo ke resibí yudansa ku esaki?
- 68 Kua lenga ano i bo yu(nan) ta papia?
- 68.1 Bo ta kontentu ku esaki òf lo bo ke algu otro?
- 68.1.1 Si bo ke algu otro, kiko bo mester pa siña esaki?
- 68.1.1.1 Lo bo ke yudansa ku esaki?
- 69 Bo por reglá e papelnan ku bo ta haña? I bo ta regla e asuntunan ku mester regla?
- 69.1 Si no ta asina, kiko ta strobabu?
- 69.2 Lo bo ke yudansa ku esaki?
- 70 Bo por prepará diferente kuminda?
- 70.1 Si no ta asina, bo ta eksperensia eskai komo un problema?
- 70.1.1 Si ta asina, kon lo bo siña esaki?
- 70.1.1.1 Lo bo ke yudansa ku esaki?
- 71 Bo tin un rijbewijs?
- 72 Bo tin un outo òf un otro tipo di transporte?
- 72.1 Bo ta kontentu ku esaki?
- 72.1.1 Si no ta asina, kuaambio lo bo ke mira?
- 73 Abo i bo yu(nan) por lesa i skibi?
- 73.1 Si no ta asina, abo i/òf bo yu(nan) ke mira unambio?
- 73.1.1 Si ta asina, lo bo ke yudansa ku esaki?
- 73.1.2 Si no ta asina, dikon nò?

Funksionamentu físikamente:

- 74 Abo òf un di bo yu(nan) tin problema ku salú?
- 74.1 Si ta si, ki tipo di problema?
- 74.1.1 E persona en kestion ta resibí tratamiento?
- 74.1.2 E persona en kestion ta resibí medikashon?
- 75 Abo i/òf bo yu(nan) a wordu vaksiná?
- 76 Abo i bo yu(nan) sa bai dentista?
- 76.1 Si ta asina, kuantu bia?
- 76.2 Si no ta asina, dikon nò?
- 77 Kuantu bia pa dia abo i bo yu(nan) ta baña?
- 78 Kuantu bia pa dia abo i bo yu(nan) ta laba djente?
- 79 Kuantu bia pa dia abo i bo yu(nan) ta kome?
- 79.1 Kuminda kayente?
- 79.2 Kuminda friu?
- 80 Ki tipo di kuminda bo ta prepara pa bo i bo yu(nan)?
- 81 Kuantu bia pa siman abo i bo yu(nan) ta kome fruta i berdura?
- 82 Kuantor bo yu(nan) ta bai drumi?
- 83 Kuantor bo yu(nan) ta lanta for di soño?
- 84 Kon largu abo i bo yu(nan) ta bisti un paña (t-shirt, karson djabou, jeans, ets.)?
- 85 Bo sa papia ku bo yu(nan) tokante seksualidat?
- 85.1 Ki bo ke pa bo yu(nan) siña tokante seksualidat?
- 86 Bo tin problema ku un di e puntonan menshona ariba?
- 86.1 Si ta asina, kua?
- 86.1.1 Lo bo ke haña yudansa ku e punto nan ei?

Contacten Social (deel 2)

- 87 Bo ta haña ku bo ta un bon mama?
- 88 Bo sa sinti bu insigur di bo ròl komo mama?
- 88.1 Si ta asina, den kua situashon bo ta insigur?

- 88.2 Kiko bo ta hasi ku e inseguridat, of kiko lo bo ke hasi kune?
- 88.3.1 E muchanan ta ripará ku bo ta insigur ?
- 88.3.1 Si ta asina, kon nan ta ripará ?
- 89 Bo ta de akuerdo ku e siguiente opinionan òf nò :
- a. No ta nartural pa un hende muhé keda sin haña yu.
 - b. Un hende muhé ku yu, ta sigurá di kuido ora e yega un edat mayor.
 - c. Sin yu un hende muhé lo por hasi mas kus u bida.
 - d. Haña yu ta un meta importante pa un hende muhé.
 - e. Un hende muhé no por lanta-kria un yu su so.
 - f. Sin un hende hòmbler den kas, un yu lo tin falta di algu den su kriansa.
- 90 Bo ta haña ku un mucha muhé mester haña mesun kriansa ku un mucha hòmbler?
- 90.1 Si ta si, dikon si?
- 90.2 Si ta nò, dikon nò?
- 91 Bo yu(nan) tin tarea den trabou di kas?
- 91.1 Si ta asina, kiko nan mester hasi?
- 91.1.1 Kiko bo yu(nan) ta pensa di esaki?
- 91.2 Bo ta duna mucha muhé diferente tarea for di mucha hòmbler?
- 92 Bo yu(nan) ta obedesé bo komo mama? Bo por elaborá esaki?
- 92.1 Si bo yu(nan) no ta obedesé, lob o ke yudansa ku esaki?
- 92.1.2 Si ta nò, dikon nò?
- 93 Bo estado finansiero sa ta e kausa pa pleitu entre abo i boy u(nan)?
- 93.1 Si ta si, bo por duna un ehempel?
- 93.1.1 Kon bosnan ta drecha e situashon?
- 93.2 Lo bo ke yudansa pa siña kon pa anda den e situashonan aki?
- 94 Kiko bo ta pensa ta e responsabilidatnan di abo komo mama pa ku bo yu(nan)?
- 95 E tarea di kria bo yu por bira pisá tin bia?
- 95.1 E tarea por bira dimas pa bo tin bia?
- 95.1.1 Si ta asina. Dikon?
- 95.2 Bo ta mira bentaha den kria bo yu(nan) bo so?
- 96 Kiko pa abo ta e situashon optimal pa kria un yu? Dikon bo ta pensa esaki?
- 96.1 Kiko bo ta hasi pa yega na e meta aki i/òf kiko bo mester pa yega na esaki?
- 97 Sa tin problema ku e kontakto entre abo ku bo yu(nan)?
- 97.1 Si ta asina, bo sa puntra pa konseho?
- 97.1.1 Si ta asina, serka ken bo ta bai?
- 97.1.2 I si no ta asina, dikon nò?
- 98 E muchanan sa haña sla?
- 99 Kiko bok e siña bo yu(nan)?
- 100 Bo ta haña ta importante pa tin un relashon?
- 101 Bo tin otro miembro di famia?
- 101.1 Si ta si, bo tin kontakto ku ne/nan?
- 101.2 Bot a haña apoyo di bo famia?
- 101.2.1 Si ta si, pakiko nan ta apoyá bo?
- 102 Bo tin kontakto ku otro hendek u no ta bo famia?
- 102.1 Bo ta sinti ku bo ta haña apoyo di bo amigu i konosínan?
- 103 Lo bo ke mas kontakto?
- 103.1 Si ta asina, ku ken?
- 103.2 Kiko ta strobabu tuma kontakto?
- 103.2.1 Lo bo ke yudansa ku esaki?
- 104 Bo sa sinti bo bo so?
- 104.1 Si ta asina, kon bin?
- 104.2 Kiko bo ta hasi ku e sentimiento aki?
- 104.3 Lo bo ke yudansa ku esaki?

Funksionamentu mental:

105

Opinion:	Nunka	Tin bia	Regularmente	Mayoria bia	Semper
Mi ta sintimi kontentu					
Mi ta sintimi tristu					
Mi ta sintimi rabia					
Mi tin miedu					
Mi tin berguensa					
Mi ta kontentu ku mi mes					
Mi ta defende mi opinion i mi derechi					
Mi ta pidi yudansa ora tin mester					
Mi ta kere ku si mi ke yega na un meta, ku mi por hasi esaki					
Si mi por haña algu riba un manera ilegal mas fasil ku riba manera legal, mi ta hasie.					

Por favor duna kiko abo ta pensa i dikon bo a kis pa e kontesta ei.

- 106 Kon bo ta ekspresá emoshonnan aki?
- 106.1 Bo ta laga bo yu(nan) mira bo emoshonnan?
- 106.1.2 Si ta asina. kon bo ta ekspresá bo mes? Kon bo yu i abo mes ta eksperensha esaki?
- 107 Bo ta haña ku bo ta ekspresá bo mes riba un manera korekto?
- 107.1 Si no ta asina, lo bo ke siña kon pa ekspresá bo emoshonnan riba un manera korekto?
- 108 Kon e muchanan ta ekspresá emoshonnan ora nan ta sinti miedu, rabia, tristu, kontentu i berguensa?
- 109 Abo of un persona den bo kas tin problema ku adikshon òf un malesa síkologiko?
- 109.1 Si ta si, e persona enkestion ta hañando yudansa?
- 109.1.1 Si ta asina, serka ken?
- 109.2 Si no ta asina, e persona a yega di haña yudansa?
- 109.3 Ki efekto esaki tin riba e famia?
- 109.3.1 Ki tipo di efekto esaki tin riba e muchanan?

Religion/e pakiko ku bot a biba

- 110 Kiko ta bo mmeta den bida?
- 110.1 Imaginabu ku bo a yega e meta aki, kua otro meta lo bo tin e ora ei?
- 111 Bo tin un religion?
- 111.1 Si ta si, kua?
- 111.1.1 Kiko esaki ta ofresé bo?
- 111.1.2 Kon importante e religion aki ta pa abo?
- 111.1.3 Kon bo ta ekspresá e religion aki?
- 111.2 Si no ta asina, bo tabatin un religion? Bo tin interes den religion?
- 112 Si bo ta pasando tempu ferfelu, kiko ta tene bo duru?
- 113 Kiko bo ta siña bo yu(nan) ku ta e meta di bida?
- 113.1 Kon bo ta hasi esaki?
- 113.2 Bo ta logra trese esaki bon dilanti?
- 113.2.1 Si no ta asina, kiko ta stroba?
- 113.2.2 Lo bo ke yudansa ku esaki?
- 114 Si bo lanta mañan i bo meta a wordu yena, kon bo bida lo kambia?
- 115 Kiko bo ta hasi pa yega na bo meta den bida?
- 115.1 Kiko ta stroba bo yega na e meta aki?
- 115.1.1 Lo bo ke yudansa ku esaki?

General:

- 116 Nos a ripara ku hopi hende ku no tin hopi sèn pa gasta tog tin kosnan di lugo, por ehèmpel paña nobo i goya. Unda esaki ta sosodé?
- 117 Bo tin un preferensia dor di ken bo ta haña yudansa(kermen un ayudante: Antiano, Hulandes of di un otro nashonalidat; hòmbler/muhé)?
- 117.1 Si ta si, kua preferensia bo tin? Esaki ta varia pa tipo di yudansa?
- 118 Kon lo bo ke pa e yudansa ku bo tin mester lota (un bia, un biaha pa siman, gia intensivo, na kas, na ofisina, ...)
- 119 Tin algu ku bo yu(nan) falta den nan bida ku ta stroba nan desaroyo?
- 120 Kiko bo ta haña ku bo mester di yudansa mas urgente kune?
- 120.1 Dikon?
- 121 Kiko bo ta haña ta importante pa haña yudansa kune riba un termino largu?
- 121.1 Dikon?

Bijlage 3: Interviews met eenoudergezinnen

In deze bijlage bevindt zich een uitgewerkt interview van de eenoudergezinnen. Gezien de grote van de antwoordenlijst, is er één interview opgenomen als voorbeeld. Alle antwoordenlijsten van de interviews met de eenoudergezinnen kunt u vinden in de cdrom, die achter in dit rapport te vinden is.

Antwoordenlijst 1

Wijk: Tera Cora
Tolk: Alva den Doelder
Interview data: 26-02-2009
12-03-2009

Algemeen (deel 1)			
Vraag	Antwoord		Aanvullende informatie
1	☐ Ja	☐ Nee	
2	☐ Legaal	☐ Illegaal	
3	☐ Ja	☐ Nee	
3.1	n.v.t.		
4	Aantal kinderen: 7		
5	1 1993 3 1996 5 2001 2 1994 4 1997 6 2002	7 2004	
6	Ja, alle kinderen zijn inwonend.		
6.1	n.v.t.		
7	☐ Ja	☐ Nee	De oudste vier kinderen zijn erkend door hun vader. De jongste drie niet.
8	☐ Ja	☐ Nee	De kinderen zijn in totaal van 3 verschillende vaders. De oudste vier kinderen hebben dezelfde vader. Ook de kinderen geboren in 2001 en 2002 hebben dezelfde vader.
9	☐ Ja	☐ Nee	
10	☐ Ja	☐ Nee	
10.1	n.v.t.		

Woonsituatie		
Vraag	Antwoord	Aanvullende informatie
11	☐ Ja ☐ Nee	
11.1	Eigenaar huis: De FKP.	Ze huurt deze woning.
12	4 jaar/ maanden	
13	Ze heeft 3 slaapkamers, 1 woonkamer met keuken en een badkamer.	
14	Wel: gas/water/electra	
15	De koelkast heeft ze op afbetaling nieuw gekocht. De vorige was namelijk verroest. De rest van haar huisraad heeft ze gekregen via de MCB-bank en de kerk.	
16	☐ Ja ☐ Nee	Twee kinderen slapen in een stapelbed en vijf op een matras op de grond.
17	☐ Ja ☐ Nee	
18	Het wonen bevalt haar en haar kinderen prima.	
18.1	Zij en de kinderen willen er graag een slaapkamer bij. Verder wil ze graag een nieuw bankstel, een eethoek (is nu niet aanwezig), bedden en een klerenkast.	
19	☐ Ja ☐ Nee	
19.1	Omdat het een rustige buurt is.	
19.2	n.v.t.	
19.3	Niets, het is goed zo.	
20	☐ Ja ☐ Nee	
20.1	Omdat het een rustige buurt is.	
20.2	n.v.t.	
21	Dit kan ze niet zeggen voor de kinderen.	

Sociale contacten (deel 1)		
Vraag	Antwoord	Aanvullende informatie
22	Zij en haar kinderen blijven veel binnen, op de oudste na. Die heeft wel wat contacten in de buurt.	
22.1	☐ Ja ☒ Nee	De burens komen automatisch langs wanneer ze horen dat er problemen zijn. Als ze zelf problemen heeft kan ze ook bij de burens aankloppen.
22.2	☒ Ja ☐ Nee	Ze is tevreden.
22.2.1	n.v.t.	
22.2.2	n.v.t.	
23	Ja, op school en in de buurt. Alleen de meiden hebben geen contacten in de buurt. De cultuur is dat men vaak binnen blijft en tv kijkt of radio luistert. De kinderen gaan wel rolschaatsen, dit doen zij echter meestal alleen.	
23.1	Ze kan dat niet aangeven, aangezien de vrienden van school niet thuis langskomen.	
24	☐ Ja ☒ Nee	
24.1	Ze krijgt eten, kleding en voedselpakketten bij Sentro di Bario.	
24.2	De hulp bevalt haar goed.	
24.3	De hulp die er is, is goed.	
25	Ja, wanneer het nodig is.	
26	☐ Ja ☒ Nee	
26.1	Van een tijdelijk project van de MCB-bank. Ze heeft destijds levensmiddelen en meubels voor in haar huis gekregen.	
27	Ze zoekt geen hulp, aangezien het geen zin heeft. De hulpverleningsinstanties draaien om vriendjespolitiek, waardoor ze van het kastje naar de muur wordt gestuurd en nooit iets krijgt.	
28	☒ Ja ☐ Nee	
28.1		n.v.t.
28.2	☐ Ja ☒ Nee	Ze heeft de behoefte om te weten welke hulp er is.
29	☒ Ja ☐ Nee	
29.1	Reden: maanden/jaren geleden	n.v.t.

Onderwijs en werk		
Vraag	Antwoord	Aanvullende informatie
30	☐ Ja ☒ Nee	
30.1	Ze heeft onder andere de volgende cursussen gevolgd: kinderverzorgster, Engelse les, kookles, Curaçaose toerisme en naailes.	
30.1.1	n.v.t.	
31	☐ Ja ☒ Nee	
31.1	Ze volgt op dit moment een opvoedcursus.	
32	☒ Ja ☐ Nee	
32.1	n.v.t.	
32.1.1	☐ Ja ☒ Nee	n.v.t.
32.1.1.1	n.v.t.	
32.1.2	n.v.t.	
32.1.3	n.v.t.	
32.1.3.1	n.v.t.	
32.1.3.2	n.v.t.	
32.1.3.2.1	n.v.t.	
32.2	Ze kan geen werk krijgen.	
32.2.1	☐ Ja ☒ Nee	
32.2.2	☐ Ja ☒ Nee	
32.2.2.1	Ze zoekt geen specifieke baan, alles is goed.	
32.2.2.2	n.v.t.	
32.2.3	☐ Ja ☒ Nee	
32.2.3.1	Wanneer ze iets te horen krijgt dan solliciteert ze. Dinsdag 24 februari 2009 heeft ze voor het laatst gesolliciteerd.	
32.2.3.2	n.v.t.	
32.2.3.3	☐ Ja ☒ Nee	
32.2.3.3.1	Ze bellen haar niet terug en wanneer ze dan zelf opbelt, dan krijgt ze te horen dat ze moet wachten.	
32.2.4	Het zou geen probleem opleveren. De kinderen gaan naar de naschoolse opvang.	
32.2.5	☐ Ja ☒ Nee	n.v.t.
32.3	☐ Ja ☒ Nee	4 jaar geleden heeft ze bij het Suikertuintje in de schoonmaak gewerkt.
32.3.1	Het suikertuintje is failliet gegaan.	
33	☐ Ja ☒ Nee	
33.1	224 gulden per 2 weken.	
34	☒ Ja ☐ Nee	
35	☐ Ja ☒ Nee	
35.1	Haar kinderen zitten op het VSBO en de basisschool. 1 van haar kinderen zit op een ZMOK school.	
36	De kinderen gaan te voet naar school.	
37	☐ Ja ☒ Nee	
37.1	Alleen wanneer één van de kinderen ziek is.	

38	<table><tr><td>Ja</td><td>Nee</td></tr></table>	Ja	Nee	
Ja	Nee			
38.1	n.v.t.			
39	Het contact is goed. De school belt haar als het niet goed gaat met één van haar kinderen en zelf gaat ze naar de ouderavonden toe.			
40	De kinderen moeten hun best doen tijdens hun studie, zodat ze vooruit gaan in het leven. Ook vindt ze het belangrijk dat de kinderen een goede baan zullen krijgen in de toekomst.			

Vrije tijd		
Vraag	Antwoord	Aanvullende informatie
41	☐ Ja ☐ Nee	
41.1	Handarbeid en tekenen, wanneer ze er materiaal voor heeft. Tevens werkt ze als vrijwilligster bij Sentro di Bario.	
41.2	n.v.t.	
41.3	n.v.t.	
41.3.1	n.v.t.	
42	☐ Ja ☐ Nee	
42.1	Softballen, golfen, voetballen, nagels versieren en haren invlechten.	
42.2	n.v.t.	
42.3	Ja, ze willen graag meer zwemmen en softballen. Hiervoor dient echter contributiegeld betaald te worden en dat hebben ze niet.	
43	Ze maakt het huis schoon en wast de kleren. Ook zorgt ze voor de kinderen. Op vrijdag en zaterdag helpt ze op Sentro di Bario. De komende tijd zal ze hier dagelijks gaan werken, zodat ze wat geld kan bijverdienen. Ze gaat patat en snacks bakken en verkopen.	
44	Ze gaan elke dag naar school en verder doen ze aan sport.	
45	☐ Ja ☐ Nee	
45.1	☐ Ja ☐ Nee	
45.1.1	☐ Ja ☐ Nee	
45.1.2	☐ Ja ☐ Nee	
46	Ja, ze wil graag geld ontvangen. Dit zodat ze de contributie van de sportverenigingen kan betalen.	

Financiën																																																														
Vraag	Antwoord			Aanvullende informatie																																																										
47	☐ Ja ☒ Nee																																																													
47.1	Ze maakt af en toe schoon bij mensen. Dit is alleen wanneer ze opgebeld wordt en dit is dus niet structureel. Ze krijgt hier 25 gulden per keer voor.																																																													
48	☒ Ja ☐ Nee																																																													
48.1	n.v.t.																																																													
48.2	☐ Ja ☐ Nee			n.v.t.																																																										
49	☒ Ja ☐ Nee																																																													
49.1	n.v.t.																																																													
50	☐ Ja ☒ Nee																																																													
50.1	Ze krijgt 50% korting op haar waterrekening.																																																													
51	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="5">Inkomstentabel</th> </tr> <tr> <th>Vraag</th> <th>Inkomsten uit:</th> <th>Hoeveelheid:</th> <th>Wordt ontvangen per tijdseenheid:</th> <th>Per maand:</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>32.1.1 32.1.1.1</td> <td>Werk</td> <td>-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>33 33.1</td> <td>Onderstand</td> <td>224</td> <td>Per 2 weken</td> <td>448</td> </tr> <tr> <td>47 47.1</td> <td>Bijverdiensten</td> <td>50</td> <td>Per maand</td> <td>50</td> </tr> <tr> <td>48 48.1 48.2</td> <td>Alimentatie</td> <td>-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>49 49.1</td> <td>Inkomsten uit het sociale netwerk</td> <td>-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>50 50.1</td> <td>Subsidies</td> <td>50% korting op haar waterrekening</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>51</td> <td colspan="2">Totale inkomsten per maand</td> <td colspan="2">498 gulden</td> </tr> </tbody> </table>					Inkomstentabel					Vraag	Inkomsten uit:	Hoeveelheid:	Wordt ontvangen per tijdseenheid:	Per maand:	32.1.1 32.1.1.1	Werk	-			33 33.1	Onderstand	224	Per 2 weken	448	47 47.1	Bijverdiensten	50	Per maand	50	48 48.1 48.2	Alimentatie	-			49 49.1	Inkomsten uit het sociale netwerk	-			50 50.1	Subsidies	50% korting op haar waterrekening			51	Totale inkomsten per maand		498 gulden													
Inkomstentabel																																																														
Vraag	Inkomsten uit:	Hoeveelheid:	Wordt ontvangen per tijdseenheid:	Per maand:																																																										
32.1.1 32.1.1.1	Werk	-																																																												
33 33.1	Onderstand	224	Per 2 weken	448																																																										
47 47.1	Bijverdiensten	50	Per maand	50																																																										
48 48.1 48.2	Alimentatie	-																																																												
49 49.1	Inkomsten uit het sociale netwerk	-																																																												
50 50.1	Subsidies	50% korting op haar waterrekening																																																												
51	Totale inkomsten per maand		498 gulden																																																											
52	☐ Ja ☒ Nee																																																													
52.1	Ze krijgt via Sentro di Bario voedsel, kleding en voedselpakketten.																																																													
53	4 jaar/ maanden																																																													
53.1	Ze heeft hiervoor inkomsten uit werk gehad.																																																													
54	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">Uitgaventabel</th> <th colspan="2"></th> </tr> <tr> <th>Uitgavenpost</th> <th>Uitgaven</th> <th>Uitgavenpost</th> <th>Uitgaven</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Huur van het huis</td> <td>37,69</td> <td>Kranten, tijdschriften, e.d.</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Gas, water en elektra</td> <td>120</td> <td>Recreatie en ontspanning</td> <td>85</td> </tr> <tr> <td>Verzekeringen</td> <td>79,90</td> <td>Reparatie en onderhoudskosten</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Voedsel/huishoudartikelen/lichamelijke verzorging</td> <td>100</td> <td>Sigaretten, drugs en alcohol</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Kleding</td> <td>-</td> <td>Afbetalingen, leningen</td> <td>200</td> </tr> <tr> <td>Medische verzorging</td> <td>-</td> <td>Financiële hulp aan familie, vrienden en/of bureu</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>School</td> <td>725 per jaar: 12 = 60,42 per maand</td> <td>Kinderopvang</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Casino/wega dil number</td> <td>-</td> <td>Carnaval</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Vervoer</td> <td>90</td> <td>Overige kostenposten</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Telefoon</td> <td>10 per jaar: 12 = 0,84 per maand</td> <td>Oogstfeest (Sué)</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Totaal:</td> <td>488,85</td> <td>Totaal:</td> <td>285</td> </tr> <tr> <td colspan="2"></td> <td colspan="2">Totale uitgaven per maand</td> <td>773,85 gulden</td> </tr> </tbody> </table>					Uitgaventabel				Uitgavenpost	Uitgaven	Uitgavenpost	Uitgaven	Huur van het huis	37,69	Kranten, tijdschriften, e.d.	-	Gas, water en elektra	120	Recreatie en ontspanning	85	Verzekeringen	79,90	Reparatie en onderhoudskosten	-	Voedsel/huishoudartikelen/lichamelijke verzorging	100	Sigaretten, drugs en alcohol	-	Kleding	-	Afbetalingen, leningen	200	Medische verzorging	-	Financiële hulp aan familie, vrienden en/of bureu	-	School	725 per jaar: 12 = 60,42 per maand	Kinderopvang	-	Casino/wega dil number	-	Carnaval	-	Vervoer	90	Overige kostenposten	-	Telefoon	10 per jaar: 12 = 0,84 per maand	Oogstfeest (Sué)	-	Totaal:	488,85	Totaal:	285			Totale uitgaven per maand		773,85 gulden
Uitgaventabel																																																														
Uitgavenpost	Uitgaven	Uitgavenpost	Uitgaven																																																											
Huur van het huis	37,69	Kranten, tijdschriften, e.d.	-																																																											
Gas, water en elektra	120	Recreatie en ontspanning	85																																																											
Verzekeringen	79,90	Reparatie en onderhoudskosten	-																																																											
Voedsel/huishoudartikelen/lichamelijke verzorging	100	Sigaretten, drugs en alcohol	-																																																											
Kleding	-	Afbetalingen, leningen	200																																																											
Medische verzorging	-	Financiële hulp aan familie, vrienden en/of bureu	-																																																											
School	725 per jaar: 12 = 60,42 per maand	Kinderopvang	-																																																											
Casino/wega dil number	-	Carnaval	-																																																											
Vervoer	90	Overige kostenposten	-																																																											
Telefoon	10 per jaar: 12 = 0,84 per maand	Oogstfeest (Sué)	-																																																											
Totaal:	488,85	Totaal:	285																																																											
		Totale uitgaven per maand		773,85 gulden																																																										

55	☐ Ja ☐ Nee	
55.1	n.v.t.	
55.2	n.v.t.	
56	☐ Ja ☐ Nee	Soms lukt het haar om te sparen.
56.1	Ze spaart voor haar kinderen 1 à 2 gulden per maand en voor zichzelf spaart ze 5 gulden per maand. Dit doet ze alleen wanneer het mogelijk is.	
56.1.1	☐ Ja ☐ Nee	Zie vraag 56.1 voor het antwoord.
56.1.2	Zie vraag 56.1 voor het antwoord.	
56.2	n.v.t.	
56.2.1	☐ Ja ☐ Nee	n.v.t.
57	☐ Ja ☐ Nee	
57.1	200 gulden per maand.	
58	☐ Ja ☐ Nee	
58.1	Ze heeft vroeger een wasmachine op afbetaling gekocht.	
58.2	Dit heeft ze afbetaald.	
59	☐ Ja ☐ Nee	
59.1	Ze laat uitgaven vallen, zoals de contributie van de sportvereniging of de boodschappen.	
60	☐ Ik plan mijn uitgaven ☐ Ik leef van dag tot dag	
61	☐ Ja ☐ Nee	Dit is wanneer ze te weinig geld heeft.
61.1	☐ Ja ☐ Nee	Ze wil daarnaast ook graag dat de schaal van haar onderstand aangepast wordt, zodat ze meer geld ontvangt.
62	☐ Hetzelfde ☐ Verbeteren ☐ Verslechteren	
62.1	Haar situatie zal verbeteren wanneer ze een baan heeft.	
63	☐ Hetzelfde ☐ Verbeteren ☐ Verslechteren	
63.1	Ja, de situatie van haar kinderen zal verbeteren wanneer ze gaan werken.	
64	Dat ze sparen om spullen te kopen.	
64.1	Dit doet ze door met haar kinderen te praten over financiën.	
64.2	n.v.t.	
65	Ze koopt dan eten voor de kinderen.	

Praktisch functioneren		
Vraag	Antwoord	Aanvullende informatie
66	Ze doet zelf het huishouden.	
66.1	Doordeweeks maakt ze het voor het oog schoon en in het weekend doet ze het grondig.	
67	☐ Ja ☒ Nee	Wat ze zelf kan maken, doet ze. Sommige andere dingen maakt haar buurman voor haar.
67.1	n.v.t.	
67.2	☐ Ja ☒ Nee	n.v.t.
68	Zij en haar kinderen spreken Papiaments. Zelf spreekt ze nog Engels en Spaans.	
68.1	Ja, over het algemeen wel. Ze wil alleen dat de kinderen ook Engels en Spaans leren, vandaar dat ze hen dit nu zelf probeert te leren.	
68.1.1	n.v.t.	
68.1.1.1	☐ Ja ☒ Nee	n.v.t.
69	☐ Ja ☒ Nee	
69.1	n.v.t.	
69.2	☐ Ja ☒ Nee	n.v.t.
70	☐ Ja ☒ Nee	
70.1	n.v.t.	
70.1.1	n.v.t.	
70.1.1.1	☐ Ja ☒ Nee	n.v.t.
71	☐ Ja ☒ Nee	
72	Nee, ze maakt gebruik van het openbaar vervoer.	
72.1	☐ Ja ☒ Nee	
72.1.1	Ze wil graag haar rijbewijs halen en een eigen auto kopen.	
73	☐ Ja ☒ Nee	
73.1	n.v.t.	
73.1.1	n.v.t.	
73.1.2	n.v.t.	

Lichamelijk functioneren		
Vraag	Antwoord	Aanvullende informatie
74	☐ Ja ☐ Nee	
74.1	De jongste twee kinderen hebben een lichte vorm van astma.	
74.1.1	☐ Ja ☐ Nee	
74.1.2	☐ Ja ☐ Nee	Wanneer de kinderen een aanval hebben en medicijnen nodig hebben gaat ze met hen naar de dokter.
75	☐ Ja ☐ Nee	
76	☐ Ja ☐ Nee	
76.1	Aantal tandartsbezoeken: 1 keer in de 6 maanden.	
76.2	n.v.t.	
77	2 à 3 keer per dag.	
78	2 keer per dag.	
79	3 keer per dag.	
79.1	1 à 2 keer per dag.	
79.2	1 à 2 keer per dag.	
80	Rijs, vlees en soms groente.	
81	1 keer per maand.	
82	Om 20.00 uur.	
83	Om 06.00 uur en de oudste om 04.30.	
84	1 dag/dagen	
85	☐ Ja ☐ Nee	Bij het verkleiden gooien de kinderen de was in de wasmand. Ze experimenteren zelf en leren erover via de computer en tv. Tevens krijgen ze op school voorlichting.
85.1	Ze vindt het belangrijk dat de kinderen voorlichting krijgen, maar dit krijgen ze al op school.	
86	☐ Ja ☐ Nee	
86.1	n.v.t.	
86.1.1	☐ Ja ☐ Nee	

Sociaal functioneren (deel 2)		
Vraag	Antwoord	Aanvullende informatie
87	☐ Ja ☐ Nee	De kinderen luisteren niet goed naar haar. Daarom volgt ze een opvoedcursus via Salu Hubenil. Ze praat op dit moment veel met de kinderen, maar wanneer ze de kinderen een opdracht geeft om te doen, doen zij dit niet. Op een dergelijk moment voert ze de opdracht zelf uit. Ze leert nu op de opvoedcursus hoe ze dit anders aan kan pakken, maar ze geeft aan dat dit een proces is en dus tijd nodig heeft.
88	☐ Ja ☐ Nee	
88.1	n.v.t.	
88.2	n.v.t.	
88.3	n.v.t.	
88.3.1	n.v.t.	
89	a. Oneens b. Eens c. Oneens/eens: het doen van bepaald werk wordt belemmerd door het hebben van kinderen. d. Oneens e. Eens f. Eens: ze missen de liefde van een vader.	
90	☐ Ja ☐ Nee	
90.1	Een man kan doen wat een vrouw doet en andersom.	
90.2	n.v.t.	
91	☐ Ja ☐ Nee	
91.1	Ze helpen met afwassen, slaapkamers schoonmaken en het bijhouden van de tuin.	
91.1.1	Ze worden boos en willen het niet doen. Hoe ze daar mee om moet gaan leert ze nu op de opvoedcursus.	
91.2	☐ Ja ☐ Nee	
92	Zie vraag 87 en 91.1.1 voor het antwoord.	
92.1	Nee, ze volgt hiervoor een opvoedcursus.	
92.1.2	Zie vraag 92.1.2 voor het antwoord.	
93	☐ Ja ☐ Nee	
93.1	Soms willen haar kinderen iets hebben en krijgen ze daarover ruzie, aangezien dat financieel niet mogelijk is. Op een dergelijk moment praat ze met haar kinderen en maakt een grapje, wat ervoor zorgt dat de kinderen weer rustig worden.	
93.1.1	Zie vraag 93.1 voor het antwoord.	
93.2	Nee, hierover praat ze op de opvoedcursus.	
94	Dat je een goede uitleg geeft aan de kinderen waarom dingen op een bepaalde manier gaan. Tevens hen een toekomst proberen te bieden. Dit om te zorgen dat ze later niet zo worden als haar: 7 kinderen, zonder man en werk.	
95	☐ Ja ☐ Nee	
95.1	☐ Ja ☐ Nee	Soms wordt het haar wel eens teveel.
95.1.1	Als de kinderen niet willen luisteren.	
95.2	Ja, de kinderen leren sneller hoe ze op eigen benen moeten staan en dat ze daarin niet afhankelijk zijn van hun vader.	
96	Ze wil graag werk hebben, zodat ze haar kinderen kan geven wat ze nodig hebben en wat ze willen.	
96.1	Ze zoekt naar werk.	
97	☐ Ja ☐ Nee	

97.1	Ze volgt een opvoedcursus.		
97.1.1	n.v.t.		
97.1.2	n.v.t.		
98	☐ Ja	☒ Nee	Wanneer ze boos is.
99	Dat de kinderen niet kieskeurig moeten zijn in het nemen van werk, maar blij moeten zijn met het werk dat ze kunnen krijgen.		
100	☐ Ja	☒ Nee	Met haar kinderen wel, met een man niet.
101	☐ Ja	☒ Nee	
101.1	☐ Ja	☒ Nee	Soms. Ze helpen haar niet.
101.2	☐ Ja	☒ Nee	
101.2.1	n.v.t.		
102	Nee, ze heeft geen goede ervaring met het hebben van contacten.		
102.1	☐ Ja	☒ Nee	n.v.t.
103	☐ Ja	☒ Nee	
103.1	n.v.t.		
103.2	n.v.t.		
103.2.1	☐ Ja	☒ Nee	n.v.t.
104	☐ Ja	☒ Nee	Ze heeft haar kinderen.
104.1	n.v.t.		
104.2	n.v.t.		
104.3	☐ Ja	☒ Nee	n.v.t.

Psychisch functioneren																																																																								
Vraag	Antwoord	Aanvullende informatie																																																																						
105	Psychisch functioneren <table border="1"> <thead> <tr> <th>Stelling</th> <th>Nooit</th> <th>Soms</th> <th>Regelmatig</th> <th>Vaak</th> <th>Altijd</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ik voel me blij</td> <td></td> <td></td> <td>X</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ik voel me bedroefd</td> <td></td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ik voel me boos</td> <td></td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ik voel me bang</td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ik voel me beschaamd</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>X</td> </tr> <tr> <td>Ik ben tevreden met mezelf</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>X</td> </tr> <tr> <td>Ik kom op voor mijn eigen mening/rechten</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>X</td> </tr> <tr> <td>Ik vraag hulp als dat nodig is</td> <td></td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ik geloof dat als ik iets wil, ik het ook kan</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>X</td> </tr> <tr> <td>Als ik op illegale manier iets makkelijker voor elkaar kan krijgen dan op een legale manier, dan doe ik dit.</td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> Ze schaamt zich voor haar situatie (armoede). Ze vraagt door dit gevoel ook geen hulp.						Stelling	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Altijd	Ik voel me blij			X			Ik voel me bedroefd		X				Ik voel me boos		X				Ik voel me bang	X					Ik voel me beschaamd					X	Ik ben tevreden met mezelf					X	Ik kom op voor mijn eigen mening/rechten					X	Ik vraag hulp als dat nodig is		X				Ik geloof dat als ik iets wil, ik het ook kan					X	Als ik op illegale manier iets makkelijker voor elkaar kan krijgen dan op een legale manier, dan doe ik dit.	X				
Stelling	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Altijd																																																																			
Ik voel me blij			X																																																																					
Ik voel me bedroefd		X																																																																						
Ik voel me boos		X																																																																						
Ik voel me bang	X																																																																							
Ik voel me beschaamd					X																																																																			
Ik ben tevreden met mezelf					X																																																																			
Ik kom op voor mijn eigen mening/rechten					X																																																																			
Ik vraag hulp als dat nodig is		X																																																																						
Ik geloof dat als ik iets wil, ik het ook kan					X																																																																			
Als ik op illegale manier iets makkelijker voor elkaar kan krijgen dan op een legale manier, dan doe ik dit.	X																																																																							
106	Wanneer het haar teveel wordt huilt ze. Als de problemen wat kleiner zijn vraagt ze hulp om God.																																																																							
106.1	☒ Ja ☐ Nee	In principe niet, maar soms wordt het haar teveel en huilt ze waar de kinderen bij zijn.																																																																						
106.1.2	Ze huilt en de kinderen komen haar troosten.																																																																							
107	☐ Ja ☒ Nee	Door het huilen, gaat het over.																																																																						
107.1	n.v.t.																																																																							
108	Ze komen bij haar en praten met haar.																																																																							
109	☒ Ja ☐ Nee																																																																							
109.1	☐ Ja ☐ Nee	n.v.t.																																																																						
109.1.1	n.v.t.																																																																							
109.2	n.v.t.																																																																							
109.3	n.v.t.																																																																							
109.3.1	n.v.t.																																																																							

Zingeving		
Vraag	Antwoord	Aanvullende informatie
110	Dat je moet vechten om verder te komen in het leven.	
110.1	Ze wil graag in de toekomst haar eigen zaak in handarbeid opzetten.	
111	☐ Ja ☒ Nee	
111.1	Ze is katholiek.	
111.1.1	Het geeft haar rust.	
111.1.2	Dat weet ze niet zo goed. Ze is gedoopt en nu is het meer een gewoonte.	
111.1.3	Soms gaat ze naar de kerk en verder bidden ze thuis.	
111.2	n.v.t.	
112	Het gebed.	
113	Als ze iets willen moeten ze tot God bidden, dan zal het ze lukken.	
113.1	Praten en samen met ze bidden.	
113.2	☐ Ja ☒ Nee	
113.2.1	n.v.t.	
113.2.2	☐ Ja ☒ Nee	n.v.t.
114	Dan bedankt ze God voor wat ze heeft bereikt en daarna wil ze andere mensen helpen die in eenzelfde situatie zitten als zij nu zit.	
115	Ze vecht hard.	
115.1	Een baan.	
115.1.1	☐ Ja ☒ Nee	

Algemeen (deel 2)		
Vraag	Antwoord	Aanvullende informatie
116	Dat weet ze zo niet.	
117	Ja Nee	Het maakt voor haar geen verschil, als ze maar hulp ontvangt.
117.1	n.v.t.	
118	2 keer in de week. Ze wil dan graag praten en bijvoorbeeld samen werk zoeken. Of de gesprekken op kantoor plaatsvinden of thuis maakt haar niet uit.	
119	Dat weet ze zo niet.	
120	Het hebben van werk.	
120.1	Ze houdt er niet van om stil te zitten en tevens heeft ze het geld nodig om zichzelf en de kinderen te onderhouden.	
121	Wanneer ze een baan heeft komt alles goed en hoeft ze geen hulp op de lange termijn.	
121.1	n.v.t.	

Bijlage 4: Abraham Maslows hiërarchie van behoeften⁷¹

	- Zelfverwezenlijking
Groeibehoeften* (Zijn-waarden) (Metabehoeften)	waarheid goedheid schoonheid levendigheid individualiteit volmaaktheid noodzakelijkheid voleinding rechtvaardigheid orde eenvoud rijkheid, volheid speelsheid moeiteloosheid zichzelf-genoege-zijn zinnelijkheid zelfrespect waardering door anderen liefde en ergens bijhoren
Fundamentele behoeften (Deficiëntiebehoeften)	veiligheid en zekerheid lichamelijk lucht, water, voedsel, onderdak, slaap, seks - De uitwendige omgeving <i>vereisten voor bevrediging van behoeften</i> vrijheid, rechtvaardigheid, ordelijkheid, uitdaging (prikkel)

* Groeibehoeften zijn allemaal even belangrijk (niet hiërarchisch)

⁷¹ Bron: Frank, G. (1970)

Bijlage 5: Topiclijst voor de interviews met de organisaties en de opdrachtgever

Doel van het gesprek:

Hun visie helder krijgen op de hulpbehoefte van eenoudergezinnen en hun visie hierop voor de mogelijke oplossingen hiervoor.

- Inhoud en doel van de organisatie.
- Ervaring met het werken in eenoudergezinnen
- Problemen van eenoudergezinnen
- Visie voor het werken met eenoudergezinnen
 - o Oplossingen
 - o Aanpak

Bijlage 6: Interviews met de organisaties

In deze bijlage bevinden zich de zes uitgewerkte interviews met organisaties en samenwerkingspartners van de opdrachtgever. Tevens vindt u één uitgewerkt gespreksverslag met Jannet Pablo van Bureau Vrouwenzaken. De interviews zijn samengevoegd in hoofdstuk 6.

Organisatie: Stichting Mangusa
Adres: Flip, blok 133, nummer 17
Telefoonnummer: +5999 8641592
Email: fundashon_mangusa@hotmail.com
Geïnterviewden: Directrice, Gerda Gosepa
Projectleidster, Jahaira Muzo
Interviewdatum: 31-03-2009

Inhoud en doel van de organisatie

Mangusa is opgericht in 1971 door mevrouw B. Muzo (inmiddels overleden), de moeder van Jahaira Muzo. Destijds is zij begonnen met een folklorisch culturele dansschool. Dit initiatief ontstond nadat zij constateerde dat er, vanaf de wijk Barber tot en met aan Westpunt, geen activiteiten waren voor kinderen. Ze is toen begonnen met de folklorisch culturele dansschool, zodat de kinderen iets te doen hadden in hun vrije tijd. Toen er tijdens een schoolvakantie meer activiteiten werden georganiseerd, werd er bij het spelen van een quiz ontdekt dat veel kinderen niet konden lezen en schrijven. Uit een onderzoek, uit die tijd, bleek dat er veel kinderen tussen de zeven en zeventien jaar nog nooit een school hadden bezocht, met als oorzaak sociale- en economische problemen.

Na mislukte pogingen, samen met de overheid, om deze kinderen weer in het reguliere onderwijs op te nemen is mevrouw B. Muzo deze kinderen thuis les gaan geven. Vanuit dit werk is in 1975 Mangusa een officiële stichting geworden. In die tijd hebben ze een gebouw uit Nederland gefinancierd gekregen en in 1984 werd er gestart met het lesgeven door een officiële docent en in 1985 ontvingen zij hun eerste subsidie.

Inmiddels heeft de stichting al veel geslaagde projecten gehad:

- Vormingsdagen voor jonge moeders. De moeders werden thuis opgehaald en later diezelfde dag thuisgebracht. Tijdens de vormingsactiviteiten konden de kinderen verblijven op de crèche. Ze leerden de moeders op deze dagen hoe ze bijvoorbeeld om moesten gaan met hun financiën en dat het krijgen van meer kinderen ook meer kosten met zich meebrengt.
- Een school voor drop-out jongeren, met het doel deze uiteindelijk weer in het reguliere onderwijs in te laten stromen. Hierbij kregen de jongeren ook één à twee jaar nazorg.
- Schoolplekken voor jongeren die tijdelijk in het reguliere onderwijs niet mee konden komen. Bij Stichting Mangusa konden deze jongeren tijdelijk naar school gaan en ontvingen ze onderwijs in kleine groepen, waardoor hun achterstand snel bijgespijkerd kon worden en zij weer naar het reguliere onderwijs konden terugkeren.
- Naschoolse opvang.
- Sociale vaardigheidstraining.
- Buurttoerisme.

In het jaar 2000 is Stichting Mangusa noodgedwongen gestopt met de school voor drop-out jongeren. De docent, waarop de school draaide, koos vanwege financiële onzekerheid, de zekerheid van een baan in het reguliere onderwijs. In 2007 is de subsidiekraan dichtgedraaid wegens bezuinigingen en vanaf dat moment leeft de stichting van giften en fondsen. Gerda Gosepa en Jahaira Muzo werken beide op vrijwillige basis. Ze zetten projecten op voor een jaar en voor de uitvoering doen zij een appél op fondsen. De financiële situatie heden ten dage is moeilijk en ook zwaar voor hen. Ze zijn nog steeds bezig om met andere gedupeerden hun subsidie terug te krijgen.

Op dit moment verzorgt Mangusa maatschappelijke (en waar nodig financiële) begeleiding aan noodlijdende personen en gezinnen. Tevens bevordert en organiseert de stichting activiteiten op het gebied van onderwijsvorming, vrijetijdsbesteding en werkgelegenheid voor de Curaçaose jeugd, met name voor de jeugd van Banda Abou. De stichting verzorgt projecten voor onder andere jonge alleenstaande moeders, jonge meisjes met sociaal educatieve problemen en drop-out jongeren. Hierbij heeft preventie van de probleemsituaties prioriteit. De cliëntengroep bestaat nu uit zo'n 350 à 400 personen.

Doel van Stichting Mangusa is het opheffen van analfabetisme, een school opzetten voor drop-out jongeren, jonge meisjes motiveren tot kinderbepiering en tot het krijgen van kinderen op latere leeftijd, kinderen van het VSBO motiveren tot het afmaken ervan en stimuleren tot het volgen van een MBO opleiding. Deze dingen willen ze bereiken in samenwerking met andere organisaties, stichtingen of instellingen. Ook willen ze proberen bij de activiteiten meer mannen te gaan betrekken, omdat deze groep soms onderbelicht blijft.

Ervaring met het werken in eenoudergezinnen

- De meeste jonge moeders leven van een onderstand. Ze wonen soms in een huis van de FKP, maar vaker nog bij hun ouders. Ze hebben over het algemeen een vriend, maar deze man is vaak ook de partner van iemand anders. De cultuur is dat een man meestal twee of drie vrouwen heeft. Hij woont bij één van hen of hij woont bij zijn moeder.
- De Curaçaoënaar geeft in een gesprek altijd indirect iets aan. Dit zorgt soms voor verwarring en irritatie.
- Wanneer er kinderen of ouders afvallen in een project, komt dit vaak voort uit een gebrek aan zelfvertrouwen.
- Door de armoede, raken mensen depressief en is er geen geloof meer voor een betere morgen.
- Tijdens projecten moet je ouders en kinderen ophalen en thuisbrengen, dit zorgt dat ze blijven participeren. Wanneer je dit niet doet, kan hun deelname wegvallen.
- Vrouwen komen op het vormingsproject, mannen niet. Het lijkt erop alsof de mannen niet willen erkennen dat er soms problemen zijn. Jonge mannen zitten veelal in de drugs en kunnen daardoor geen leven stichten en nemen dus hun verantwoordelijkheden ten opzichte van hun vrouw en kind(eren) niet.
- De Curaçaoënaar heeft een passieve houding, dit komt doordat het hen niet anders geleerd is. Ze krijgen geen echte steun en alleen advies is niet genoeg. De alleenstaande moeders brengen het weer over op hun kinderen, waardoor de kinderen de mentaliteit meekrijgen dat de situatie gewoon zo is. Dit heeft tot gevolg dat de meeste kinderen van tegenwoordig niet meer dromen over een mooie toekomst.

Problemen van eenoudergezinnen

- Jonge moeders krijgen geen steun van de man bij de opvoeding.
- Jonge moeders krijgen geen steun van de man bij financiële zaken.
- Jonge moeders krijgen geen steun van de man bij sociaal culturele activiteiten, of wel: de mannen passen niet op het kind, waardoor de vrouw niet een keer een avondje uit kan.
- Jonge moeders krijgen geen steun van de man bij opvoedingsproblematiek. De meest voorkomende opvoedingsproblemen zijn: het ontbreken van continuïteit in de regels, het ontbreken van gezag en communicatieproblemen.
- Jonge moeders hebben vaak een nieuwe vriend die het gezag krijgt in huis. Dit botst vaak met de kinderen, aangezien zij het gezag van hem niet tolereren, omdat hij niet hun vader is.
- Jonge moeders worden niet gehoord door sociale werkers, in verband met vriendjespolitiek. Ze ontvangen daardoor niet de hulp die zij nodig hebben.

Samengevat, het voornaamste probleem is dat de alleenstaande vrouw de juiste steun mist om verder te komen in het leven.

Visie voor het werken met eenoudergezinnen**Oplossingen**

- Het schoolsysteem moet worden aangepakt. Op dit moment is het een individueel systeem en daarmee ook niet prettig. Belangrijk is dat kinderen op school ook aan zelfexploratie kunnen doen, doormiddel van sport, culturele activiteiten en andere dingen. Door het gebrek aan geld is dit nu niet mogelijk. Tevens moeten de kinderen meer in groepen werken, zodat ze van elkaar leren en samen slim zijn. De één kan de ander helpen, en andersom.
- De scholen moeten goede sociale werkers krijgen. Deze kunnen verontrustende signalen oppakken en uitzoeken, zodat er mogelijke problemen opgelost of voorkomen kunnen worden.
- Er moeten meer mogelijkheden komen voor recreatie in Banda Abou. Er zijn bijvoorbeeld te weinig sportmogelijkheden voor de kinderen. Dit zorgt ervoor dat de kinderen niet de mogelijkheid hebben om daarin plezier te hebben en hun mogelijke talent te ontwikkelen.

- Het vervoer in Banda Abou is een probleem. Het kost veel geld en is slecht geregeld. Het zou goed zijn wanneer er meer mogelijkheden zouden komen en dat deze mogelijkheden ook goedkoper worden.
- Een uitspraak van mevrouw B. Muzo was altijd: "Je moet iemand niet elke dag een vis geven, maar je moet iemand leren vissen."
- Opvoedingsondersteuning, zodat de kinderen andere normen en waarden meekrijgen en de mogelijkheid hebben om zich te vormen.
- Subsidie om projecten te kunnen financieren.

Aanpak

- De schaamtecultuur, die er is, doorbreken door een positieve benadering. De kinderen bijvoorbeeld niet straffen met strafwerk, maar juist met opdrachten in liefde, zoals hun moeder helpen, leren lezen, enzovoort. Het is belangrijk om de kinderen positief te benaderen, de kinderen kennen namelijk geen liefde en zijn vaak verwaarloost.
- Als werkers elkaar moed in blijven spreken als je moeilijke cliënten hebt. Voor iedereen is er hoop.
- Samenwerking tussen instanties. Op dit moment werkt ieder voor zich en worden de mensen alleen maar doorverwezen. Het is echter beter om samen te werken en met elkaar de cliënt een zetje te geven in de goede richting.
- Langdurige hulpverlening met nazorg.

Organisatie: Federatie Antilliaanse Jeugdzorg (FAJ)
Adres: Sta. Rosa 220, Willemstad
Telefoonnummer: +5999 7674911
Email: elly.hellings@faj.an
Geïnterviewde: Elly Hellings
Interviewdatum: 02-04-2009

Inhoud en doel van de organisatie

FAJ is een koepelorganisatie die zich inzet voor kinderen en jeugdigen in de leeftijd van 0 tot 24 jaar. Over het algemeen zijn ze een tweedelijns instantie en hebben ze indirect contact met het werkveld. Ze hebben echter wel af en toe projecten waarbij ze eerstelijns hulp bieden.

Het doel van de FAJ:

Het bevorderen van een doeltreffende jeugdzorg op de Antillen.

Wat doet de FAJ zoal?

- ondersteuning bieden aan projecten
- ondersteuning bij financieringen van projecten
- vaak zijn ze de kartrekker bij projecten waar meerdere instanties in participeren
- pilotprojecten opzetten
- deskundigheidsbevordering voor werkers
- beleid en onderzoek

Op dit moment zijn ze onder andere bezig met een onderzoek naar tienermoeders, het ontwikkelen van een evaluatie-instrument, het stimuleren van naschoolse opvang in buurtcentra van jongeren tussen de 12 en 24 jaar en zijn ze op eerstelijns niveau bezig met preventief werken onder jongeren die mogelijk drop-outs kunnen worden, onder de noemer 'Yave', wat maat, vriend of sleutel betekent.

Ervaring met het werken met eenoudergezinnen

De FAJ werkt niet direct met eenoudergezinnen, wel is er mede door het project 'Yave' een beeld gevormd van de eenoudergezinnen.

'Yave' richt zich op bijna drop-out jongeren. Hoeveel procent van deze jongeren afkomstig is uit een eenoudergezin is niet bekend. In de toekomst zal dit doormiddel van het evaluatie-instrument duidelijk worden. Wel is er via cijfers van het Centraal Bureau voor Statistiek bekend dat zo'n 40% van alle gezinnen op Curaçao, een eenoudergezin is. Dit doorgetrokken en met de ervaring die ze hebben opgedaan, kunnen ze zeker zeggen dat ze in dit project ook werken met jongeren afkomstig uit eenoudergezinnen.

Als blijkt dat er problemen thuis zijn, dan bieden ze hier ook ondersteuning in. Ze ondersteunen bijvoorbeeld de moeders om werk te krijgen en bieden ze ondersteuning om bij de juiste hulp aan te kloppen (zoals onderstand, hulpverlening en budgetteringscursussen).

Problemen van eenoudergezinnen

De voornaamste problematiek ziet de FAJ liggen in de opvoeding van de kinderen, zowel thuis als op school. De opvoeding is niet gericht op het zelfstandig maken van de kinderen, ze leren te weinig zelfstandig keuzes maken. De traditie is dat kinderen bij hun ouders blijven, totdat ze een eigen gezin krijgen, en ook dan gebeurt het vaak dat ze op het terrein van of dichtbij bij hun ouders blijven wonen. Ook houden de moeders van de jongeren hun vaak het hand boven het hoofd en zijn ze niet kritisch naar hun kinderen. Zo zie je dat gedrag dat niet door de beugel kan regelmatig getolereerd en dus niet gecorrigeerd wordt. Op school wordt het onderwijs erg directief gegeven. Het onderwijs sluit te weinig aan bij de belevingswereld van de jongeren en in zijn algemeenheid geeft men gemakkelijk het stempel "mala mucha" (=slecht/moeilijk kind) en krijgt men niet gemakkelijk een tweede kans.

Het drop-out percentage op de Antillen ligt op ongeveer 45%. Één van de redenen hiervoor is dat de gezinnen in armoede leven (onderzoek van het CBS heeft vastgesteld dat zo'n eenderde van de Curaçaose bevolking onder de armoedegrens leeft). Soms vallen jongeren uit op school, omdat ze

een bijdrage moeten leveren aan de inkomsten van het gezin. Hierdoor gaan ze van school af en zoeken een job.

Verder zie je dat moeders, om diverse redenen, soms de opvoeding overlaten aan een ander, bijvoorbeeld aan een oma, een buurvrouw of een internaat.

Visie voor het werken met eenoudergezinnen

Oplossingen

- Het schoolsysteem moet worden aangepakt.
- Er moet meer laagdrempelige ambulante hulpverlening komen.
- Er moet meer out-reachende hulpverlening komen.
- Opvoedingsondersteuning (hier is redelijk in voorzien op Curaçao).
- Meer gesubsidieerde kinderopvang.

Aanpak

- Integraal beleid, om bestaande hulpverleningsvormen beter op elkaar af te stemmen en gezamenlijk te signaleren waar lacunes en behoeftes liggen.
- Een sterkere beleidsmatige aanpak. Op de werkvloer is veel kennis en ervaring, maar het ontbreekt vaak aan een goede visie/beleidsmatige aanpak.
- Zie voedselpakketten als een noodoplossing, maar maak de eenoudergezinnen hier niet afhankelijk van, want zo maak je de mensen passief.

Organisatie: n.v.t. Het gaat hier om een beoogde
samenwerkingspartner van de opdrachtgever.

Adres: -

Telefoonnummer: +5999 8643530

Email: -

Geïnterviewde: Ruthcela Rosalie

Interviewdatum: 14-04-09

Inhoud en doel van het werk

Ruthcela Rosalie is één van de vrijwilligers die in de wijken langs gezinnen gaat om te inventariseren welke problemen en hulpbehoeften er zijn. Dit doet ze aan de hand van een formulier waar ze de gegevens van de gezinnen opschrijft, waardoor de gezinnen ook geregistreerd worden.

Op dit moment bestaat de hulp die zij kan bieden uit het geven van voedselpakketten en het regelen van een oppasplek voor zieke kinderen. Hierdoor komt de desbetreffende moeder in de gelegenheid om werk te kunnen zoeken.

Deze minimale manier van hulpverlening komt voort uit het ontbreken van een vervolgprogramma. In de toekomst wordt dit mogelijk wel opgezet. Het doel is om arme gezinnen te ondersteunen in hun noden.

Ervaring met het werken met eenoudergezinnen

Sinds vier maanden werkt Ruthcela Rosalie in de achterstandswijken. Ze heeft gemerkt dat de situatie erger is dan het in eerste instantie lijkt. Zelf woont ze ook tussen deze mensen, alleen wist ze niet dat de mensen om haar heen, zowel bekende als onbekende, in nood leven. De schijn bedriegt dus.

Tijdens de huisbezoeken merkt ze op dat wanneer ze vragen stelt over zaken als huisvesting en financiën, men open is en graag hulp wil. Maar wanneer ze vragen stelt over bijvoorbeeld relaties, worden de mensen meer gereserveerd in het beantwoorden.

Problemen van eenoudergezinnen

De voornaamste problematiek betreft de huisvesting. Er wonen teveel mensen in dezelfde woning, er zijn te weinig slaapplekken voor iedereen en/of het is er niet hygiënisch. Tevens is de financiële situatie ook erg slecht in de gezinnen.

Verder ziet Ruthcela Rosalie dat veel jonge mensen niet meer naar school gaan en geen werk hebben. Ze geeft ook aan dat veel mensen een laag IQ hebben.

Als laatste probleem geeft ze aan dat veel moeders niet weten hoe ze hun kinderen moeten opvoeden en dat er door de gezinnen te weinig aan beweging wordt gedaan.

Visie voor het werken met eenoudergezinnen

De hulpverlening moet erop gericht zijn dat de personen leren om zelfstandig te worden. Op dit moment zijn er nog teveel mensen die blijven afwachten in hun situatie.

Bij de start van de hulpverlening is het goed om de mensen twee keer in de week te bezoeken. Tijdens deze momenten kan er met elkaar gesproken worden over de problematiek en kan de hulpverlener de mensen laten zien, door een voorbeeld te zijn, hoe het anders kan.

Verder moet de hulp erop gericht zijn de personen te stimuleren om kleine klusjes uit te voeren, zoals huishoudelijke klussen, naaien of oppassen op buurtkinderen. Zo kan men stapsgewijs leren om te gaan werken, want wanneer ze in één keer beginnen met een baan, kan het mensen afschrikken en laten ze het mogelijk varen.

Wat ook een belangrijk punt van de hulpverlening moet zijn is dat de families bijscholing ontvangen. De ouders weten niet hoe ze de kinderen moeten opvoeden, omdat ze dit zelf ook niet hebben meegekregen. Ze moeten dit opnieuw leren.

De hulpverlening kan het beste worden uitgevoerd door lokale mensen. Er leeft bij veel mensen een beeld over Nederlanders, wat niet kloppend is. De personen die de hulpverlening ontvangen worden

dan mogelijk afgeschrikt. Het is beter om de lokale bevolking in te zetten, maar daarbij wel eerlijk en open te zijn over de afkomst van de hulp. Dus wanneer er bijvoorbeeld goederen gestuurd worden door Nederlanders, is het belangrijk om dit tijdens de hulpverlening ook te vertellen. Zo kan er mogelijk ook een ander beeld ontstaan van Nederlanders.

Organisatie: Bureau Vrouwenzaken
Adres: Roodeweg 92
Telefoonnummer: +5999 4650566
Email: vrouwenzaken@curinfo.an
Geïnterviewde: Jannet Pablo
Datum van gesprek: 01-04-09

Inhoud en doel van de organisatie

Bureau Vrouwezaken heeft als doel het uitbannen van alle vormen van discriminatie richting vrouwen en het bevordering van genderparticipatie door middel van:

- maatschappelijke hulpverlening
- armoede bestrijding
- coördinatie en informatie
- scholing en vorming

Bureau Vrouwezaken heeft zich voornamelijk bezig gehouden met de problematiek en de vraagstukken die er lagen rondom vrouwen op Curaçao. Op dit moment zijn ze echter meer gericht geraakt op gezinszaken, omdat de vrouw in de Curaçaose samenleving vaak het hoofd van het gezin is. Daarom is een project opgezet rondom gezinsondersteuning. Jannet Pablo verwijst ons naar Mevrouw Hansen en Meneer Copra, zij zijn 2 maatschappelijk werkers die met dit project bezig zijn. Zij kunnen ons meer vertellen over de problematiek van de eenoudergezinnen.

Organisatie: Bureau Vrouwenzaken, project; opvoedingsondersteuning
Adres: Roodeweg 92, Willemstad
Telefoonnummer: +5999 4650566
Email: m_copra@hotmail.com
Geïnterviewden: Marlon Copra
Interviewdatum: 14-04-2009

Inhoud en doel van de organisatie

Marlon Copra werkt aan een pilotproject voor gezinszaken, wat een onderdeel is van Bureau Vrouwenzaken.

Op tien à twaalf scholen worden er op dit moment warme maaltijden uitgedeeld. Doel hiervan is dat de kinderen die thuis geen eten krijgen, hiermee toch gezond voedsel binnenkrijgen. Omdat deze maaltijdverstrekking als noodoplossing dient, is men met het pilootproject begonnen om de gezinnen achter deze kinderen te benaderen en te begeleiden. Het project is tijdelijk van aard en neemt tien maanden in beslag. Rond juli/augustus zal het project eindigen. Voor dit project gaan twee hulpverleners, waarvan Marlon Copra er één van is, bij de gezinnen thuis langs.

Er zijn zo'n 500 à 600 kinderen die meedoen aan het maaltijdproject. Deze kinderen komen uit zo'n 200 à 300 gezinnen. Doordat dit pilootproject kortdurend is en er te weinig hulpverleners zijn, kunnen niet alle gezinnen begeleid worden. Op dit moment worden ongeveer 100 gezinnen begeleidt.

Er zijn twee gezinsbemiddelaars die de intakegesprekken doen bij de gezinnen. Deze intakegegevens worden aan de hulpverleners gegeven, die vervolgens de gezinnen benaderen en kijken welke hulp ze deze gezinnen kunnen geven. Het project is te kortdurend en er zijn te weinig werkers om langdurige en intensieve hulpverlening te bieden. De hulpverleners houden zich nu voornamelijk bezig met het in kaart brengen van de problemen en het doorverwijzen naar de juiste hulporganisatie. Dit doen ze met name naar: Skuchami, het school maatschappelijk werk, Antiliaans Perspectief (dit is een opleiding, waarin men 4 weken les krijgt en 10 weken stage loopt) en Stichting Jancita Constanca (deze helpen bij het vinden van een baan).

Ervaring met het werken met eenoudergezinnen

Marlon Copra komt ongeveer vier tot vijf keer bij de gezinnen thuis en merkt dat de gezinnen open zijn over hun problemen. Niet alleen materiële problemen komen naar boven, maar ook bijvoorbeeld problemen wat betreft incest.

Hij merkt dat het het beste is om eerst materiële hulp te verlenen en dan verder te gaan op psychosociaal vlak. Door eerst in materiële hulp te voorzien, neem je de problemen serieus en win je het vertrouwen van de mensen.

Hij komt veel stress tegen. De mensen vertellen dat dit komt door hun thuissituatie, doordat de kinderen niet naar school gaan en/of doordat ze geen werk hebben.

Er zijn veel problemen rondom de financiële situatie van mensen. Zo hebben veel mensen schulden. Ze spelen hierop in door een budgetteringscursus aan te bieden en ze hebben een samenwerkingsovereenkomst met Aqualetra gestart om afbetalingsregelingen aan te kunnen bieden.

Ook verstrekken ze voedselpakketten ter waarde van 100 à 140 gulden per stuk. In principe zijn deze pakketten gratis. Maar om de mensen niet afhankelijk hiervan te maken en om hen met geld om te leren gaan, hebben ze hier een constructie omheen gebouwd. Ze hebben de gezinnen aan wie ze voedselpakketten uitdelen een formulier gegeven, waarop ze aan kunnen geven hoeveel geld ze willen geven voor het voedselpakket met een minimum van 25 gulden. Dit geld wordt voor hun apart gezet, voor het doel wat zij hebben opgeschreven op het formulier. Dit geld komt vrij, wanneer het project is afgelopen. De bedoeling is dan dat de hulpverlener meegaat om dit geld samen met de cliënt te besteden aan het doel wat men hiervoor heeft doorgegeven. Op deze manier wordt ervoor gezorgd dat het geld ook daadwerkelijk aan dat doel besteed wordt.

Problemen van eenoudergezinnen

- Een groot probleem is dat de vaders geen verantwoordelijkheid nemen voor het gezin en hun kinderen. Alimentatie is niet verplicht op Curaçao, en als dit in een enkel geval wel officieel geregeld is, komen vaders hier onderuit door geen vaste baan te nemen. Zo heeft de moeder geen enkele ondersteuning van de vader van de kinderen en staat ze er alleen voor.
- Moeders hebben weinig zelfvertrouwen.
- Men heeft veel materiële problemen, zoals op het gebied van financiën en huisvesting.
- Psychosociale problemen die, of gevormd worden, of geuit worden, in bijvoorbeeld incest.

Algemene problemen op Curaçao:

- De hulpverlening sluit niet op elkaar aan. Er zijn veel instanties die hetzelfde werk doen. Samenwerking komt nu pas een klein beetje op gang. Dit komt doordat er concurrentie is tussen de instanties. Iedereen wil zijn eigen instantie naar voren trekken.
- Op het eiland zijn er te weinig plekken waar mensen intensieve begeleiding kunnen krijgen in de vorm van woonruimte, begeleid wonen of tijdelijke opvang. Hierdoor blijven de mensen die bijvoorbeeld psychotisch zijn in hun eigen omgeving, wat soms veel problemen in het gezin kan veroorzaken.
- De regering bouwt geen huizen voor de lagere klasse, waardoor er weinig huizen beschikbaar zijn voor de arme(re) Curaçaoënaar.

Visie voor het werken met eenoudergezinnen**Oplossingen**

- Moeders moeten leren hun eigen verantwoordelijkheid te nemen en bewust te worden van hun situatie.
- Vaders moeten leren hun verantwoordelijkheid te nemen voor hun kinderen.

Aanpak

- Langdurige hulpverlening en begeleiding van de gezinnen. Dit kan door hulpverlening op te zetten en hulpverleners een maximum caseload te geven van 40 gezinnen. Er is intensieve begeleiding nodig voor degene die dit nodig hebben, aan de rest kan advies en ondersteuning gegeven worden. Ook zullen er cursussen en trainingen dienen te komen, waar de cliënten aan kunnen deelnemen, zoals tuinieren of budgettering.

Marlon Copra geeft aan dat hij vindt dat Curaçao in drie regio's verdeeld moet worden, waardoor er per regio hulp kan komen. Zo kan er meer in kaart worden gebracht over de problematiek en zijn de afstanden kleiner tussen de hulpinstanties en de hulpbehoevenden.

Organisatie: Meant to Shine
Adres: Krakeel 13-A
Telefoonnummer: +5999 8691839
Email: m.devries@meanttoshine.org
Geïnterviewden: Ane Marten en Mirjam de Vries
Interviewdatum: 17-4-2009

Inhoud en doel van de organisatie

De stichting biedt met twee projecten hulp aan kinderen op het eiland Curaçao. Doormiddel van het project Promise. Hier kunnen kinderen (tijdelijk) in een pleeggezin opgevangen worden omdat ze om diverse redenen niet meer thuis kunnen wonen. Daarnaast doormiddel van het project Embrace, een kinderbegeleiding programma voor opvang en begeleiding van kinderen in de middaguren, waarbij tevens het gezin wordt begeleid.

De thuissituatie van de kinderen is voor hun ontwikkeling van cruciaal belang. De stichting onderhoudt daarom intensief contact met de ouders/verzorgers van de kinderen en de stichting brengt zorgvuldig in kaart op welke wijze zij hun kunnen ondersteunen in de opvoeding en verzorging van de kinderen. Vanuit Foundation Meant to Shine begeleiden zij dus zowel de kinderen als het gezin, waar nodig en gewenst.

Ervaring met het werken met eenoudergezinnen

Alles draait om relatie, je moet long term investeren in de relatie. De ervaring met het werken is overwegend positief, er is sprake van een relatie tussen de hulpverlener en de hulpvrager.

Problemen van eenoudergezinnen

Het gegeven is dat er sprake is van relatief veel eenoudergezinnen (dit ten opzichte van het traditionele gezin). Veelal is er sprake van een generatie systeem, oma, tante, moeder, oudere zus die zorgt; of een deel geheel of gedeeltelijk op zich neemt, al of niet gedwongen/noodzakelijk. Eén is met het ander verbonden.

Een opvoeder moet werken voor het inkomen, daardoor wordt de zorg voor de kinderen veelal uitbesteed. Omgekeerd, geen werk maar bijvoorbeeld onderstand: opvoeder is wel thuis, maar heeft te weinig middelen waardoor er weer sociale problemen ontstaan of vergroot worden. Onvermogen, berusting in het lot, is iets wat veelvuldig voorkomt bij deze gezinnen. Let wel, dat een eenoudergezin iets is wat een geaccepteerd fenomeen is in Caribische landen. Veelal zijn het de westerse landen, lees Nederland, die dit een probleem vinden.

Visie voor het werken met eenoudergezinnen

Oplossingen

De stichting denkt dat er niet zo zeer een oplossing voor handen ligt in termen van methodieken en dergelijke. Wat op de lange termijn zijn vruchten/resultaten zal afwerpen is langdurig brede hulpverlening aan te blijven bieden aan de kinderen/jongeren. Deze groep zal bij het ouder worden in staat zijn het hoofd te bieden aan de problemen van de generatie(s) boven hen en een nieuwe generatie positief te beïnvloeden

Aanpak

Deze vraag is eigenlijk al beantwoord in de bovenstaande vragen. Helder moet hun inziens zijn dat je de mensen weerbaar moet maken om te leren gaan met hun situatie om van daaruit de tools aan te reiken om tot verandering van hun situatie te komen. belangrijk is en dat geldt voor iedere vorm van hulpverlening: de hulpvrager moet willen veranderen, er dient dus een hulpvraag te zijn die reëel en haalbaar is.

Organisatie: n.v.t. Het gaat hier om een beoogde
samenwerkingspartner van de opdrachtgever.

Adres: -

Telefoonnummer: +5999 8648036

Email: -

Geïnterviewde: Alva den Doelder

Interviewdatum: 19-04-09

Inhoud en doel van het werk

Alva den Doelder is één van de vrijwilligers die hulpverlening biedt aan de mensen in Banda Abou, die ze via Sentro di Bario leert kennen. Ze is begonnen met het vrijwilligerswerk in 1985.

Alva geeft aan dat haar werk niet in een hokje te plaatsen is. Ze geeft hulp tot waar ze kan, en dat kan per persoon, moment of situatie verschillend zijn.

Haar werk bestaat uit een sociale, als ook praktische kant. Ze praat met mensen, deelt voedselpakketten en kleding uit, geeft naailes en zorgt op Sentro di Bario voor allerlei activiteiten waaraan mensen en kinderen deel kunnen nemen.

Doel van deze hulpverlening is om mensen uit hun situatie te halen en ze te helpen richting een betere toekomst.

Ervaring met het werken met eenoudergezinnen

Alva geeft aan dat wanneer je de ouders stimuleert in de hulpverlening, zij en hun kinderen uit de problemen kunnen komen. Verder geeft ze aan dat het verschillend per situatie is, wat de ervaringen zijn. Wel geeft ze aan dat ze ziet dat veel mensen slordig zijn in het huishouden. Dit vindt ze vervelend. Ze wil de spullen die ze krijgt niet aan dit soort mensen geven, aangezien ze het gevoel heeft dat er niet zuinig mee omgegaan wordt en ze volgende week weer op de stoep staan om dezelfde spullen nogmaals te ontvangen. Daarom vindt ze het belangrijk dat deze mensen ook leren hoe ze hun huis onderhouden, zodat ze ook zuinig met de gekregen spullen omgaan.

Problemen van eenoudergezinnen

De meest voortkomende problemen die Alva tegenkomt in haar werk zijn het tekort aan liefde, eenzaamheid, financiële problemen, de slechte staat van de huizen, niet genoeg voeding, geen structurele levensstijl, te weinig scholing, enzovoort.

Visie voor het werken met eenoudergezinnen

Om de problemen te kunnen oplossen zal er hulp en begeleiding aangeboden moeten worden. In deze hulp en begeleiding moeten ook het bijbrengen van de normen en waarden, bijscholing, budgetteringscursussen, algemene ontwikkeling, en dergelijke zaken opgenomen worden.

Verder moet er sturing gegeven worden, zodat ze hun levensstijl kunnen veranderen. Ook moeten ze meer zelfvertrouwen krijgen, zodat ze op hun benen kunnen staan. Tevens moet aan hen meegegeven worden dat ze meer voor hun zelf moeten opkomen en dat ze verder kunnen gaan zonder in het ouderlijke patroon terug te vallen.

Er moet een zelfstandig bureau opgericht worden, los van de politiek. Dit omdat je anders afhankelijk bent en het alleen draait om vriendjespolitiek. Dit bureau moet de zorg van de eenoudergezinnen op zich nemen en hun ter aller tijd een luisterend oor bieden.

Bijlage 7: Begrippenlijst

Aqualectra:	Het bedrijf dat verantwoordelijk is voor de productie en distributie van drinkwater en electra. ⁷²
Ban Bario Bek:	De naam voor de wijkkantoren van Dienst Werk en Inkomen (DWI). Elk kantoor omvat een aantal wijken: dit vergroot het inzicht, de effectiviteit van het beleid en de signalen van de problematiek in de verschillende wijken. Naast de hierboven genoemde taken van DWI, richten de Ban Bario Bek kantoren zich op het helpen opzetten en uitvoeren van projecten in het kader van de armoedebestrijding. ⁷³
Bijverdiensten:	Zwart geld dat verdient wordt door het doen van klusjes.
Drop-out:	Een drop-out is een persoon die niet schoolgaand is en geen diploma bezit van het voortgezet onderwijs. ⁷⁴
DSH:	<i>Departamentu Salú Hubenil</i> : Afdeling Jeugdgezondheidszorg van de GGD.
DWI:	<i>Dienst werk en inkomen</i> : deze dienst is verantwoordelijk voor de volgende resultaatgebieden: materiële hulpverlening, immateriële hulpverlening, arbeidsbemiddeling en begeleiding, en intern beheer. ⁷⁵
FKP:	<i>“De Stichting Fundashon Kas Popular is een op Curaçao gevestigde woningbouwcorporatie die zich voornamelijk bezig houdt met het bouwen, verhuren en verkopen van woningen. Daarnaast worden diverse activiteiten uitgevoerd zoals renovatie, restauratie en grootonderhoud van woonpanden en schoolgebouwen. Ook verleend de FKP faciliteiten, via haar dochterstichting Fundashon Fiansa Popular (FFP), voor het verkrijgen van (hypotheaire) lening voor het kopen of (zelf) bouwen van woningen alsmede voor woningverbetering.”</i> ⁷⁶
Holistische benadering	
m.b.t hulpverlening:	Integrale hulp gericht op het verbeteren van het welzijn waarbij de mens als totaal wordt gezien. Een holistische benadering in hulpverlening is dus een op de individuele situatie toegesneden balans van fysieke, geestelijke, psychosociale aspecten. ⁷⁷
Kindermisa:	Papiaments woord voor ‘kinderdienst’.
Onderstand:	<i>“Uitkering voor inwoners van Curaçao die tegen hun bedoeling in zonder betaald werk zitten en hierdoor niet in hun levensonderhoud kunnen voorzien.”</i> ⁷⁸

⁷² Bron: <http://www.aqualectra.com/011.html>

⁷³ Bron: Caribbean Cartographics (2005)

⁷⁴ Bron: CBS (2003)

⁷⁵ Bron: <http://www.curacao-gov.an/extranet/government.nsf/0/2d711bac6add71c004256ee000691d06!OpenDocument&AutoFramed>

⁷⁶ Bron: <http://www.fkp.an/nl/fkp/wieisfkp.php>

⁷⁷ Bron: K. Velker, persoonlijke mededeling, 13 april 2009

⁷⁸ Bron: <http://www.curacao-gov.an/site.nsf/0/63428C47187A8D8D042570430067EB06?opendocument>

Otrabanda:	Wijk in Willemstad, de hoofdstad van Curaçao.
PP-kaart:	Ziektekostenverzekering met als functie 100% vergoeding van medische kosten t.b.v. de burgers die in aanmerking komen voor maatschappelijk hulp vanuit het Eilandgebied. ⁷⁹
Sentro di Bario:	Buurtcentra in de wijk Tera Cora, hier worden allerlei activiteiten gehouden voor de mensen en kinderen in de wijk en er wordt kleding en voedsel uitgedeeld.
Siloam:	Kinderherstellingsoord. Onderdeel van stichting 'Klein Jeruzalem'.
Skuchami:	PSI (Fundashon Perspektiva Sostén Integral) verleent ambulante geestelijke gezondheidszorg binnen de Curaçaose gemeenschap. Zij begeleidt en beschermt haar doelgroep zodat zij al dan niet zelfstandig kunnen participeren in de samenleving. Alle diensten van PSI worden onder de naam 'Bureau Skuchami' aangeboden op verschillende locaties op het eiland. ⁸⁰
Subsidies:	Geldelijke ondersteuning van overheidswege, in het geval van het onderzoek richten we ons alleen op watersubsidie en huursubsidie.
SVB:	<i>Sociale Verzekeringsbank</i> : ziektekostenverzekering met als functie het bekostigen van medische zorg en van inkomensderving als gevolg van ziekte. ⁸¹
Voogdijraad:	De voogdijraad is een overheidsorganisatie die zich verantwoordelijk stelt voor de bescherming van het kind. De voogdijraad adviseert over de bezoekenregelingen na een echtscheiding, bemiddelt en adviseert over een alimentatieregeling en coördineert de uitvoering van en adviseert over taakstraffen voor minderjarigen. ⁸²
VSBO:	Het Voorbereidend Secundair Beroeps Onderwijs.
Wega di number:	Curaçaose loterij.
ZMOK school:	School voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen. ⁸³

⁷⁹ Bron: <http://www.curacao-gov.an/Site.nsf/0/7139FCB0FDE41F57042570430067EAE0?opendocument>

⁸⁰ Bron: Caribbean Cartographics (2005)

⁸¹ Bron: <http://www.curacao-gov.an/site.nsf/0/CBDEA1D4E9EA1D5704257148006DAC0A?opendocument>

⁸² Bron: Caribbean Cartographics (2005)

⁸³ Bron: Caribbean Cartographics (2005)